

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра господарського права і процесу

К. А. Возняковська, О. Р. Гофман, А.О. Згама, В. В. Добровольська

ЮРИДИЧНИЙ СУПРОВІД БІЗНЕСУ

*Навчально-методичний посібник
для здобувачів вищої освіти усіх форм навчання
в галузі знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право»*

2021

УДК 346.26:005.942(477)(073)

Ю701

Рекомендовані до друку
рішенням навчально-методичної ради університету
(протокол № 2 від 25 жовтня 2019 року).

Автори:

Возняковська К.А., д.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Чернівецького юридичного інституту НУ «ОЮА»

Гофман О.Р., к.ю.н., доцент кафедри господарського права і процесу НУ «ОЮА»

Добровольська В.В., к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права і процесу НУ «ОЮА,

Згама А.О. к.ю.н., доцент кафедри господарського права і процесу НУ «ОЮА»

Рецензенти:

доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри конституційного права та правосуддя Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова **Степанова Тетяна Валеріївна;**

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кібербезпеки
Національного університету «Одеська юридична академія»
Василенко Микола Дмитрович.

Возняковська К. А., Гофман О. Р., Згама А.О., Добровольська В. В.,
Ю701 Юридичний супровід бізнесу: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти усіх форм навчання; галузь знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право» / К. А. Возняковська, О. Р. Гофман, А.О. Згама, В. В. Добровольська [Електронне видання]. Одеса, 2021. 135с.

© Возняковська К. А.,
Гофман О. Р.,
Добровольська В. В.,
Згама А.О., 2021

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дисципліна спрямована на розвиток у студентів особистісних якостей, а також формування загальнокультурної (універсальної) та професійної компетенції відповідно. Вивчаючи курс «Юридичного супроводу бізнесу» здійснюється підготовка нового покоління високоосвічених юристів в сфері підприємницької діяльності, які відповідають вимогам на сучасному ринку праці та міжнародному рівні професійної освіти. Вивчення курсу сприяє підвищенню ступеню задоволення освітніх потреб особистості, суспільства і держави, розвитку єдиного освітнього простору в сфері юриспруденції і сприяння його інтеграції в європейське та світове освітнє науково-інформаційне середовище.

Відбувається формування комплексного уявлення про правове регулювання підприємницької діяльності; систематизація знань про форми, види і засоби юридичного супроводу бізнесу (юридичного обслуговування бізнесу, юридичного консалтингу) державного регулювання, способах здійснення державного контролю в цій сфері; поглиблене вивчення специфічних правових інститутів (наприклад, державної реєстрації, ліцензування, банкрутства), окремих видів підприємницької діяльності (наприклад, іноваційна), конкретних методів держрегулювання (оподаткування, антимонопольного регулювання тощо), форм, методів, та способів захисту прав, інтересів бізнесу, зокрема, від рейдерства.

Мета вивчення дисципліни «Юридичний супровід бізнесу» полягає у формуванні у студентів уявлення про сучасні тенденції розвитку юридичного обслуговування бізнесу в Україні, через характеристику питань організації, форм здійснення та видів юридичного обслуговування.

Завдання вивчення дисципліни «Юридичний супровід бізнесу» є системою знань, умінь та навичок, зокрема,

- знань національного законодавства у сфері регулювання юридичного супроводу бізнесу, методів правового регулювання підприємницької діяльності з набуттям такого рівня їх сформованості, щоб мати змогу орієнтуватися та застосовувати їх до практичних ситуацій;

- вмінь здійснення організації правової роботи на підприємстві (юридичного супроводу бізнесу, консалтингу), а саме поняття, сутності,

ознак та функцій організації господарсько-правової роботи на підприємстві тощо з метою придбання теоретичних і практичних навиків у сфері господарювання, виявлення проблем, які виникають під час реалізації господарського, господарсько-процесуального, цивільного, цивільно-процесуального, та законодавства інших галузей; розгляд організації договірної, претензійно-позовної, кадрової роботи та іншої господарської правової діяльності, що в свою чергу пов'язано з необхідністю системного впровадження комплексних заходів з підготовки юристів.

- вмінь самотійно здійснювати підготовку (заповнення) процесуальних документів (заяв та клопотань) та процедурних документів (заяв, положень, наказів статутів, установчих договорів тощо), підготовка яких безпосередньо пов'язана з реалізацією юридичного супроводу бізнесу.

- навичок у галузі права, загальних засад методології професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань практичного та інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Залік	Екзамен	Кількість кредитів ECTS	Самостійн і роботи	Всього	Практичн і заняття	Лекційні заняття	Курс	Форма навчання
Очна								
+	-	4/120	84	36	20	16	1м	СПФ
+	-	2,5/75	39	36	18	18	1м	ФА
+	-	3/90	60	30	16	14	4	ЦГЮ
Заочна								
-	+	4,5/135	121	26	12	14	1м	ЦЗДН (ПУА)

-

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Теми
1	Предмет, поняття і функції організації господарсько-правової роботи на підприємстві. Юридична служба.
2	Організація договірної та претензійно-позовної роботи на підприємстві. Взаємодія з контролюючими та адміністративними органами
3	Правовий захист інтересі підприємства
4	Організація правової роботи з оренди держмайна та приватизації підприємства. Правова робота в процесі банкрутства підприємства
5	Правовий захист підприємств від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

ЛЕКЦІЇ

Лекція № 1

Тема 1: Предмет, поняття і функції організації господарсько-правової роботи на підприємстві. Юридична служба.

Мета вивчення

Вивчення загальних питань правової роботи на підприємстві у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальними, що дозволить вивести на новий якісний рівень юридичного супроводу (обслуговування) бізнесу в Україні, полегшити процеси створення, легалізації та правового забезпечення здійснення діяльності суб'єктів господарювання, підвищити рівень охорони та захисту їх прав та інтересів в процесі взаємодії з іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Результати навчання

Після лекції здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань у сфері юридичного супроводу бізнесу щодо загальних питань та засад його здійснення, а саме поняття, видів, завдань та функцій правової роботи на підприємстві, поняття, функцій, порядку організації діяльності юридичної служби на підприємстві та її взаємодії з іншими структурними підрозділами підприємства, протидії неправомірному поглинанню підприємства рейдерству;
2. **визначати та аналізувати** новітні тенденції організації та загальні засади здійснення юридичного (господарсько-правового) супроводу бізнесу в Україні;
3. **порівнювати** сучасні тенденції розвитку здійснення юридичного супроводу бізнесу в Україні та країн ЄС та формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС.

Література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // ВВР. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.

4. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/690-95-%D0%BF#Text>

Спеціальна література:

4. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. – 616 с.

5. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д. В. Задихайло, А. О. Оліфер, В. М. Пашков. – Х.: Юрайт. – 2016. – С.12-22.

6. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р. П. Бойчук, Д. В. Задихайло, В. М. Пашков. – Х.:ФІНН. – 2010. – С. 57.

7. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; – Донецьк, 2003.

8. Організація правової роботи на підприємстві / В.І. Коростей. – Курс лекцій. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 158 с.

9. Организация хозяйственно-правовой работы на предприятии / В. К. Мамутов, В. З. Михайлин, Липницкий Д.Х. – М.: Юрид. лит., 1975.

10. Симаков С. Рейдерство по-украински (краткий очерк) / С. Симаков // Юридичний радник. – 2006. – № 6. – С. 23-24.

11. Смітюх А.В, Рейдерство, поглинання та загарблення: співвідношення понять та класифікацій / А. В. Смітюх // Вісник господарського судочинства. – 3/2008. – С. 92-101.

12. Смітюх А.В. Процесуальні диверсії та зловживання процесуальними правами в умовах правової реальності України/ А. В. Смітюх // Вісник господарського судочинства. - 2007. - №1. - С. 89-92.

13. Смітюх А.В. Определения и решения судов в рейдерских технологиях в свете изменений процессуального закона / А. В. Смітюх // Юридичний радник. – 2007. - № 2 (16). – С. 10-14.

14. Смітюх А.В. Заходи щодо протидії акціонерного товариства корпоративному рейдерству: системний підхід / А.В. Смітюх // Вісник Одеського національного університету. – 2007. – Том 12. – Випуск 12 (Правознавство). – С. 78-85.

15. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання / О. Віхров // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 4 – С. 11-13.

16. Смітюх А. Грінмейл: поняття та правова сутність / А. Смітюх // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 7 – С. 20-23.

17. Організація юридичної служби на підприємствах: конспект лекцій / А. М. Долгополов. – К.: МАУП, 2000.
18. Эффективность хозяйственно-правовой работы / И.Е. Замойский. К.: Наук. думка, 1982.
19. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д. В. Задихайло, А. О. Олефір, В. М. Пашков. – Х.: Юрайт, 2016. – 258с.
20. Знаменський Г. Л. Хозяйственное законодательство Украины: формирование и перспективы развития. - К.: Наукова думка, 1996. – С. 4-18.
21. Знаменский Г.Л. Новое хозяйственное право. Избранные труды: Сб. науч. трудов. – К.: Юринком Интер, 2012. – С. 11-89.
22. Коммерческое (предпринимательское) право: Учебник в 2 т. – Том 1 / Под ред. В.Ф. Попондопуло. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2016. – С. 13-90.
23. Лаптев В. В. Предмет и система хозяйственного права. – М., 1969. – С. 5-29.
24. Мамутов В. К. Экономика и право. – К, Ірінком Інтер, 2003. – С. 15-30.
25. Основи бізнес: навчальний посібник / Добрава Н. В., Осипова М. М. – Одеса: Бондаренко М. О., 2018. – 305 с.
26. Основи організації бізнесу: навч.посіб./ за заг. ред. А. М. Мельникова [А. М. Мельников, А. О. Коваленко, Н. Б. Пундяк] – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 200с.
27. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – С. 10-62.

План

1. Поняття правової роботи суб'єкта господарювання.
2. Функції організації господарсько-правової роботи на підприємстві.
3. Поняття та функції юридичної служби на підприємстві. Взаємодія юридичної служби з іншими структурними підрозділами підприємства.
4. Протидія неправомірному поглинанню та захопленню підприємств та усунення його наслідків як функція юридичної служби.

Основний зміст

Питання 1. Поняття правової роботи суб'єкта господарювання.

Господарсько-правова робота може бути професійною і непрофесійною. Професійною робота вважається тоді, коли її функції організовують і виконують компетентні юристи на професійній

законодавчій основі. В інших випадках господарсько-правову роботу слід вважати непрофесійною. Цінність професійної господарсько-правової роботи полягає в оперативному, якісному і ефективному досягненні поставлених цілей. Непрофесійна господарсько-правова робота таких цілей не досягає. Здійснює і контролює правову роботу юридична служба або юрист.

Чуднов В.І. розглядає правову роботу як використання правових засобів для зміцнення правопорядку, в той же час головна роль організатора і помічника господарського керівника в здійсненні правової роботи належить юридичній службі, яка за допомогою консультативного підрозділу є однією з найважливіших служб, яка покликана здійснювати організацію правопорядку в народному господарстві. Годес А.Б. зазначає, що правова робота повинна забезпечувати дотримання законності, державної, планової дисципліни в господарській діяльності і її керівництво. Вона повинна забезпечувати найбільш повне здійснення прав і виконання обов'язків підприємств, широке використання правових засобів для вдосконалення господарської діяльності, захисту законних прав та інтересів підприємств, організацій і громадян. Замойський І.Є., розглядаючи правову роботу в народному господарстві, оперує поняттям господарсько-правова робота, включаючи в це поняття договірну та претензійно-позовну роботу. Мамутов В.К. розглядає сутність правової роботи як організаційну діяльність всіх підрозділів апарату управління господарських органів, діяльність у сфері матеріального виробництва, яка безпосередньо пов'язана з процесом створення матеріальних цінностей і спрямована на забезпечення законності даного процесу. У той же час, юридична служба це частина апарату управління, яка виступає основним організатором щодо інших підрозділів, тобто вона є активним організатором правової роботи.

У процесі правової роботи дуже опукло виявляються будь-які ненормальності в господарюванні. Її можна назвати збільшувальним склом, через яке видно дефекти, недоробки, неправильні дії, часом вислизують від неозброєного погляду. У цьому полягає важливість і цінність правової роботи. Дійсно, можна погодитися з думкою про те, що правова робота являє собою, перш за все організаційну діяльність, а не власне реалізація правових норм. Змістом правової роботи є підвищення рівня (інтенсифікація) реалізації норм чинного законодавства (насамперед господарського).

Правова робота вимагає чіткого, послідовного і дієвого регулювання з боку держави, тобто встановлення її основних засад, вимог, положень і понять. Все це можна досягти тільки в разі прийняття відповідного нормативно-правового акта.

На сьогоднішній день щодо правового регулювання правової роботи діє Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, державного підприємства, установи, організації (далі - Загальні положення), затверджене постановою Кабінету Міністрів України. У літературі часто висловлюються думки про те, що слід прийняти відповідний закон з даного питання, який містив би і матеріальне і процесуальне регулювання. Так, І.В. Головань пропонує прийняти закон, який встановив би процесуальні норми здійснення перевірок господарсько-фінансової діяльності суб'єктів підприємництва, а також механізм отримання суб'єктами інформації про діяльність державних контролюючих органів та законодавчого закріплення прав суб'єктів підприємницької діяльності користуватися допомогою консультантів. Важливу роль у правовій роботі суб'єкта господарювання грають локальні нормативні акти, а саме: накази, розпорядження, інструкції, положення, методика та інші документи. Вони сприяють ефективності правової роботи та надання допомоги юриста з боку інших осіб відповідно до покладених на них повноважень. В.І. Коростів бачить перспективу в прийнятті Закону «Про державну юридичну службу в Україні», в якому пропонується вказати систему і статус, завдання і цілі, структуру служби; визначити її взаємини з адміністрацією підприємства і державою, тобто встановити правовий і соціальний захист, фінансування працівників служби, спеціальні звання (ранги), відповідальність служби за наслідки діяльності.

Питання 2. Функції організації господарсько-правової роботи на підприємстві.

Правова робота в господарській сфері забезпечує внутрішні та зовнішні відносини суб'єкта господарювання та спрямована на охорону і захист прав суб'єкта господарювання. Внутрішні включають в себе взаємовідносини в середині суб'єкта господарювання та організацію і нормальне функціонування самого суб'єкта, тобто мова може йти про розробку та впровадження різноманітних локальних актів (установчих документів, положень, колективних договорів, інструкцій тощо), які не повинні суперечити чинному законодавству і обов'язково підлягають розгляду та оцінки з боку юридичної служби. Зовнішні включають в себе різноманітні відносини суб'єкта з іншими суб'єктами господарювання та відповідними органами державної влади і місцевого самоврядування, а також. Саме останні відносини показують включення організації правової роботи в інститут господарського права, тобто відносини, що виникають в процесі здійснення правової роботи входять в предмет господарського права.

Внутрішні відносини складаються з цілого ряду складових, а саме це: організація кадрової роботи, організація правової роботи щодо створення, реорганізації та ліквідації суб'єкта господарювання, організація правової роботи з питань створення структурних, в тому числі відокремлених підрозділів, організація правової роботи з питань банкрутства, організація роботи по правовому управлінню економікою підприємства та ін. Зовнішні відносини є найбільш складними і динамічними і тісно пов'язані з внутрішніми відносинами і включають в себе: організацію договірної роботи, організацію претензійно-позовної роботи, правовий захист прав та інтересів суб'єкта і т.д.

Сьогодні тільки сам керівник підприємства або суб'єкт господарювання фізична особа визначають, хто буде здійснювати правову роботу. Корінні зміни, які відбулися в останні десять років в нашій державі економічних реаліях, не змогли не надати істотний вплив на організацію і способи здійснення правової роботи. Суб'єкти малого підприємництва просто часто не мають коштів на утримання юрисконсульта, а тим більше, юридичної служби, тому саме вони вдаються до послуг юридичних фірм або юристів. На сьогоднішній день існують різні види правової роботи, і їх вибір залежить від волі і можливостей самого суб'єкта господарювання. Так, в літературі виділяють наступні види: керівник суб'єкта сам здійснює правову роботу, при цьому про її якість говорити дуже складно; керівник залучає зовнішнього консультанта, це найбільш оптимальний і дешевий спосіб; керівник створює на підприємстві юридичної служби, це класичний варіант правової роботи; керівник взаємодіє і з зовнішніми консультантами і з юридичною службою підприємства, при цьому вони або взаємодіють один з одним або немає. Звісно ж, що у кожного виду правової роботи є свої слабкі і сильні сторони, важливо одне, щоб цю роботу виконували професіонали.

Організація кадрової роботи на підприємстві сприяє його ефективної та результативної роботи і регулюється п. 9 Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації, що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 (Загальне положення). Також правовою основою даної роботи є трудове законодавство України. Мета кадрової роботи – це сформування та ефективна робота законослухняного трудового колективу для досягнення поставлених завдань і цілей суб'єкта господарювання, а також розробка локальних нормативних актів, в яких вказані права і обов'язки конкретних працівників з урахуванням положень чинного законодавства і специфіки виробництва. Наприклад, проекти наказів про звільнення, переведення, застосування заходів відповідальності готують

начальники цехів, відділів, служб, то вони зобов'язані ознайомити юриста з даними документами для оперативного і остаточного рішення за даними проблемних питань. Відповідно до п. 9 Загального положення прийняття актів правового характеру без попередньої перевірки юридичної служби не допускається. Також доцільно прийняти наказ «Про функції юридичної служби (юриста) з кадрової роботи» або «Про організацію та реалізації кадрової роботи».

Організація договірної роботи є важливим напрямком діяльності юридичної служби або юриста. В основному всі відносини в сфері господарювання опосередковуються укладенням між суб'єктами господарювання відповідних договорів, які спрямовані на забезпечення нормального виробничого процесу, випуск і реалізацію продукції, рентабельності виробництва і отримання максимального прибутку. Основні положення договірної роботи регулює п. 7 ст. 9 Загального положення.

Важливою складовою правової роботи є претензійно-позовна робота, яка представляє собою сукупність дій юридичної служби (юриста) з підготовки, розгляду, обґрунтуванню і заперечення претензій та позовних заяв, спрямованих на захист прав і законних інтересів суб'єкта господарювання. нормативною базою

Найбільш складною і важливою частиною правової роботи є правовий захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. Використання можливостей правової роботи передбачає активізацію дій самих суб'єктів господарювання щодо підвищення рівня реалізації чинного законодавства, спрямованого на захист їх прав і законних інтересів. Під захистом прав суб'єктів господарювання розуміють сукупність взаємопов'язаних правових засобів, способів і форм, за допомогою яких при необхідності забезпечується захист законних прав суб'єктів господарювання у разі їх порушення. А.П. Вершинін визначає захист прав як юридичну діяльність щодо усунення перешкод на шляху здійснення суб'єктами свого права, припинення правопорушення, відновлення положення, яке існувало до порушення права.

Питання 3. Поняття та функції юридичної служби на підприємстві. Взаємодія юридичної служби з іншими структурними підрозділами підприємства.

Функції юридичної служби – це певні напрями впливу юридичної практики на суспільне й особисте життя суб'єктів суспільства (бізнесу), які визначають природу і сутність названої практики, її місце у правовій системі суспільства, соціально-правове призначення та пере-творюючий характер. Сучасний юрист повинен

бути спеціалістом по правовому забезпеченню управління соціально-економічних систем різних рівнів та видів, по забезпеченню функціонування правового механізму цих систем. Але необхідно подолати поширену помилку, про те, що навчання юристів для сфери господарювання загалом, та бізнес сфери зокрема, тобто для господарсько-правової спеціалізації в цілому – це підготовка до роботи не лише в якості юрисконсультів, а й професійних юристів господарників загалом.

До функцій юридичного супроводу бізнесу загалом та правової роботи на підприємстві зокрема, можна віднести такі:

1. Правотворча функція. Відносини у суспільстві розвиваються досить динамічно. Законодавцю та іншим уповноваженим правотворчим органам далеко не завжди вдається вчасно і ефективно врегульовувати правовими нормами відносини, що виникають і розвиваються у суспільстві. Внаслідок цього залишаються неврегульованими позитивним правом цілі масиви відносин, які вимагають такого регулювання, в правовій системі існують численні прогалини та неузгодження. Юридична практика, формуючи моделі дій соціальних суб'єктів для досягнення бажаного ними результату, створює звичаї і прецеденти, які врегульовують суспільні відносини, нерегламентовані правовими нормами. У даному випадку юридична практика виступає своєрідним містком з'єднуючим суспільні відносини з позитивним правом;

2. Правоконкретизуюча функція. Норми права мають абстрактний характер, поширюють свою дію на необмежене коло осіб і реалізуються у необмеженій кількості правових ситуацій. Крім того, внаслідок вад законодавчої техніки та інших причин об'єктивного і суб'єктивного характеру правова система суспільства містить чимало суперечностей, колізій, прогалин, які заважають ефективній реалізації правових норм. Завдяки формуванню юридичної практики зміст багатьох норм права конкретизується, узгоджується з вимогами інших правових норм, долаються суперечності, заповнюються прогалини у праві;

3. Правостабілізуюча функція. Крім абстрактного характеру, правові норми через свої мовні, логічні та системні особливості досить часто мають складний зміст. Внаслідок цього чимало норм права неоднаково розуміються та по різному реалізуються членами суспільства і застосовуються уповноваженими органами. Неоднакові реалізація і, особливо, правозастосування правових норм різними соціальними суб'єктами дестабілізує правові відносини у суспільстві, призводить до погіршення правового порядку і стану законності у державі. Юридична практика, створюючи певні моделі дій, вчинення яких дозволяє особі досягнути бажаного результату з найменшими

затратами зусиль і часу, спрямовує діяльність суб'єктів права в русі однакової реалізації правових норм, у тому числі їх застосування;

4. **Оптимізуюча функція.** Під час реалізації правових норм фізичні особи, соціальні угруповання, правозастосовчі органи, інші суб'єкти права вчиняють дії згідно з вже сформованими у суспільстві оптимальними моделями, внаслідок чого вони витрачають значно менше зусиль і часу для отримання бажаного результату. Таким чином, юридична практика суттєво оптимізує діяльність членів суспільства з реалізації норм права та підвищує ефективність цієї діяльності.

Визначаючи функції юридичної практики у систематизації права разом з оптимізуючою функцією, можна виділити **систематизаційно - спрямовуючу функцію**. Здійснюючи систематизацію права, особливо кодифікацію, суб'єкт права оцінює існуючі правові акти, ефективність правових норм що в них містяться, доцільність їх перенесення у кодифікований акт. Така діяльність неможлива без аналізу юридичної практики реалізації правових норм цих актів у суспільних відносинах. Аналіз юридичної практики дозволяє виявити найбільш ефективні норми права, реально недіючі правові норми, прогалини у правовому регулюванні, інші суперечності та спрямувати процес систематизації на створення систематизованого акта, який найбільш повно й ефективно врегулює суспільні відносини та буде позбавлений вказаних недоліків.

У правовому вихованні, поряд з функцією оптимізації правовиховної діяльності, юридична практика виконує **функцію виховання**. Зміст цієї функції полягає у тому, що юридична практика органів державної влади, політичних партій, громадянських організацій, наукових установ, навчальних закладів, інших суб'єктів з правотворення, тлумачення, реалізації, систематизації права, інших видів правової діяльності суттєво впливає на правову свідомість і поведінку членів суспільства та має правовиховний характер.

Окремо доцільно виділяти **охоронну та захисну функції** юридичного супроводу бізнесу (правової роботи на підприємстві). Сутність охоронної функції при цьому полягає у забезпеченні охорони прав та законних інтересів суб'єкта бізнесу до порушення його прав і реалізується через низку ефективних дій та напрямків юридичного супроводу (належна розробка і впровадження локальних актів, належне ведення кадрової, переддоговірної, договірної роботи тощо). В свою чергу сутність захисної функції полягає у забезпеченні захисту прав та законних інтересів суб'єкта бізнесу вже після порушення його прав і реалізується також через низку ефективних дій та напрямків юридичного супроводу бізнесу (претензійна та позовна робота, позасудовий захист, самозахист тощо).

Питання 4. Протидія неправомірному поглинанню та захопленню підприємств та усунення його наслідків як функція юридичної служби.

На сьогоднішній день актуальний новий напрямок правової роботи, а саме захист суб'єкта господарювання від рейдерства. Сьогодні це явище є однією з найбільших проблем корпоративних відносин і практики діяльності суб'єктів господарювання в Україні, так як призводить до отримання контролю над суб'єктом, необхідного для відчуження його активів з використанням силових методів, підроблених документів та зловживання правами. Під рейдерством традиційно розуміється захоплення суб'єкта господарювання - юридичної особи шляхом незаконного набуття права засновника (керівника) такого суб'єкта. Слід враховувати, що вирішальною стадією будь-якої «рейдерської атаки» є юридичне оформлення зміни корпоративного контролю, яке, як правило, здійснюється шляхом зміни складу органів управління на загальних зборах суб'єкта або через призначення арбітражного керуючого в процедурі банкрутства, або через певну комбінацію даних двох варіантів. Не є виключенням також і більш грубі порушення, а саме підробка документів, які підтверджують відправку повідомлень акціонерам, або ж перед самим зібранням рейдер має на руках фіктивний судовий документ, як правило, ухвалу про забезпечення позовних вимог або рішення.

При охороні і захисті від даного явища юридичній службі (юристу) слід гранично уважно ставитися до всіх фактів скуповування акцій (корпоративних прав) підприємства, зміст його установчих та інших документів, своєчасно прогнозувати і запобігати даним протиправним діям.

Для припинення рейдерства останнім часом прийнято ряд законодавчих новел, серед яких можна відзначити зміни до Господарського процесуального кодексу України - обмеження на прийняття деяких забезпечувальних заходів в господарському процесі (наприклад, заборонено обмежувати проведення загальних зборів акціонерів господарського товариства), віднесення розгляду корпоративних спорів до виключної компетенції господарських судів України. Не менш важливе значення має ухвалення та набрання чинності законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству» від 12.05.2022 року, який заклав нові шаблі для більш ефективної протидії рейдерству. З погляду на історію регламентації цього питання, Пленумом Вищого господарського суду України було прийнято Постанову №4 ще 25.02.2016 року «Про деякі питання практики

вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин», яка замінила собою застарілу Постанову Пленуму ВСУ №13 від 24.10.2008 «Про практику розгляду судами корпоративних спорів».

Щодо кроків протидії рейдерству з боку юридичної служби слід вказати наступні:

1. Ретельне дослідження пропонованих змін до установчих документів підприємства, які змінюють порядок управління ним, голосування на загальних зборах (розмір кворуму тощо), дають можливість одноособово зміщувати виконавчий орган управління;

2. Досліджувати дані Єдиного державного реєстру судових рішень щодо наявності судових справ, в яких стороною є відповідна юридична особа;

3. Оскаржувати до правоохоронних органів неправомірні дії учасників підприємства або будь-яких сторонніх осіб, які шляхом вчинення дій, які містять ознаки злочину, здобули неправомірний контроль над підприємством;

4. Оскаржувати до суду неправомірні рішення судів, заходи забезпечення, а також рішення органів управління підприємства, які прийняті рейдерами всупереч закону.

5. Залучати засоби масової інформації для вирішення питання щодо формування громадської думки стосовно неправомірності захоплення підприємства рейдерами, що створить негативний імідж агресорів.

6. Здійснювати інші передбачені законом дії для забезпечення повернення законного керівництва до управління підприємством, інші заходи.

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Визначити ознаки і поняття правової роботи суб'єкта господарювання.

2. Співвіднести поняття юридичний супровід бізнесу та правова робота суб'єкта господарювання

3. Надати характеристики суб'єктам здійснення юридичного супроводу бізнесу та об'єктів правової роботи в господарському комплексі суб'єкта господарювання.

4. Розкрити функції організації господарсько-правової роботи на підприємстві.

5. Визначити поняття, ознаки та форми організації юридичної служби на підприємстві.

6. Визначити порядок взаємодії юридичної служби з іншими структурними підрозділами підприємства.

7. Надати загальну характеристику протидії неправомірному поглинанню та рейдерському захопленню підприємств та провести порівняльну характеристику даних явищ.

8. Визначити основні напрямки дій щодо усунення наслідків неправомірного поглинання та рейдерського захоплення як функції юридичної служби підприємства.

Тема: Організація договірної та претензійно-позовної роботи на підприємстві. Взаємодія з контролюючими та адміністративними органами

Мета вивчення

Вивчення загальних питань організації договірної, претензійно-позовної роботи на підприємстві, роботи із його взаємодії з контролюючими та адміністративними органами, та інших видів правової роботи у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальними, що дозволить вивести на новий якісний рівень систему господарського законодавства в Україні, полегшити створення та діяльність суб'єктів господарювання, підвищити рівень господарських відносин та державного регулювання господарської діяльності у руслі економічного реформування.

Результати навчання

Після лекції здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань у сфері організації договірної, претензійно-позовної роботи на підприємстві, роботи із його взаємодії з контролюючими та адміністративними органами та інших видів правової роботи;
2. **визначати та аналізувати** новітні тенденції розвитку правової науки та практики щодо організації договірної, претензійно-позовної роботи на підприємстві, роботи із його взаємодії з контролюючими та адміністративними органами та інших видів правової роботи;
3. **порівнювати** сучасні тенденції організації договірної, претензійно-позовної роботи на підприємстві, роботи із його взаємодії з контролюючими та адміністративними органами України та країн ЄС та формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС з питань організації даних видів правової роботи.

Література

Нормативно-правові акти:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України у редакції від 03 жовтня 2017 р. № 2147-VIII// Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436.

4. Податковий кодекс України: Закон України у редакції від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст.112.

5. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua

6. Рекомендації Міністерства юстиції № 2 від 15.01.1996 р. «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації».

Спеціальна література:

7. Горевий В.І. Участь юридичної служби суб'єктів господарювання та веденні договірної роботи (практичний аспект) / В.І. Горевий, Я.О. Кононенко // Господарське право, жовтень 2009. – № 10. – С. 168-170.

8. Організація юридичної служби на підприємстві: Навч. посібник / В. І. Горевий. – Суми, 2008. – 319 с.

9. Окремі питання, пов'язані з укладенням господарських договорів / В. Мілаги // Господарське право. – 2010. – № 1. – С. 63-67.

10. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. – С. 603-619.

11. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д. В. Задихайло, А. О. Оліфер, В. М. Пашков. – Х.: Юрайт. – 2016. – С.12-22.

12. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р. П. Бойчук, Д. В. Задихайло, В. М. Пашков. – Х.:ФІНН. – 2010. – С. 57.

13. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; – Донецьк, 2003.

14. Організація правової роботи на підприємстві/ В. І. Коростей. – Курс лекцій. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 158 с.

15. Организация хозяйственно-правовой работы на предприятии / В. К. Мамутов, В. З. Михайлин, Липницкий Д.Х. – М.: Юрид. лит., 1975.

16. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання / О. Віхров // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 4 – С. 11-13.

17. Організація юридичної служби на підприємствах.: Конспект лекцій / А.М. Долгополов. – К.: МАУП, 2000.

18. Эффективность хозяйственно-правовой работы / И.Е. Замойский. К.: Наук. думка, 1982.

19. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Олефір, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт, 2016. – 258 с.
20. Знаменський Г. Л. Хозяйственное законодательство Украины: формирование и перспективы развития. - К.: Наукова думка, 1996. – С. 4-18.
21. Знаменский Г.Л. Новое хозяйственное право. Избранные труды: Сб. науч. трудов. – К.: Юринком Интер, 2012. – С. 11-89.
22. Коммерческое (предпринимательское) право: Учебник в 2 т. – Том 1 / Под ред. В.Ф. Попондопуло. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2016. – С. 13-90.
23. Лаптев В. В. Предмет и система хозяйственного права. – М., 1969. – С. 5-29.
24. Мамутов В. К. Экономика и право. – К, Ірінком Інтер, 2003. – С. 15-30.
25. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – С. 10-62.

План

1. Організація роботи з укладання і виконання договорів.
2. Поняття, й ознаки, зміст і функції претензійно-позовної роботи на підприємстві.
3. Порядок і термін подання та розгляду претензій і позовів. Організація роботи з подання і розгляду претензій і позовів.
4. Взаємодія юридичної служби з контролюючими органами. Забезпечення законності при проведенні перевірок.
5. Взаємодія з адміністративними органами в діяльності суб'єкта господарювання.
6. Взаємодія з податковими органами органи адміністративно-податкового оскарження. Порядок адміністративно-податкового оскарження
7. Взаємодія з правоохоронними органи в механізмі охорони та захисту прав суб'єктів господарювання.

Основний зміст

Питання 1. Організація роботи з укладання і виконання договорів.

Особливе місце в діяльності юридичних служб посідає договірно-правова робота, оскільки кінцевою метою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є виконання виробничої програми з найменшими витратами ресурсів і отримання максимального прибутку, що прямо залежить від виконання договірних зобов'язань перед контрагентами.

Робота з виявлення та встановлення найбільш раціональних договірних зв'язків, опрацювання правових методів впливу на недобросовісних конкурентів покладена на юрисконсульта. Згідно з постановою Кабінету міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040, на підприємстві функції юридичної служби може виконувати юрисконсульт відповідної категорії. Договір має не лише відповідати закону. Важливо, щоб керівник підприємства міг використати його як ефективний важіль для поліпшення показників роботи підприємства. Тому юрисконсульт здійснює організаційну роботу з проведення договірної кампанії у взаємодії зі службами й керівниками відділів постачання, збуту, фінансів, економіки підприємства.

Договірна робота складається з укладення, зміни, припинення, обліку, збереження, виконання та контролю за своєчасним і якісним виконанням договорів. Вона спрямована на забезпечення своєчасного оформлення договірних відносин на постачання продукції та товарів, підяду на капітальне будівництво, перевезення вантажів, організації комплексного постачання на електро-, газо-, водо- та теплозабезпечення, підвищення якості продукції, що виготовляється, виконання робіт, дотримання термінів виконання прийнятих зобов'язань, зміцнення планової та договірної дисципліни, господарського розрахунку, підвищення відповідальності за виконання договірних зобов'язань. Законодавчо майнові договори всіх видів врегульовуються Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України,

За загальними правилами господарський договір викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами та скріпленого печатками (повна письмова форма). Однак, якщо закон не висуває спеціальної вимоги щодо форми конкретного різновиду господарського договору, письмову (усну) пропозицію відносно його укладення може бути акцептовано шляхом направлення оференту як одного примірника підписаного ним договору, так і листа, телеграми, електронного повідомлення тощо, або шляхом вчинення фактичних дій, що свідчать про підтвердження прийняття замовлення до виконання. Реалізація комерційних планів будь-якого підприємця неможлива без складання угод і укладання договорів, тому що договір - це форма, в якій втілюються задуми та розрахунки бізнесменів, їх прагнення отримати прибуток. Займатися підприємництвом і не укласти договорів просто неможливо.

Договір дає можливість сторонам врахувати їх реальні можливості, вимагає самодисципліни підприємства. Тому не можна визнати правильною практику господарських суб'єктів, які байдуже ставляться до укладення господарських договорів, а в окремих

випадках зовсім їх не укладають, не завжди враховують пропозиції юридичної служби з питань договірної роботи.

Питання 2 . Поняття, її ознаки, зміст і функції претензійно-позовної роботи на підприємстві

Стосовно організації самої правової роботи на підприємстві та методики її ведення, крім ГПК, ЦПК та Кодексу України про адміністративне судочинство провідну роль відіграють рекомендації та роз'яснення Міністерства юстиції України. Зокрема, рекомендації Міністерства юстиції №2 від 15.01.1996 р. «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації», де досить детально викладено інформацію щодо того, яким чином треба вести претензійно-позовну роботу.

Претензійно-позовна робота на підприємстві повинна сприяти: забезпеченню виконання договірних зобов'язань у всіх сферах діяльності; економії та раціональному використанню матеріалів, них, трудових, фінансових, паливно-енергетичних, сировинних та інших видів ресурсів; зниженню непродуктивних витрат та усуненню причин і умов, що їх спричиняють; забезпеченню захисту і відновленню порушених майнових прав та інтересів підприємств що охороняються законом; забезпеченню відповідальності порушників договірних зобов'язань; ефективному використанню законодавства для поліпшення економічних показників господарської діяльності та запобіганню його порушенням.

До претензійно-позовної роботи відноситься: підготовка, одержання та складання документів, необхідних для пред'явлення і розгляду претензій та позовів; пред'явлення і розгляд претензій та підготовка позовів; підготовка відповідей (відзивів) та заяв про перегляд рішень, ухвал, постанов суду у порядку нагляду; захист інтересів підприємства при розгляді майнових, переддоговірних та інших спорів в господарському та інших судах; здійснення організаційно-технічних заходів (реєстрація, облік, зберігання та відправка претензійно-позовних матеріалів); забезпечення контролю за претензійно-позовним провадженням; розгляд, аналіз, узагальнення результатів претензійно-позовної роботи; підготовка висновків, пропозицій щодо поліпшення претензійно-позовної роботи.

Претензійна робота є самостійним етапом правової роботи. До претензійної роботи відноситься: підготовка, отримання і складання документів, необхідних для пред'явлення і розгляду претензій; пред'явлення і розгляд претензій; здійснення реєстрації, обліку, зберігання і відправки претензійних матеріалів; здійснення контролю за претензійним виробництвом; розгляд, аналіз, узагальнення

результатів претензійної роботи, підготовка пропозицій по її удосконаленню.

Відповідно до ст. 5 ГПК України сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарського спору у випадках, передбачених Господарсько-процесуальним кодексом України, а також за домовленістю між собою, якщо це обумовлено договором. Спори, що виникають з договору перевезення, договору про надання послуг зв'язку та договору заснованому на державному замовленні, можуть бути передані на вирішення господарського суду за умови додержання сторонами встановленого для даної категорії спорів порядку їх досудового врегулювання.

Позов пред'являється у випадках безпідставного повного або часткового відхилення претензії, пред'явленої підприємством та залишення її без відповіді. Юридична служба дає правову оцінку документів, переданих їй відповідним структурним підрозділом щодо їх обґрунтованості та законності. Вона у процесі підготовки позовної заяви має право вимагати від структурних підрозділів податкові матеріали, які підтверджують вимоги підприємства - позивача. Якщо переданих документів виявляється недостатньо чи вони будуть неправильно оформлені, юридична служба зобов'язана у письмовому висновку встановити строк для усунення недоліків. У разі, коли структурний підрозділ не передав необхідні документи, керівник підприємства має право накладати стягнення на винних осіб у відповідності з чинним законодавством.

Питання 3. Порядок і термін подання та розгляду претензій і позовів. Організація роботи з подання і розгляду претензій і позовів.

Підприємство, чий інтерес порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником його прав та інтересів звертається до відповідача з письмовою претензією.

При наявності підстав та обґрунтованості вимог матеріали для пред'явлення претензії готує структурний підрозділ підприємства відповідно до його функцій в господарській діяльності.

У претензії зазначаються:

- повне найменування і поштові реквізити заявника претензії та підприємства, якому вона пред'являється;
- номер і дата;
- обставини, на підставі яких пред'явлена претензія і докази, що їх підтверджують; посилання на відповідні нормативні акти;
- вимоги заявника;
- сума та розрахунок претензії, якщо претензія підлягає грошовій оцінці;
- платіжні реквізити заявника претензії;

- перелік документів, що додаються до претензії, а також інших доказів;

- документи, що підтверджують вимоги заявника, додаються в оригіналах або належним чином засвідчених копіях.

Претензія після правової оцінки юридичної служби підписується керівником підприємства або його заступником та надсилається адресатові рекомендованим або цінним листом, чи вручається під розписку.

Претензія має бути розглянута відповідачем у місячний строк з дня її одержання, якщо інше не визначене законодавством.

У випадках, коли обов'язковими для обох сторін правилами або договором передбачено право перевірки забракованої продукції (товарів) підприємством-виготовлювачем, претензії, пов'язані з якістю та комплектністю продукції (товарів) розглядаються відповідачем протягом двох місяців.

Якщо боржник необґрунтовано відхилив чи залишив без відповіді претензію кредитора щодо сплати пені за несвоєчасну оплату поставленого (проданого) товару, наданих послуг, виконаних робіт при поданні кредитором позову та розгляді спору судом, ціна позову збільшується проти суми, зазначеної в претензії.

Звернення до суду здійснюється у більшості випадків, шляхом подання позовної заяви.

Вимоги щодо форми позовної заяви встановлені ст. 54 ГПКУ, відповідно до якої позовна заява подається до господарського суду в письмовій формі. Норми ГПКУ не визначають способів і технічних засобів, за допомогою яких допускається виготовлення позовної заяви. У судовій практиці склався звичай, згідно з яким позовна заява виготовляється на паперовому носії за допомогою друкарської чи комп'ютерної техніки. Не заперечується виготовлення позовної заяви рукописним способом.

Питання 4. Взаємодія юридичної служби з контролюючими органами. Забезпечення законності при проведенні перевірок.

Основні гарантії суб'єктів господарювання від незаконного проведення перевірок закріплені в ст. 19 ГКУ України. Зокрема, встановлено, що незаконне втручання і перешкоди господарській діяльності суб'єктів господарювання з боку органів державної влади, їхніх посадових осіб при здійсненні ними державного контролю і нагляду забороняються. Органи державної влади і посадові особи зобов'язані здійснювати інспектування і перевірки діяльності суб'єктів господарювання неупереджено, об'єктивно і оперативно, дотримуючись вимог законодавства, поважаючи права і законні інтереси суб'єктів господарювання. Суб'єкт господарювання має право на отримання

інформації про результати інспектування і перевірок його діяльності не пізніше ніж через 30 днів після їх закінчення, якщо інше не передбачено законом. Дії і рішення державних органів контролю і нагляду, а також їхніх посадових осіб, які проводили інспектування і перевірку, можуть бути оскаржені суб'єктом господарювання у встановленому законодавством порядку.

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» під державним наглядом (контролем) розуміє діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їхніх територіальних органів, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законів, щодо виявлення і попередження порушення вимог законодавства суб'єктами господарювання і забезпечення інтересів суспільства.

Державний нагляд (контроль) забезпечується плановими і позаплановими заходами, які здійснюються шляхом проведення перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та інших дій.

Указ Президента «Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності» містить важливі положення щодо перевірок, а саме: класифікацію перевірок на планові, позапланові, повторні і зустрічні; вичерпний перелік органів, які мають право проводити перевірки, а також терміни проведення даних перевірок. Так, планова перевірка повинна бути передбачена в плані контролюючого органу і повинна проводитися не частіше за один раз на рік, про її проведення суб'єкт повинен бути попереджений за десять днів до її проведення; позапланова перевірка не передбачена в плані контролюючого органу, а проводиться у випадках, визначених законодавством. Позапланові перевірки проводяться тільки органами державної податкової служби та органами контрольно-ревізійної служби в межах їхніх повноважень. Обмеження в термінах і підставах проведення перевірок суб'єкта, визначені цим Указом, не розповсюджуються на перевірки, що проводяться на особисте прохання суб'єкта, або перевірки, що проводяться відповідно до кримінально-процесуального законодавства.

Питання 5. Взаємодія з адміністративними органами в діяльності суб'єкта господарювання.

Говорячи про способи захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання в процесі здійснення правової роботи, слід враховувати всю повноту органів і організацій, покликаних здійснювати такий захист. Взаємодія суб'єкта господарювання з такими органами, деколи із застосуванням різних способів захисту, зумовлює ефективність засобів захисту прав і законних інтересів.

Слід враховувати, що органи захисту прав суб'єктів господарювання не зводяться тільки до судових органів. Думати так — це означає спрощувати проблему і не бачити всього комплексу засобів, які може застосувати суб'єкт господарювання для захисту своїх прав і інтересів.

При порушенні своїх прав і законних інтересів суб'єкт господарювання має право вибрати адміністративний, правоохоронний, третейський (арбітражний) або судовий порядки захисту.

Розмежування адміністративного, правоохоронного, третейського і судового порядку захисту прав суб'єкта господарювання ґрунтується на розмежуванні повноважень адміністративних, правоохоронних, третейських (арбітражних) і судових органів у сфері охорони і захисту прав суб'єктів господарювання:

- адміністративні органи, тобто органи, що здійснюють адміністративно-юрисдикційні функції з охорони і захисту прав господарюючих суб'єктів у межах спеціальних повноважень, наданих таким органам законом (прикладом таких органів можуть служити Міністерство юстиції України, Антимонопольний комітет України та ін.);

- правоохоронні органи, які сформовані державою з метою захисту прав і законних інтересів суб'єктів від незаконних посягань — припинення, припинення і розслідування правопорушень (прикладом таких органів є прокуратура, міліція), а також органи, що надають юридичну допомогу (адвокатура, нотаріат);

- третейські суди (арбітражі) — спеціально створювані учасниками суперечки або органи, що постійно діють, для позасудового вирішення конфліктів у цивільних і господарських правовідносинах.

- судові органи, тобто органи, метою діяльності яких є всебічний, повний і об'єктивний розгляд справи та ухвалення законного рішення у справі, поновлення права і законних інтересів господарюючих суб'єктів.

Питання 6. Взаємодія з податковими органами органи адміністративно-податкового оскарження. Порядок адміністративно-податкового оскарження.

Реалізація органами ДПС контролю за додержанням податкового законодавства, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати до бюджетів, державних цільових фондів податків і зборів (обов'язкових платежів), а також неподаткових доходів, установлених законодавством відповідно до п.п. 20.1.4 п. 20.1 ст. 20 Податкового кодексу (далі – Кодексу), здійснюється шляхом проведення перевірок платників податків (крім Нацбанку України) у порядку, встановленому цим Кодексом.

За результатами проведених перевірок згідно з п. 86.1 ст. 86 Податкового кодексу органи ДПС складають акт або довідку такої перевірки, які підписуються посадовими особами органу ДПС та платниками податків або їх законними представниками (за наявності). У разі встановлення під час перевірки порушень складається акт. Якщо такі порушення відсутні, складається довідка.

При цьому визначення сум платнику податків, що підлягають сплаті до бюджету відповідно до ст. 58 зазначеного Кодексу, здійснюється органом ДПС шляхом надіслання (вручення) платнику податків податкового повідомлення-рішення.

Згідно з положеннями п. 55.1 ст. 55 Податкового кодексу податкове повідомлення-рішення про визначення суми грошового зобов'язання платника податків або будь-яке інше рішення контролюючого органу може бути скасоване контролюючим органом вищого рівня під час проведення процедури його адміністративного оскарження та в інших випадках у разі встановлення невідповідності таких рішень актам законодавства. У разі коли платник податків вважає, що контролюючий орган неправильно визначив суму грошового зобов'язання або прийняв будь-яке інше рішення, що суперечить законодавству або виходить за межі повноважень контролюючого органу, встановлених Кодексом або іншими законами України, він має право звернутися до контролюючого органу вищого рівня із скаргою про перегляд цього рішення (п. 56.2 ст. 56 Кодексу).

Згідно з п. 56.3 ст. 56 Кодексу скарга подається до контролюючого органу вищого рівня у письмовій формі (за потреби - з належним чином засвідченими копіями документів, розрахунками та доказами, які платник податків вважає за потрібне надати з урахуванням вимог п. 44.6 ст. 44 Кодексу) протягом 10 календарних днів, що настають за днем отримання платником податків податкового повідомлення-рішення або іншого рішення контролюючого органу, що оскаржується.

Під час процедури адміністративного оскарження обов'язок доведення того, що будь-яке нарахування, здійснене контролюючим органом у випадках, визначених Кодексом, або будь-яке інше рішення контролюючого органу є правомірним, покладається на контролюючий орган (п. 56.4 ст. 56 Кодексу).

Платник податків одночасно з поданням скарги контролюючому органу вищого рівня зобов'язаний письмово повідомляти контролюючий орган, яким визначено суму грошового зобов'язання або прийнято інше рішення, про оскарження його податкового повідомлення-рішення або будь-якого іншого рішення (п. 56.5 ст. 56 Кодексу).

У разі коли контролюючий орган приймає рішення про повне або часткове незадоволення скарги платника податків, такий платник податків має право звернутися протягом 10 календарних днів, наступних за днем отримання рішення про результати розгляду скарги, зі скаргою до контролюючого органу вищого рівня (п. 56.6 ст. 56 Кодексу).

Питання 7. Взаємодія з правоохоронними органами в механізмі охорони та захисту прав суб'єктів господарювання.

Захист прав суб'єктів господарювання – це сукупність взаємозв'язаних правових засобів, способів і форм, за допомогою яких за необхідності забезпечується захист законних прав суб'єктів господарювання при їх порушенні.

Забезпечення державою рівного захисту всіх суб'єктів господарювання закріплене в ст. ст. 13 і 42 Конституції України, ст. ст. 6, 20 і 47 ГК України і багатьох інших нормативних актах.

Під правоохоронним органом розуміють державну установу (або державну юридичну особу), яка діє в системі органів влади й виконує на основі закону державні функції (владні, організаційно-розпорядчі, контрольно-перевірочні тощо) в різних сферах внутрішньої та зовнішньої діяльності Української держави. В Законі України "Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів" подано перелік правоохоронних органів, до яких, зокрема, належать: органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції (ст.2).

До складу юрисдикції правоохоронних органів входять взаємопов'язані елементи, а саме: охорона та захист права, відновлення порушеного права, припинення або розгляд порушення права, виявлення або розслідування злочинів. За законом до правоохоронного органу належить такий державний орган, предмет діяльності якого законодавче зафіксовано як його завдання або функції саме охоронного призначення, хоч у назві це може й не відбиватися. Правоохоронні функції або завдання здебільшого залежать від участі того чи іншого органу в охороні (підтриманні) правопорядку. Правопорядок - об'єктивна потреба розвитку держави й суспільства. Його забезпечення має відбуватися в межах законності. Підтримують правопорядок щоденним додержанням, виконанням, використанням і застосуванням норм права учасниками правових відносин. Участь у

таких відносинах уповноваженого органу накладає на нього виключно важливу відповідальність. Для правоохоронного органу правопорядок вже сам по собі становить вищий рівень необхідності. Притягнення ним правопорушника до відповідальності лише з міркувань доцільності містить небезпеку. Для правоохоронного органу неприпустимо обґрунтовувати порушення правопорядку політичними, технократичними або іншими інтересами. Наприклад, дії відповідальних посадових осіб під час прокладання транспортних магістралей без дотримання норм екологічної безпеки або організація публічних заходів без дотримання порядку їхнього проведення можуть зумовити негативні суспільні наслідки, в тому числі - вчинення злочинів.

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Визначити поняття договірної роботи як виду правової роботи.
2. Надати характеристику організації роботи з укладання і виконання договорів.
3. Визначити поняття претензійно-позовної роботи на підприємстві.
4. Надати характеристику ознак, змісту і функцій претензійно-позовної роботи на підприємстві.
5. Охарактеризувати порядок і термін подання та розгляду претензій і позовів.
6. Визначити засади і порядок взаємодії юридичної служби з контролюючими органами.
7. Обґрунтувати порядок забезпечення законності при проведенні перевірок.
8. Охарактеризувати взаємодію з адміністративними органами в діяльності суб'єкта господарювання.
9. Визначити порядок взаємодії з податковими органами та органами адміністративно-податкового оскарження.
10. Деталізувати порядок адміністративно-податкового оскарження.
11. Охарактеризувати взаємодію з правоохоронними органами в механізмі охорони та захисту прав суб'єктів господарювання.

Тема: Правовий захист інтересів підприємства

Мета вивчення

Вивчення способів, форм та засобів правового захисту інтересів суб'єктів господарювання у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальним, що дозволить вивести на новий якісний рівень систему господарського законодавства в Україні, полегшити створення та діяльність суб'єктів господарювання, підвищити рівень господарських відносин та державного регулювання господарської діяльності.

Результати навчання

Після лекції здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань у сфері правового захисту інтересів суб'єктів господарювання;
2. **визначати та аналізувати** новітні тенденції розвитку правової науки та практики у сфері правового захисту інтересів суб'єктів господарювання;
3. **порівнювати сучасні** тенденції розвитку інституту правового захисту інтересів суб'єктів господарювання України та країн ЄС та формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС;
4. **здійснювати системний** науковий аналіз вітчизняної та зарубіжної практики у галузі приватного права та законодавства стосовно суб'єктно-об'єктного складу сфери господарювання.

Література

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України у редакції від 03 жовтня 2017 р. № 2147-VIII// Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436.
4. 4. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
5. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 № 4002-XII/ URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4002-12>

6. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 № 1701-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1701-15>

7. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4618-VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>

8. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05 квітня 2007 р. № 877-V. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

9. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07 червня 1996 р. № 236/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>

10. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 01 липня 2014 р. № 1555-VII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>

11. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua

12. Рекомендації Міністерства юстиції №2 від 15.01.1996 р. «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації»// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002323-96#Text>

13. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання. Підприємництво, господарство і право. 2008. № 4. С 11-13.

14. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. – С. 603-623.

15. Григорчук М.В. Конституційно-правові гарантії захисту прав суб'єктів господарювання. Вісник Пенітенціарної асоціації України. 2021. № 1. С. 102-112

16. Дякуновський О. Є. Щодо державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва в умовах пандемії коронавірусної хвороби (COVID-19) у Республіці Польща та Україні. Knowledge; Education; Law; Management. 2020. № 3 (31). Vol. 1. С. 181–189.

17. Матвієнко-Біляєва Г.Л., Ляліна Н.С., Панчук А.С. Сучасний бізнес в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Economics. Finances. Law. 2022. № 4 30 Інфраструктура ринку. 2021. № 53. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/53-2021>

18. Молчанов А. Основні принципи організації безпеки підприємства. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA013982
19. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р.П. Бойчук, Д.В. Задихайло, В.М. Пашков. Х.:ФІНН. 2010. 60 с.
20. Організація юридичної служби на підприємствах.: Конспект лекцій / А. М. Долгополов. К.: МАУП, 2000.
21. Організація юридичної служби на підприємстві: Навч. посібник / В. І. Горевий. Суми, 2008. 319с.
22. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юрисконсульта): навчальний посібник. Х.: Юрайт, 2016. 258 с.
23. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юрисконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А. О. Оліфер, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт. – 2016. – С.12-22.
24. Створення та юридичний супровід стартапів в Україні. URL: <http://pravova-rada.com/ua/244-sozdanie-i-juridicheskoe-soprovozhdeniestartapov-v-ukraine>

План

1. Поняття охорони та захисту прав (законних інтересів) суб'єктів господарювання.
2. Офіційне тлумачення поняття «охоронюваний законом інтерес» та способи його захисту.
3. Класифікація та загальна характеристика способів захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів.
4. Тактика та стратегія захисту прав та інтересів суб'єкта господарювання юридичною службою (юристами).
5. Проблеми визначення підвідомчості господарських справ судовим органам у механізмі правової роботи.
6. Мистецтво ведення спору та інститут зловживання правами: сутність та розмежування.

Основний зміст

Питання 1. Поняття охорони та захисту прав (законних інтересів) суб'єктів господарювання.

Здійснюючи підприємницьку діяльність, суб'єкти господарювання вступають у різноманітні правовідносини, реалізують надані їм права та виконують покладені на них обов'язки. Проте лише в теорії права механізм регулювання правовідносин є прозорим і досконалим, тоді як на практиці «людський фактор» вносить свої, часом не передбачувані, корективи. У таких випадках теорія застосовує поняття охорони та захисту порушених прав, зокрема порушених майнових прав суб'єктів

господарювання, а практика шукає всілякі шляхи для зміцнення становища таких суб'єктів, зокрема шляхом договірного регулювання.

Спеціальне законодавство, а саме Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436–IV, не передбачає і не регламентує поняття захисту порушеного права. Загальні засади захисту цивільних прав та інтересів суб'єктів господарювання регламентуються Розділом I Книги Першої Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. № 435–IV. Конституція України також пронизана принципом захисту порушеного права, але не містить даного визначення.

Вивчаючи правове поле забезпечення діяльності суб'єктів господарювання, можна дійти висновку, що гарантування прав таких суб'єктів відбувається лише на стадії порушення їхніх прав, оскільки в нормативній базі зустрічається лише термін «захист». У науковій літературі цей термін розуміється неоднозначно. Наприклад, захистом вважають систему юридичних норм, спрямованих на запобігання правопорушенню та ліквідацію його наслідків (Малеїн М. С., Стоякін Г. М.).

Стаття 15 ЦК України встановлює положення про те, що кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання, а також визначає, що кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства. У згаданій вище статті вказується на вільне використання самою особою своїх можливостей для здійснення захисту порушених, невизнаних, оспорюваних прав та інтересів, чим забезпечується свобода набуття, використання та розпорядження регламентованими майновими правами. На відміну від ЦК України, ст.20 ГК України регламентує право суб'єктів господарювання та споживачів на захист з боку держави. Тобто дані положення ставлять захищене право у безпосередню залежність від певної поведінки держави, яка забезпечує захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів. Як держава це здійснює, і чому перебирає на себе всю компетенцію суб'єктів господарювання в горизонтальних відносинах, – питання ні законодавчо ні логічно не визначене. Друга частина даної статті регламентує шляхи захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, такі як «визнання наявності або відсутності прав, визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемляють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом; відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання; припинення дій, що порушують право або створюють

загрозу його порушення; присудження до виконання обов'язку в натурі, відшкодування збитків; застосування штрафних санкцій; застосування оперативно-господарських санкцій; застосування адміністративно-господарських санкцій; установлення, зміни і припинення господарських правовідносин; інші способи, передбачені законом».

Перелічені шляхи захисту визначені в загальному порядку, більш детально вони розглядаються в окремих нормах ГК України, ЦК України та інших нормативно-правових актів. Тобто у сфері нормативного регулювання під захистом розуміється захист порушених прав суб'єктів правовідносин. Водночас у міжнародному законодавстві під захистом розуміється саме гарантія недоторканості прав і свобод людини. Наприклад, у Римській Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950р. права гарантуються заздалегідь. Це підтверджуються тим, що більшість статей починаються словами «жодна людина не може бути» (статті 3, 4, 5 тощо). Щоправда, це пояснюється також тим, що немає сенсу захищати, наприклад, право на життя після його втрати особою. І хоча це іменується «захистом», на нашу думку, є всі підстави розрізняти поняття охорони та захисту прав, виходячи зі специфіки правовідносин, в яких вони застосовуються. Якщо ж розглядати майнові права, то тут необхідно розрізняти два етапи їх можливого регулювання (охорони й захисту), виходячи навіть із різноманітних і складних способів захисту майнових прав суб'єктів господарювання у вигляді фінансових та інших санкцій, передбачених чинним законодавством України для порушників майнових прав суб'єктів господарювання.

Повертаючись до аналізу правового забезпечення, зазначимо, що слушним є підхід професора В. П. Грибанова. Він визначає, що право на захист не можна звужувати тільки до можливості звернутися з вимогою захисту права до відповідних державних органів. Право на захист в його матеріально-правовому значенні являє собою можливість застосування щодо правопорушника заходів примусового впливу. При цьому заходи примусу включають у себе:

- по-перше, можливість уповноваженої особи використовувати дозволені законом засоби власного примусового впливу на правопорушника, здійснювати самозахист прав;

- по-друге, можливість застосування безпосередньо самою уповноваженою особою юридичних заходів оперативного впливу на правопорушника, тобто оперативних санкцій;

- по-третє, можливість уповноваженої особи звернутися до компетентних державних органів або громадських організацій з вимогою примусу зобов'язаної особи до певної поведінки.

Отже, заходами охорони можна визнати будь-які правомірні, такі, що відповідають Конституції та основним принципам міжнародного права,

дії держави, в результаті яких певним чином виникають, змінюються чи припиняються правовідносини між суб'єктів господарювання та іншими особами, які мають певний політико-правовий зв'язок із державою. Виходячи з викладеного, доцільно розглядати захист як дії особи, права якої порушені й потребують відновлення становища, відшкодування шкоди тощо.

Б. Дерев'янка поділяє гарантії держави щодо захисту прав суб'єктів господарювання на організаційні, майнові та соціальні. Він вважає, що організаційні гарантії передбачають, що держава гарантує усім підприємцям, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права та рівні можливості для залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів. Під поняття майнових гарантій автор розуміє, ті гарантії, які передбачають, що держава гарантує недоторканність майна і забезпечує захист майнових прав підприємця. Щодо соціальних гарантій у науковій роботі вказано, що ця група гарантій передбачає, що підприємець або громадянин, який працює у підприємця по найму, у передбачених законом випадках може бути залучено до виконання в робочий час державних або громадських обов'язків, з відшкодуванням підприємцю відповідних збитків органом, який приймає таке рішення.

Протиріччя щодо визначення поняття «охорона прав» існували завжди. В. А. Ойгензіхт пише: «Саме поняття охорони суперечливе. Її то зводять до сукупності захисту та відповідальності, то тільки до захисту, то до застосування санкцій, то до всього регулювання прав, куди включають і захист». Нам ближче точка зору авторів, які підтримують останню позицію (Малеїн Н. С, Мерин Б. Н., Ойгензіхт В. А. Тихонова Б. Ю. та ін.). Так, Б. Ю. Тихонова вважає, що охорона прав – це сукупність різних пов'язаних між собою заходів, які здійснюють органи державної влади та громадські об'єднання і які направлені на попередження порушень прав людини або усунення перешкод, що не є порушеннями, на шляху здійснення прав і свобод, а захист прав – це примусовий по відношенню до зобов'язальної особи законний спосіб відновлення порушеного права або самою уповноваженою особою, або компетентними органами. О. С. Іоффе щодо цивільно-правової охорони власності пише: «В широкому розумінні цього слова, цивільно-правова охорона власності здійснюється за допомогою усіх норм радянського права, застосування яких забезпечує нормальний і безперешкодний розвиток економічних відносин соціалістичного суспільства. Під цивільно-правою охороною відносин власності, в її вузькому і безпосередньому значенні, розуміють сукупність тільки тих способів і засобів, які застосовуються у зв'язку з правопорушеннями, які вчинені проти цих відносин».

Цікавою є думка В. В. Груздева, який вважає, що термін «охорона цивільних прав» взагалі не є коректним, оскільки зміст охорони зводиться до цивільно-правового регулювання, тобто цілеспрямованого впорядкування суспільних відносин і об'єктом її виступають суспільні відносини, а не суб'єктивні цивільні права та охоронювані законом інтереси, які є об'єктом цивільно-правового захисту. Не погодимось з такою точкою зору.

Поняття «правова охорона» правовідносин, наприклад, по захисту честі, гідності та ділової репутації і «охорона прав» у відповідних правовідносинах не ідентичні, їх співвідношення та розмежування пов'язано з проблемою встановлення меж позитивного права на честь, гідність та ділову репутацію. У даній статті об'єктом дослідного аналізу виступає зміст поняття «охорона цивільних прав».

На наш погляд, поняття «охорона» та «захист» прав співвідносяться як ціле та частина. «Захист» прав, який здійснюється тільки у разі порушення (невизнання, оспорювання) суб'єктивного права (охоронюваного законом інтересу), – одна з форм «охорони» прав, яка, в свою чергу, починається з моменту встановлення прав і свобод і здійснюється постійно, а не лише тоді, коли вони порушуються (не визнаються, оспорюються). «Охорона» прав починається тоді, коли права і свободи визнаються державою, встановлюється їх правовий режим, а «захист» прав здійснюється, коли має місце порушення (реальна загроза порушення), невизнання чи оспорювання прав.

Таким чином, термін «охорона прав» можна визначити як сукупність державних та громадських заходів правового характеру, спрямованих на забезпечення (підтримання стану) безперешкодного здійснення суб'єктами правовідносин своїх прав і свобод через здійснення контролю за їх додержанням, профілактики, попередження та захисту від порушення прав і свобод, а також застосування засобів відповідальності за їх порушення.

Питання 2. Офіційне тлумачення поняття «охоронюваний законом інтерес» та способи його захисту.

У своєму Рішенні №18-рп/2004 від 01.12.2004 р. Конституційний суд України визначив основні ознаки охоронюваного законом інтересу, як правового феномену, який: а) виходить за межі змісту суб'єктивного права; б) є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони; в) має на меті задоволення усвідомлених індивідуальних і колективних потреб; г) не може суперечити Конституції і законам України, суспільним інтересам, загальновизнаним принципам права; д) означає прагнення (не юридичну можливість) до користування у межах правового регулювання конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом;

е) розглядається як простий легітимний дозвіл, тобто такий, що не заборонений законом. Охоронюваний законом інтерес регулює ту сферу відносин, заглиблення в яку для суб'єктивного права законодавець вважає неможливим або недоцільним.

А також дав його дефініцію. Отже, охоронюваний законом інтерес – це прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам. При поєднанні інтересу та суб'єктивного права, останнє виступає правовим інструментарієм реалізації цього інтересу. Значно складніша ситуація виникає, коли інтерес є, але конкретного інструментарію у вигляді суб'єктивного права під нього немає.

Враховуючи те, що серед перелічених способів захисту інтересу Конституційний суд не зазначив такий спосіб, як визнання права, можна припустити існування такого способу захисту охоронюваного законом інтересу як визнання інтересу законним, що прямо не заборонено законом.

Власне кажучи, безпосереднє згадування в нормах права інтересів як об'єкта правового захисту фактично прирівнює їх до суб'єктивних прав. Законні інтереси, які не опосередковані правовими нормами – це доправова категорія, так як інтерес передує правам та обов'язкам, тобто виступає як «суб'єктивне право, що може виникнути у майбутньому».

Охоронюваний законом інтерес: 1) має безпосередній зв'язок з нормами цивільного права, без закріплення якими він не може існувати; 2) передбачає встановлення єдиного масштабу поведінки для невизначеного кола осіб; 3) встановлює межі можливої чи належної поведінки.

І в науці, і в зазначеному рішенні Конституційного Суду України розмежовують законні й незаконні інтереси. О. Вінник вказує на такі ознаки незаконного інтересу: 1) взагалі не відображається в об'єктивному праві (не впливає з його загальних засад) або визначається як суспільно шкідливий; 2) не відповідає загальному благу (публічним інтересам і законним інтересам інших осіб); 3) захист такого інтересу не гарантується державою; 4) його реалізація навіть тягне за собою юридичну відповідальність, оскільки зазвичай при цьому порушується встановлений правопорядок і законні інтереси інших осіб.

Як зазначає Конституційний суд України, прагнення особи користуватися благом на підставі законного інтересу, але поза суб'єктивним правом відрізняється від того ж самого прагнення, але в рамках наявного у особи суб'єктивного права. Тобто, в першому випадку законний інтерес не передбачає вимог певних дій від інших осіб або чітко встановлених меж поведінки, в іншому випадку – при суб'єктивному праві – інтерес задовольняється шляхом покладення на певних осіб відповідного суб'єктивному праву обов'язку. Тому способів захисту інтересу поза суб'єктивного права об'єктивно буде значно менше, адже менше буде реальних життєвих випадків, коли цей інтерес дійсно буде підлягати захисту з боку закону та права. Серед прикладів останніх, тобто способів, які можна використати для захисту законного інтересу поза суб'єктивним правом, можна навести спосіб – визнання правочину недійсним. Цей спосіб є комплексним, тобто він може захищати інтереси як у рамках суб'єктивного права, так і поза нього.

Способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути:

- 1) визнання права;
- 2) визнання правочину недійсним;
- 3) припинення дії, яка порушує право;
- 4) відновлення становища, яке існувало до порушення;
- 5) примусове виконання обов'язку в натурі;
- 6) зміна правовідношення;
- 7) припинення правовідношення;
- 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди;
- 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди;
- 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Суд може захистити право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом.

І. Венедіктова зазначає, що загальними гарантіями реалізації охоронюваних законом інтересів будуть економічні, політичні, соціальні, ідеологічні; спеціальними гарантіями – юридичні. Безпосередню реалізацію, охорону й захист охоронюваних законом інтересів загальні гарантії забезпечити не можуть. А вже юридичні гарантії створять усе необхідне для охорони й захисту, правомірної й безперешкодної реалізації охоронюваних законом інтересів.

Під **способами захисту прав суб'єктів господарювання** варто розуміти сукупність правомірних діянь певних суб'єктів у взаємозв'язку із спрямованістю поведінки на припинення, запобігання, усунення порушень прав, відновлення (визнання) порушених (оспорюваних)

прав, відшкодування збитків та здійснення впливу на правопорушника.

Питання 3. Класифікація та загальна характеристика способів захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів

Кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів. Права та законні інтереси зазначених суб'єктів захищаються шляхом:

- визнання наявності або відсутності прав;
- визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемлюють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом;
- відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання;
- припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення;
- присудження до виконання обов'язку в натурі;
- відшкодування збитків;
- застосування штрафних санкцій;
- застосування оперативно-господарських санкцій;
- застосування адміністративно-господарських санкцій;
- установлення, зміни і припинення господарських правовідносин;
- іншими способами, передбаченими законом.

Важливим шляхом захисту є визнання наявності або відсутності прав, оскільки таке визнання є необхідною передумовою для визначення правомірності поведінки порушника права. Так, наприклад, держава визнає право підприємців без обмежень самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, не заборонену законом. Це визнання обумовлює можливість захисту зазначеного права від будь-яких порушень.

Акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемляють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів, у судовому порядку повністю або частково визнаються недійсними. З підстав, передбачених законом, суд може визнати недійсними і господарські угоди.

Поновлення порушених прав може відбуватися шляхом відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання.

Припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення, є тим шляхом захисту, до якого слід звертатися перш за все. Чим раніше будуть припинені незаконні дії порушників, тим меншою буде завдана порушеннями шкода. Слід зазначити, що таке припинення може здійснюватися і до вирішення господарським судом спору по суті, в рамках забезпечення позову.

Ефективним шляхом захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів є присудження до виконання обов'язку в натурі. Іноді поновити права іншим чином просто неможливо. (Наприклад у випадку порушення зобов'язань щодо поставки унікального несерійного обладнання.)

Учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено. Відшкодування збитків докладно врегульовано главою 25 цього Кодексу (див. коментар до статей цієї глави).

Штрафними санкціями є господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

За порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин можуть також застосовуватися оперативно-господарські санкції – заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку. Застосування штрафних та оперативно-господарських санкцій докладно врегульовано главою 26 Кодексу (див. коментар до статей цієї глави).

За порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового чи майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення, допущеного суб'єктом господарювання, та ліквідацію його наслідків. Застосування адміністративно-господарських санкцій докладно врегульовано главою 27 Кодексу.

Система умов обрання належного та ефективного способу захисту прав суб'єктів господарювання:

1) відповідність способу захисту змісту порушеного права, характеру його порушення та наслідкам, спричиненим цим порушенням;

- 2) відповідність законодавству, договору, принципам права та призначенню судового захисту;
- 3) доцільність та ефективність;
- 4) адекватність (співрозмірність, еквівалентність) стосовно правопорушення;
- 5) наявність механізму реалізації (виконання);
- 6) недопущення порушення прав та інтересів інших суб'єктів.

Для захисту прав суб'єктів господарювання можуть слугувати й установлення, зміни і припинення господарських правовідносин.

Захист прав суб'єктів господарювання може здійснюватись також іншими способами, передбаченими законом.

Поділяти способи захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання варто за таким критерієм, як суб'єкт реалізації (судові способи захисту; змішані способи захисту (в т.ч. адміністративні); несудові способи захисту).

Питання 4. Тактика та стратегія захисту прав та інтересів суб'єкта господарювання юридичною службою (юристами)

Права і законні інтереси суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, особливо у господарсько-управлінських відносинах, захищені недостатньо. Метою правової роботи при організації відносин з державними органами має бути не тільки формальне додержання норм законодавства, а й забезпечення законними способами балансу інтересів держави і конкретного суб'єкта господарювання. Цей баланс інтересів буде досягнуто, якщо шкода, яка об'єктивно і невідворотно завдається суб'єктам господарювання в результаті реалізації державними органами своїх повноважень буде мінімальною, тобто вимоги контролюючих органів будуть мінімальними за обсягом і достатніми для виконання їх завдань.

Т. Кучер прозглядає такі види стратегій:

- 1) програти-виграти – повна перемога особи, що звернулась за судовим захистом, чи її опонента;
- 2) виграти-виграти – можлива у разі укладення мирової угоди або угоди за результатами процедури медіації;
- 3) програти-програти – виникає у разі відмови у задоволенні основних вимог позивача та відмови у задоволенні зустрічного позову відповідача;
- 4) виграти-програти – полягає у відмові у задоволенні позовних вимог і задоволенні вимог зустрічного позову.

У літературі розрізняють різні види тактик, як конструктивні та деструктивні. Деструктивні тактики полягають у придушенні дій процесуального противника, основною ознакою таких тактик є їх протиправна природа. Безперечно, в умовах сучасної правової держави

використання таких тактик є неприйнятним. Конструктивні тактики спрямовані на досягнення поставленої стратегії законними способами.

Застосування поширення правових знань як загального методу захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності дає широкому колу підприємців можливість обрати правильну лінію поведінки у стосунках з представниками контролюючих органів.

Невиконання незаконних вимог представників контролюючих органів застосовується для припинення порушення прав суб'єкта підприємництва та недопущення подальшого їх порушення.

З метою припинення і профілактики порушень прав суб'єктів підприємницької діяльності в процесі правової роботи застосовуються такі методи як повідомлення компетентних органів про факти порушень прав суб'єктів підприємницької діяльності та звернення уваги громадськості на факти порушень прав суб'єктів підприємницької діяльності.

Застосуванню будь-яких інших методів та засобів захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в процесі правової роботи має передувати вжиття заходів щодо одержання інформації про діяльність контролюючих органів, без якого неможливо прийняти вірне рішення щодо захисту прав.

Фіксація фактів незаконних дій чи бездіяльності контролюючих органів дозволяє довести факти порушень, а також встановити інші обставини, що мають суттєве значення для припинення порушення і поновлення порушених прав підприємця.

Для протидії порушенням прав суб'єктів підприємницької діяльності в процесі правової роботи можуть ефективно використовуватись обмеження доступу до конфіденційної інформації; обмеження доступу до приміщень та земельних ділянок та обмеження кола осіб, які можуть спілкуватися з представниками контролюючих органів.

Основним завданням юридичної служби на підприємстві є: організація правової роботи, спрямованої на правильне застосування, неухильне дотримання норм законодавства керівником та працівниками під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків; запобігання недотриманню вимог законодавства керівником та працівниками; представлення інтересів підприємства в судах.

Особливості застосування засобів та методів захисту прав та інтересів суб'єктів підприємництва при здійсненні державними контролюючими органами перевірок фінансово-господарської діяльності полягають у тому, що в ході здійснення правової роботи основною проблемою є визначення законності вимог представників контролюючого органу, для прийняття рішення про виконання цих вимог або відмови від їх виконання. В процесі правової роботи під час здійснення перевірок

фінансово-господарської діяльності слід дотримуватися запланованої поведінки.

Існують певні особливості застосування засобів та методів захисту прав та інтересів суб'єктів підприємництва при розгляді спорів в господарських судах. Великі труднощі викликає встановлення фактів порушення прав суб'єктів підприємницької діяльності та їх доказування. Ефективним засобом встановлення фактів і доказування є використання техніки аудіо та відеозапису. Цей засіб у деяких випадках є єдиним з можливих, наприклад, у випадках, коли представники контролюючого органу відмовляються фіксувати факти іншими способами. В процесі правової роботи суб'єктам підприємництва слід активно використовувати запропоновані способи збору, фіксації та систематизації інформації, що стане доказами у судовому процесі (у тому числі застосування звуко- і відеозапису).

Необхідно удосконалити юридичну техніку захисту прав суб'єктів підприємництва шляхом здійснення термінологічного узгодження чинних нормативних актів, запровадження типових форм юридичних документів, зокрема, таких як «Журнал здійснення документальної виїзної перевірки».

Удосконалення організації правової роботи полягає у розширенні сфери діяльності юридичних служб, більш широкому залученні зовнішніх консультантів. Світова практика цілком підтвердила доцільність співпраці з зовнішніми юридичними консультантами не тільки тих суб'єктів господарювання, що не мають власних юристів, а навіть великих корпорацій, чії юридичні відділи нараховують десятки і сотні працівників. Слід активніше залучати до здійснення правової роботи у якості зовнішніх консультантів адвокатів (адвокатських об'єднань) з метою використання в процесі захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності професійних прав і гарантій, наданих законодавством України саме адвокатурі.

Питання 5. Проблеми визначення юрисдикції *господарських* спорів у механізмі правової роботи

Розмежування юрисдикції спорів і справ між місцевими загальними та господарськими судами завжди викликало ускладнення. У спільному Листі Верховного Суду України та Вищого арбітражного суду України від 20.07.1995 р. № 01-8/518а «Щодо визначення підвідомчості цивільних справ та господарських спорів» зазначається, що за загальним правилом підвідомчість цивільних справ та господарських спорів визначається законодавчими актами України. Однак, коли у законодавчих актах підвідомчість визначено нечітко, слід виходити із суб'єктного складу учасників спору.

У п. 1 Інформаційного листа Вищого господарського суду України від 11.04.2005 р. № 01-8/344 «Про деякі питання практики застосування норм Господарського процесуального кодексу України, порушені у доповідних записках про роботу господарських судів у 2004 році» вирішувалося питання щодо розмежування юрисдикцій.

Правила визначення юрисдикційності відповідної справи встановлені процесуальними законами, якими визначена предметна та суб'єктна юрисдикція господарських, цивільних та адміністративних справ - це ст.20 ГПК України, ст.19 ЦПК України та ст.19 КАС України.

Відповідно до ч. 2 ст. 213 Цивільного кодексу України на вимогу однієї або обох сторін суд може постановити рішення про тлумачення змісту правочину. Тлумачення змісту правочину господарським судом можливе за наявності спору, тобто коли сторони мають різне уявлення щодо свого волевиявлення або волевиявлення іншої сторони (сторін) правочину. Крім того, необхідно мати на увазі, що відповідно до ч. 1 ст. 1 Господарського процесуального кодексу України зазначені в ній юридичні та фізичні особи мають право звертатися до господарського суду згідно з встановленою підвідомчістю господарських справ.

Відповідно до чинного законодавства господарські справи можуть бути підвідомчими не лише господарським судам, а й третейським судам та міжнародним комерційним арбітражам. Важливим критерієм, який може слугувати підставою для класифікації юрисдикції справ господарським судам, є види судового провадження, які закріплені в господарському процесуальному законодавстві. Так, за чинним ГПК України справи можуть розглядатися в порядку позовного провадження та провадження у справах про банкрутство.

За суб'єктним складом господарської справи можна виділити такі види юрисдикції: 1. Юрисдикція справ за участю громадян України та юридичних осіб, зареєстрованих на території України: а) однією із сторін або обома сторонами є фізичні особи, не зареєстровані як суб'єкти господарської діяльності; б) однією із сторін є господарський суд; в) відповідачем є вищий чи центральний орган виконавчої влади, Національний банк України, Рахункова палата, Верховна Рада Автономної Республіки Крим або Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські ради або обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації; г) обидві сторони є суб'єктами господарювання.

2. Юрисдикція справ за участю іноземних громадян та юридичних осіб, зареєстрованих за межами України.

За характеристиками (особливостями) господарської справи поділяють на:

1. Предметну та суб'єктну (господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності, та інші справи у визначених законом випадках та наводить перелік даних справ).

2. Інстанційну юрисдикцію (справи, що підлягають вирішенню в порядку господарського судочинства, належать до підсудності місцевих господарських судів та розглядаються ними, як судами першої інстанції; до підсудності апеляційних судів належать: судові рішення місцевих господарських судів, які знаходяться у межах відповідного апеляційного округу (території, на яку поширюються повноваження відповідного апеляційного господарського суду). Верховний Суд переглядає в апеляційному порядку судові рішення апеляційних господарських судів, ухвалені ними як судами першої інстанції. Апеляційна палата Вищого суду з питань інтелектуальної власності переглядає в апеляційному порядку судові рішення, ухвалені Вищим судом з питань інтелектуальної власності; до юрисдикції (підсудності) Верховного Суду належать судові рішення, ухвалені судами першої та апеляційної інстанцій.

3. Територіальну юрисдикцію (за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача; підсудність справ, у яких однією із сторін є суд або суддя (визначається ухвалою суду вищої інстанції, постановленою без повідомлення сторін); підсудність справ за вибором позивача; виключна підсудність справ).

Матеріали господарських справ свідчать про неоднозначність судової практики щодо застосування господарськими судами України положень процесуального законодавства стосовно розмежування компетенції між спеціалізованими адміністративними і господарськими судами.

Згідно зі ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України юрисдикція адміністративних судів поширюються на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом встановлений інший порядок судового вирішення. Такий «інший порядок судового вирішення» передбачений, наприклад, у статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції», відповідно до припису якої заявник, відповідач, третя особа мають право оскаржити рішення органів Антимонопольного комітету України повністю або частково до господарського суду.

Справи у спорах про визнання недійсними актів органів, що не віднесені до суб'єктів владних повноважень, зазначених у п. 7 ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства, залишаються у підвідомчості господарських судів.

Відповідно до чинного законодавства, адміністративні суди розглядають лише ті справи, в яких державний орган тим чи іншим

чином владно керує поведінкою позивача шляхом прийняття відповідних рішень. Реєструючи чи відмовляючи в реєстрації права власності, реєстратор не керує поведінкою позивача, а, отже, між сторонами відсутні прямі адміністративні відносини. Але, якщо копнути глибше в теорію, то «адміністративні» відносини можна знайти де завгодно. Як результат, в судовому реєстрі маємо велику кількість рішень з подібних справ, які виносились як в межах адміністративного, так і господарського судочинства.

Те саме стосується і справ проти Антимонопольного комітету. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» чітко відносить такі справи до компетенції господарських судів. Проте адміністративні суди вважають, що той закон не повинен застосовуватись, оскільки прийнятий до набуття чинності Кодексом адміністративного судочинства України.

Неодинокими є випадки, коли одна й та сама справа внаслідок зазначених суперечностей поверталась позивачеві одночасно і з адміністративного, і з господарського судів. З цих же причин чимало суб'єктів господарювання, користуючись тим, що розмір судового збору, встановлений законодавством при поданні до суду адміністративного позову, значно менше ніж при подачі відповідного позову до господарського суду, штучно змінюють підвідомчість спору та звертаються за вирішенням господарських спорів до адміністративних судів.

Водночас деякі категорії справ, як і раніше, продовжують розглядатися одночасно адміністративними і господарськими судами. Така ситуація є неприпустимою з точки зору науковців та доктрини, проте серед практикуючих юристів оцінка існуючого становища є не такою категоричною.

Можливість вибору між двома судами зумовлює більш гнучкий підхід до розроблення стратегії судового захисту юристом інтересів клієнта з урахуванням поставленої мети, витрат на оплату судового збору, фактичних обставин справи, існуючої судової практики тощо.

В окремих справах недостатньо чітко та вичерпно визначено предметну та територіальну юрисдикцію. Окрім того, не виправданим є обмеження повноважень суду першої інстанції щодо вирішення питання про поворот виконання, адже і він може скасовувати рішення суду, яке стало підставою виконання. Також суд. апеляційної інстанції не потребує окремого наділення повноваженнями щодо вирішення питання про поворот виконання, оскільки скасування рішення в апеляційному порядку із закриттям провадження у справі, залишенням позову без розгляду, відмовою в позові повністю або задоволенням позовні вимоги в меншому розмірі ще не свідчить про потребу застосування повороту виконання.

Питання 6. Мистецтво ведення спору та інститут зловживання правами: сутність та розмежування.

У стадії судового розгляду в юрист повинен ставити перед собою вже іншу задачу, а саме: переконати суд у своїй правоті за допомогою наявних доказів та інших обґрунтованих доводів.

Правильна постановка такого завдання має величезне значення. У практиці зустрічаються випадки, коли юрист «переконує» суд у своїй уявної правоті, і, навпаки, бувають випадки, коли істинну думку юриста не приймається судом до уваги. Здійснюючи доказування в ході розгляду справи, юрист повинен ставити своїм завданням надання сприяння суду у встановленні істини у справі. Така допомога - не право, а обов'язок.

Беручи участь у встановленні істини у справі, юрист не вправі забувати, що головним його завданням залишається надання правової допомоги своєму довірителю, і він не може діяти на шкоду своєму клієнтові. Тому юрист повинен постійно спрямовувати дії свого довірителя шляхом дачі рад, консультацій, надавати допомогу в зборі доказів, давати їм попередню оцінку.

Як відомо, доказування складається з чотирьох елементів і включає в себе дії по збиранню, поданням, дослідженню та оцінці доказів.

У логічному плані доведенню передують формулювання предмета доказування. Перш ніж зібрати докази, їх треба знайти, попередньо систематизувати і визначитися, в яких напрямках вони можуть бути використані. Так, зокрема, юрист повинен вирішити, яким способом можна отримати докази, якими він має намір оперувати, які ще додаткові матеріали можна використовувати для підтвердження своєї позиції і т.д. Отже, збиранню доказів повинен передувати цілий етап попередньої роботи з клієнтом, який має свої особливості стосовно діяльності адвоката.

Слід також зазначити, що перш ніж докази будуть зібрані, вони повинні бути знайдені і отримані. Таким чином, система доведення як діяльність юриста в процесі повинна розглядатися як сукупність, що складається з двох груп елементів, перша з яких складає підготовчу стадію доказування, а друга - його здійснення.

Спочатку формулюється предмет доказування і визначаються його межі, здійснюються пошук і систематизація доказів. Потім відбувається самодоказування юристом, що складається з ряду процесуальних дій: це збирання доказів, їх подання, участь у дослідженні та оцінці доказів.

Позов має два елементи - предмет і підстава.

Під предметом розуміється в даному випадку звернене до відповідача вимогу позивача (наприклад, про поділ спільно нажитого в період шлюбу майна, про визнання недійсною угоди купівлі-продажу і т.д.),

тоді як в якості підстави розглядаються ті юридичні факти, з яких громадянин або організація, які звертаються за судовим захистом, виводять на підставі норми права свою вимогу.

І предмет, і підстави позову повинні бути відображені юристом в позовній заяві свого довірителя. Наприклад, позивач звернувся до суду з позовом до Автомагазину про стягнення матеріальної шкоди (це предмет позову), мотивуючи позов тим, що він вніс гроші в касу автомагазину, а обраний ним автомобіль був у порушення закону проданий іншому покупцеві (це підстава позову).

Отже, творчо використовуючи обидва джерела формування предмета доказування - підставу позову і норми права, юрист, що представляє інтереси сторони або третьої особи, має можливість точно сформулювати предмет доказування, що дозволить йому надалі ефективно проводити доведення у будь-якій цивільній справі.

Зловживання правом є однією з найважливіших правових категорій. Як особливий тип правопорушення, що його вчиняє уповноважена особа при здійсненні належного їй права із використанням недозволених конкретних форм у межах дозволеного законом загального типу поведінки.

Концепцію зловживання правом закріплено у ЦК України: ст.13 Кодексу забороняє здійснення прав із наміром спричинити шкоду іншій особі, зловживання правом у інших формах, зобов'язує при здійсненні прав дотримуватись моральних засад суспільства та не порушувати прав інших осіб.

Ч.2 ст.22 ГПК України покладає на сторони обов'язок добросовісно здійснювати свої процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, вимагає проявляти взаємну повагу до прав та охоронюваних законом інтересів іншої сторони.

Поняття процесуальної диверсії введене в оборот автором цих тез , отже, оскільки іншого визначення досі не запропоновано, процесуальну диверсію слід розуміти як непряму та деструктивну дію з використанням процесуальних прав особи, що приймає участь у розгляді судової справи, з метою утруднити противнику здобуття перемоги у правовому конфлікті в цілому.

Теоретичне розмежування понять процесуальної диверсії та зловживання процесуальними правами може бути здійснене виходячи з ознаки конструктивності/деструктивності, а також – категорій правової реальності та правової ситуації.

Для права характерним є протиставлення сфер належного та наявного: саме це протиставлення утворює головний його «нерв». Правові ситуації, тобто - ситуації, що потребують правового розв'язання, складні життєві обставини, як правило – конфлікти, або стан відносин, що загрожує конфліктом, очікують на реалізацію в них

ідеї справедливості. Саме такі правові ситуації складають підґрунтя правової матерії.

Правова реальність, як «відносно автономний світ права, аналогічний реальності логічних і математичних істин, що включає всі правові феномени з їх власною логікою», включає ідею справедливості, правові теорії та норми, що розвивають її, а також усі правові ситуації: в яких ідея справедливості реалізовується, так само як і ситуації, в яких це не відбувається.

Правові ситуації, в яких ідея справедливості не реалізовується, утворюють спотворення (викривлення) правової реальності. Ці викривлення виникають як результат діяльності самих людей, причому у правовій реальності України такі викривлення трапляються, напевно, частіше, ніж нормальна, не спотворена правова матерія.

Зловживання правом – це не тільки теоретичний, але й законодавчий термін, що надає остаточну і негативну правову оцінку діям особи. Будь-яке зловживання правом належить до сфери неналежного та є спотворенням правової реальності.

Процесуальна диверсія це термін, що відноситься до сфери процесуальної тактики и техніки, він не закріплений законом і не містить сам по собі сам по остаточній правової оцінки дій особи.

Процесуальна диверсія – це деструктивні дії, тобто дії не спрямовані безпосередньо на розв'язання спору.

Зловживання процесуальним правом може бути як деструктивним, так і конструктивним, у тому сенсі, що воно може сприяти швидкому розв'язанню спору та припиненню правової невизначеності, хоча й всупереч закону.

Отже, не кожне зловживання процесуальними правами можна розцінювати як процесуальну диверсію.

В умовах чистої, неспотвореної правової реальності можна було б ставити питання щодо визнання всіх процесуальних диверсій видом зловживань процесуальними правами.

Однак, при здійсненні правосуддя «як воно є» в умовах спотвореної правової реальності, диверсія досить часто є єдиною ефективною реакцією на формально конструктивні, тобто – спрямовані на розв'язання спору, дії іншої сторони, що мають усі ознаки зловживання процесуальним правом.

До штучної зміни юрисдикції різними шляхами вдаються досить часто. Тому, одночасно із вирішенням питання про передачу справи за юрисдикцією та ухвалення відповідного судового рішення повинно вирішуватися і питання про притягнення позивача до відповідальності за зловживання процесуальними правами та накладення на нього штрафу. При цьому оскарження ухвал про передачу справи за

юрисдикцією можливе у загальному порядку, визначеному ГПК України, тобто в апеляційному та касаційному порядку

Про зловживання можна казати за умови можливості вибору між належним та неналежним, утім, в умовах правової реальності України, де зловживання правами стає загальною тенденцією судочинства такий вибір іноді відсутній.

Сторона може вчинити ті дії, які в подальшому будуть кваліфікуватися як зловживання процесуальними правами. Це може бути необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни юрисдикції господарської справи або ж завідомо безпідставне залучення особи в якості відповідача (співвідповідача) з тією ж метою.

Не кожна процесуальна диверсія, вчинена у вже викривленій правовій ситуації *a priori* є зловживанням процесуальними правами: не можна розглядати як зловживання процесуальними правами процесуальні диверсії, вчинені за обґрунтованої позиції «диверсанта» по суті справи у відповідь на явне зловживання процесуальними правами, яке заохочується, або ігнорується судом, якщо диверсії спрямовані на запобігання незворотних наслідків, які не виправить навіть наступне скасування рішення в апеляції (касації).

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Надати поняття охорони прав (законних інтересів суб'єктів господарювання).
2. Надати поняття захисту прав (законних інтересів суб'єктів господарювання).
3. Провести порівняльну характеристику поняття охорони та захисту прав (законних інтересів суб'єктів господарювання).
4. Охарактеризувати офіційне тлумачення поняття «охоронюваний законом інтерес».
5. Визначити форми і способи захисту охоронюваного законом інтересу.
6. Надати загальну характеристику способів захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів.
7. Класифікувати форми і способи захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів в Україні.
8. Визначити основи тактики та стратегії захисту прав та інтересів суб'єкта господарювання юридичною службою (юристами).
9. Визначте основні підходи вирішення проблем визначення підвідомчості господарських справ судовим органам у механізмі правової роботи.
10. Охарактеризуйте сутність та розмежуйте у чому полягає мистецтво ведення спору в суді і зловживання правами.

Лекція № 4

Тема: Організація правової роботи з оренди державного майна та приватизації підприємства. Правова робота в процесі банкрутства підприємства

Вивчення основ організації правової роботи з оренди державного майна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальними, що дозволить вивести на новий якісний рівень систему норм права спрямованих на забезпечення організації і здійснення юридичного обслуговування суб'єктів господарювання в Україні.

Результати навчання

Після лекції здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань у сфері організації правової роботи з оренди державного майна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства;
2. **застосовувати** знання під час проведення підготовки та в процесі участі у проведенні практичних занять щодо організації правової роботи з оренди державного майна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства;
3. **визначати та аналізувати** новітні тенденції розвитку правової науки та практики у сфері організації правової роботи з оренди державного майна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства;

4. порівнювати сучасні тенденції розвитку організації правової роботи з оренди держмайна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства в Україні та у країнах ЄС, а також формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС щодо забезпечення організації правової роботи з оренди держмайна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства.

Література

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.
2. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. – Ст. 56.
3. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. //ВВР. - 10.05.2019— 2019 р., -№ 19, стор. 5.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.
5. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 р. // ВВР. – 1992. - № 30. – Ст. 416.
6. Про особливості передачі в оренду об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності: Закон України від 21.10.2010 р. № 2624-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
7. Про особливості оренди об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності: Закон України від 08.07.2011 р. №3687-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
8. Про концесії: Закон України від 03.10.2019р. №155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-IX>
9. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 р. № 2269-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>
10. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua
11. Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації: рекомендації Міністерства юстиції № 2 від 15.01.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002323-96#Text>

12. Про деякі питання практики застосування законодавства про оренду (найм) майна: Постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 №12 // http://vgsu.arbitr.gov.ua/files/pages/29052013_12.pdf
13. Про практику Верховного Суду України у справах про банкрутство. Інформаційний Лист вищого господарського суду України від 16.05 2003 р. // Бізнес: законодавство та практика. – 2003. - № 12.
14. Банкрутство підприємства і його наслідки. URL: <https://cutt.ly/yN8zcjG>
15. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання / О. Віхров. Підприємництво, господарство і право. 2008. № 4. С. 11-13.
16. Возняковська К. А. Право неспроможності банків: проблеми теорії та практики : монографія. Чернівці : Друк Арт, 2018. 360 с.
17. Возняковська К. А. Щодо поняття неспроможності банківських установ. Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Юридичні науки. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2017. № 3. С.123-131.
18. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; Донецьк, 2003.
19. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. С. 603-623.
20. Окремі питання, пов'язані з укладенням господарських договорів / В. Мілаги // Господарське право. 2010. № 1. С.63-67.
21. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р.П. Бойчук, Д.В. Задихайло, В.М. Пашков. Х.: ФІНН. 2010. 60 с.
22. Організація юридичної служби на підприємствах: Конспект лекцій / А.М. Долгополов. К.: МАУП, 2000.
23. Організація юридичної служби на підприємстві: Навч. посібник / В. І. Горевий. – Суми, 2008. – 319 с.
24. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Олефір, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт, 2016. – 258с.
25. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д. В. Задихайло, А. О. Оліфер, В. М. Пашков. Х.: Юрайт. 2016. С.12-22.
26. Штрафні санкції та свобода договору. Особливості судової практики. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012874

План

1. Організація роботи з укладання договору оренди державного та комунального майна.
2. Організація правової роботи з приватизації підприємства.
3. Загальна характеристика провадження у справах про банкрутство.
4. Організація правової роботи з банкрутства підприємства.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

Питання 1. Організація роботи з укладання договору оренди державного та комунального майна.

Фізичні та юридичні особи, які бажають укласти договір оренди, направляють заяву, проект договору оренди, а також інші документи згідно з переліком, що визначається Фондом державного майна України (далі - матеріали), відповідному орендодавцеві, зазначеному у статті 5 Закону України «Про оренду державного та комунального майна».

У разі надходження до орендодавця заяви про оренду цілісного майнового комплексу підприємства, його структурного підрозділу, нерухомого майна, а також майна, що не увійшло до статутного (складеного) капіталу господарських товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації), орендодавець за умови відсутності заборони на передачу майна в оренду у п'ятиденний строк після дати реєстрації заяви надсилає копії матеріалів органу, уповноваженому управляти відповідним майном, а у разі якщо: підприємство, його структурний підрозділ, щодо цілісного майнового комплексу якого надійшла заява про оренду, або ініціатор укладення договору оренди згідно із законодавством займають монопольне становище на ринку; внаслідок укладення договору оренди підприємець або група підприємців можуть зайняти монопольне становище на ринку; сумарна вартість активів або сумарний обсяг реалізації товарів (робіт, послуг), що належать об'єкту оренди та ініціаторові укладення договору оренди, перевищують показники, визначені законодавством, - також до органу Антимонопольного комітету України.

Орган Антимонопольного комітету України розглядає надіслані йому матеріали і протягом п'ятнадцяти днів після їх надходження надсилає орендодавцеві висновки про можливість оренди та умови договору оренди.

У разі порушення провадження у справі про банкрутство керівник або орган управління боржника виключно за погодженням з розпорядником майна подає орендодавцеві матеріали щодо оренди нерухомого майна, копію яких орендодавець у п'ятиденний строк

після дати реєстрації заяви надсилає органу, уповноваженому управляти відповідним майном.

Орган, уповноважений управляти державним майном, розглядає подані йому матеріали і протягом п'ятнадцяти днів після їх надходження надсилає орендодавцеві висновки про умови договору оренди або про відмову в укладенні договору оренди.

Органи, уповноважені управляти майном, що належить Автономній Республіці Крим або перебуває у комунальній власності, розглядають подані матеріали і протягом п'ятнадцяти днів після надходження матеріалів повідомляють підприємство про своє рішення (надання дозволу щодо укладення договору оренди або відмову). При розгляді матеріалів щодо передачі в оренду нерухомого майна можуть враховуватися пропозиції місцевої державної адміністрації, відповідного органу місцевого самоврядування щодо розміщення бюджетних установ і організацій.

У разі наявності пропозиції місцевої державної адміністрації, відповідного органу місцевого самоврядування щодо розміщення бюджетних установ і організацій органи, уповноважені управляти майном, що належить Автономній Республіці Крим або перебуває у комунальній власності, можуть у цей же термін запропонувати підприємству, заснованому на майні, що належить Автономній Республіці Крим або перебуває у комунальній власності, укласти договір оренди нерухомого майна з бюджетною установою, організацією.

Якщо орендодавець не одержав у встановлений термін висновків органу, уповноваженого управляти державним майном, дозволу, відмови чи пропозицій від органу, уповноваженого управляти відповідним майном, укласти договір оренди нерухомого майна з бюджетною установою, організацією, висновків органу Антимонопольного комітету України, укладення договору оренди вважається з цими органами погодженим.

У разі, коли підприємство не погоджується з пропозицією укласти договір оренди нерухомого майна з бюджетною установою, організацією, органи, уповноважені управляти майном, що належить Автономній Республіці Крим або перебуває у комунальній власності, можуть без згоди підприємства укласти договір оренди нерухомого майна з бюджетною установою, організацією.

Орендодавець протягом п'яти днів після погодження умов договору оренди з органом, уповноваженим управляти відповідним майном (у випадках, передбачених цим Законом, - органом Антимонопольного комітету України), а в разі якщо заява про оренду майна не потребує узгодження (щодо оренди окремого індивідуально визначеного майна, крім нерухомого), протягом 15 днів після дати її реєстрації розміщує в

офіційних друкованих засобах масової інформації та на веб-сайтах орендодавців оголошення про намір передати майно в оренду або відмовляє в укладенні договору оренди і повідомляє про це заявника.

Протягом 10 робочих днів після розміщення оголошення орендодавець приймає заяви про оренду відповідного майна.

Протягом трьох робочих днів після закінчення строку приймання заяв орендодавець своїм наказом ухвалює рішення за результатами вивчення попиту на об'єкт оренди. У разі якщо подано лише одну заяву, конкурс на право оренди не проводиться і договір оренди укладається із заявником. У разі надходження двох і більше заяв орендодавець оголошує конкурс на право оренди.

У разі надходження заяви про оренду майна на короткий строк (не більше п'яти днів та без права продовження строку дії договору оренди) або заяви від бюджетної установи, музею, підприємства чи громадської організації у сфері культури і мистецтв (у тому числі національної творчої спілки або її члена під творчі майстерні), релігійної організації для забезпечення проведення релігійних обрядів та церемоній, громадської організації ветеранів або інвалідів, реабілітаційних установ для інвалідів та дітей-інвалідів, державних та комунальних спеціалізованих підприємств, установ та закладів соціального обслуговування, що надають соціальні послуги відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», Пенсійного фонду України та його органів, державних видавництв і підприємств книгорозповсюдження, вітчизняних видавництв та підприємств книгорозповсюдження, що забезпечують підготовку, випуск та (чи) розповсюдження не менш як 50 відсотків книжкової продукції державною мовою (за винятком видань рекламного та еротичного характеру), оголошення про намір передати майно в оренду не розміщується і договір оренди укладається з таким заявником без проведення конкурсу. Законами України можуть бути визначені інші випадки передачі державного та комунального майна в оренду без проведення конкурсу.

У договорі оренди приміщень, укладеному відповідно до абзацу четвертого цієї частини з державним видавництвом, підприємством книгорозповсюдження, вітчизняним видавництвом, підприємством книгорозповсюдження, що забезпечують підготовку, випуск та (чи) розповсюдження не менш як 50 відсотків книжкової продукції державною мовою (за винятком видань рекламного та еротичного характеру), передбачається умова стосовно того, що недотримання орендарем вимоги щодо підготовки, випуску та (чи) розповсюдження книжкової продукції державною мовою в обсязі не менш як 50 відсотків є підставою для розірвання договору оренди в установленому законодавством порядку.

У разі надходження заяви від дипломатичного представництва чи консульської установи іноземної держави, представництва міжнародної міжурядової організації в Україні про оренду майна державного підприємства із забезпечення функціонування дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних міжурядових організацій в Україні Державного управління справами оголошення про намір передати майно в оренду не розміщується.

Надання в оренду дипломатичним представництвам та консульським установам іноземних держав, представництвам міжнародних міжурядових організацій в Україні нерухомого майна та іншого окремого індивідуально визначеного майна державного підприємства із забезпечення функціонування дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних міжурядових організацій в Україні Державного управління справами здійснюється без проведення конкурсу.

Укладення договору оренди із суб'єктами виборчого процесу з метою проведення публічних заходів (зборів, дебатів, дискусій) під час та на період виборчої кампанії здійснюється без проведення конкурсу в порядку черговості надходження відповідних заяв до орендодавця.

Фонд державного майна України, його регіональні відділення під час розгляду матеріалів про передачу в оренду нерухомого майна враховують пропозиції центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо розміщення бюджетних установ.

Орендодавець відмовляє в укладенні договору оренди в разі, якщо: прийнято рішення про приватизацію або передприватизаційну підготовку цих об'єктів;

об'єкт включено до переліку підприємств, що потребують залучення іноземних інвестицій, згідно з рішенням Кабінету Міністрів України чи органів місцевого самоврядування;

орган Антимонопольного комітету України не дає згоди, виходячи з підстав, наведених в абзацах другому - четвертому частини другої цієї статті;

орган, уповноважений управляти майном, не дає згоди на укладення договору оренди;

орендодавець, зазначений в абзацах другому і третьому статті 5 цього Закону, прийняв рішення про укладення договору оренди нерухомого майна з бюджетною установою;

є інші підстави, передбачені законом.

З моменту надходження до орендодавця заяви та проекту договору оренди цілісного майнового комплексу підприємства, його структурного

підрозділу щодо такого майна підприємству забороняється здійснювати купівлю, продаж, передачу, обмін, надання в безоплатне користування, списання майна, придбання цінних паперів, одержання кредитів у розмірах, що перевищують середньорічний рівень за останні три роки. У разі якщо зазначені дії необхідні для ефективного функціонування підприємства, його структурного підрозділу, вони вчиняються з дозволу органу, уповноваженого управляти відповідним майном.

Якщо орендодавцем майна є Фонд державного майна, його регіональні відділення або представництва, і при цьому (а) орендоване майно розташоване на визначеній території і (б) договір оренди не містить інформації про електронні адреси сторін, то заява про дострокове припинення договору оренди надсилається Фонду державного майна або регіональному відділенню, визначеному Фондом державного майна, про що Фонд державного майна повідомляє на власному веб-сайті або у інший визначений Фондом державного майна спосіб.

Питання 2. Організація правової роботи з приватизації підприємства

Основне завдання приватизації полягає у прискоренні економічних зрушень та залучення інновацій в національну економіку. Відповідно цілями приватизації є: – залучення інвестицій в національну економіку; – розвиток та стимулювання підприємництва; – реорганізація державних відсталих підприємств у більш прогресивні та прибуткові; – підвищення ефективності діяльності підприємств; – забезпечення надходжень від приватизаційних процесів до Державного бюджету; – фінансове оздоровлення підприємств; – розвиток конкуренції та обмеження монополізму тощо. На досягнення зазначених цілей, як правило, направлена приватизація. Питання полягає лише у ефективності приватизаційних процесів. Відома практика за якої одні держави завдяки приватизації забезпечували собі економічне зростання та нарощування інвестицій (Німеччина, Італія, Польща, Словенія), а інші держави більше втрачали від цих процесів. До другої категорії відноситься й Україна, оскільки значна частина підприємств були приватизовані завдяки корупційним схемам

Порядок приватизації

Порядок приватизації державного і комунального майна передбачає:

- формування та затвердження переліків об'єктів, що підлягають приватизації;
- опублікування переліку об'єктів, що підлягають приватизації, в офіційних друкованих виданнях державних органів приватизації, на офіційному веб-сайті Фонду державного майна України, на офіційних сайтах місцевих рад та в електронній торговій системі;

- прийняття рішення про приватизацію;
- прийняття місцевою радою рішення про приватизацію об'єкта комунальної власності;
- опублікування інформації про прийняття рішення про приватизацію об'єкта та у випадках, передбачених цим Законом, інформації про вивчення попиту для визначення стартової ціни;
- проведення інвентаризації та оцінки відповідно до законодавства;
- проведення у випадках, передбачених законом, аудиту, екологічного аудиту об'єкта приватизації;
- перетворення державного або комунального підприємства в господарське товариство у процесі приватизації у випадках, передбачених цим Законом;
- затвердження плану розміщення акцій акціонерних товариств, створених у процесі приватизації, у випадках, передбачених цим Законом, та його виконання;
- затвердження у випадках, передбачених цим Законом, умов продажу об'єктів приватизації, розроблених аукціонною комісією;
- опублікування інформації про умови продажу, в тому числі стартову ціну об'єкта приватизації;
- проведення аукціону, укладення договору купівлі-продажу;
- укладення договору купівлі-продажу в разі приватизації об'єкта шляхом викупу;
- опублікування інформації про результати приватизації;
- прийняття рішення про завершення приватизації.

Подання заяви і прийняття рішення про приватизацію

Рішення про приватизацію об'єкта, який включено до переліку об'єктів державної власності, що підлягають приватизації, приймається державними органами приватизації шляхом видання наказу, але не пізніше 30 днів з дня включення до переліку об'єктів, що підлягають приватизації, за винятком випадку, передбаченого частиною другою цієї статті. Опублікування інформації про прийняття рішення про приватизацію об'єкта здійснюється протягом п'яти робочих днів з дня видання державним органом приватизації відповідного наказу в офіційних друкованих виданнях державних органів приватизації, на офіційному веб-сайті Фонду державного майна України.

У місячний строк з моменту прийняття рішення про приватизацію уповноваженими органами управління передаються державним органам приватизації функції з управління пакетами акцій (частками), функції з управління майном державних підприємств.

У разі непередачі об'єкта державної власності в установлений строк рішення про передачу такого об'єкта державної власності приймає Кабінет Міністрів України. Проект зазначеного рішення Кабінету Міністрів України готує Фонд державного майна України. Передача

(повернення) функцій з управління майном державних підприємств, функцій з управління пакетами акцій (частками) здійснюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Майно, що не підлягає приватизації, у тому числі матеріальні носії секретної інформації, передачі не підлягають.

З дня прийняття рішення про приватизацію єдиного майнового комплексу державного або комунального підприємства або пакета акцій (частки) господарського товариства і до переходу права власності до покупця або припинення приватизації об'єкта приватизації без згоди органів приватизації такі підприємства (товариства), їх уповноважені органи управління не мають права щодо:

вчинення правочину та/або господарського зобов'язання, якщо ринкова вартість майна, робіт або послуг чи сума коштів, що є предметом такого правочину та/або господарського зобов'язання, перевищує 10 відсотків вартості активів підприємства та/або господарського товариства за даними фінансової звітності за останній звітний період. Забороняється ділити предмет правочину з метою ухилення від вимоги, передбаченої цим абзацом;

укладення кредитних договорів, договорів позики, надання та отримання фінансової допомоги, правочинів та/або господарських зобов'язань щодо відступлення права вимоги та/або зарахування зустрічних однорідних вимог, факторингу, правочинів та/або господарських зобов'язань, предметом яких є переведення боргу;

вчинення правочинів та/або господарських зобов'язань, предметом яких є відчуження підприємством та/або господарським товариством або набуття ним земельної ділянки та іншого нерухомого майна, та/або майнових прав на зазначені об'єкти та/або внаслідок яких може відбутися зменшення вартості такого майна або зменшення розміру земельної ділянки, що належить такому підприємству та/або господарському товариству або перебуває в його користуванні;

вчинення правочинів та/або господарських зобов'язань, предметом яких є обтяження земельних ділянок, іншого нерухомого майна та/або основних фондів підприємства та/або господарського товариства та/або майнових прав на зазначені об'єкти;

вчинення правочинів та/або господарських зобов'язань, предметом яких є придбання, відчуження, обтяження, набуття у власність у інший спосіб акцій, часток, а також похідних цінних паперів;

укладення договорів оренди земельних ділянок та іншого нерухомого майна або основних засобів підприємства та/або господарського товариства;

укладення договорів поруки, гарантії;

списання основних засобів, що мають залишкову вартість, безоплатної передачі та реалізації майна для погашення заборгованості, передачі майна в управління;

зміни номінальної вартості або кількості акцій без зміни розміру статутного капіталу акціонерного товариства (крім банків);

прийняття рішень про збільшення або зменшення статутного капіталу, крім випадків збільшення статутного капіталу на суму збільшення вартості власного капіталу товариства (крім банків);

прийняття рішень про припинення підприємства/господарського товариства шляхом реорганізації;

скорочення чисельності працівників підприємства, що приватизується.

Якщо дії, передбачені частиною четвертою цієї статті, вчиняються без попереднього погодження органом приватизації та з покупцем (у період з дати підписання договору купівлі-продажу до переходу права власності до покупця), такий правочин є недійсним.

Зазначені обмеження діють до завершення приватизації об'єкта.

Забороняється ділити предмет правочину/господарського зобов'язання з метою ухилення від вимог, передбачених цією частиною.

Відповідальність за збереження цілісності майнових комплексів та за шкоду, завдану таким об'єктам, несуть керівники відповідних підприємств.

Законом вводяться норми, які будуть діяти на постійній основі. Так, об'єкти приватизації можуть об'єднуватися в пули, які сформовано з кількох об'єктів приватизації. Вони будуть продаватися на електронних аукціонах.

Стартова ціна об'єкта великої приватизації встановлюється аукціонною комісією на рівні балансової вартості об'єкта великої приватизації згідно з даними фінансової звітності за останній звітний період (активів об'єкта; для пулу - на рівні балансової вартості активів об'єктів, з яких сформовано пул) та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Продаж об'єктів на аукціоні за методом покрокового зниження стартової ціни та подання цінових пропозицій здійснюються за наявності не менш як одного учасника аукціону. У випадку, якщо аукціон визнаний таким, що не відбувся, або відсутнє рішення органу приватизації щодо викупу, прийняте відповідно до цієї частини, електронна торгова система протягом п'яти днів з дати формування відповідного протоколу аукціону автоматично оголошує новий аукціон, включаючи дату його проведення. Мінімальний крок аукціону встановлюється на рівні 1% стартової ціни об'єкта.

Встановлюється різні терміни перевірки заяви на участь у приватизації об'єкта разом із доданими до неї документами та

інформацією переможця аукціону, а саме: 10 днів – для об'єкта малої приватизації; 20 днів – для об'єкта великої приватизації».

Передбачені 25 днів після опублікування інформаційного повідомлення про приватизацію таких об'єктів.

Внесено зміни і до Закону "Про іпотеку", якими пропонується виключити необхідність отримання згоди іпотекотримача на продаж в процесі приватизації предмета іпотеки державної або комунальної власності.

Питання 3. Загальна характеристика провадження у справах про банкрутство

Порядок і умови визнання суб'єктів підприємництва банкрутами з метою задоволення претензій кредиторів врегульовані положеннями Глави 23 ГК «Визнання суб'єкта підприємництва банкрутом», а також Кодексом України з процедур банкрутства. Кодекс встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника - юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи.

Згідно з ч. 2 ст. 209 ГК банкрутством вважається нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури. З порівняльного аналізу назви ст. 209 ГК — «Неспроможність суб'єкта підприємництва» і змісту цієї статті можна зробити висновок, що законодавець вживає терміни «нездатність» і «неспроможність» як тотожні.

Юридичний аспект банкрутства полягає, насамперед, у тому, що у суб'єкта є кредитори, тобто особи, що мають підтверджені документами майнові вимоги до нього як до боржника. Це майнові правовідносини банкрутства, здійснення яких у встановленому законом порядку може призвести до ліквідації суб'єкта підприємництва.

Кодекс регламентує заходи щодо запобігання банкрутству боржника та позасудові процедури, передбачаючи обов'язок засновників (учасників) боржника — юридичної особи, власника майна, центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в межах своїх повноважень вживати своєчасних заходів для запобігання банкрутству підприємства-боржника.

Законодавством передбачено два види позасудових процедур, які можуть провадитися з метою запобігання банкрутству: фінансова допомога і відновлення платоспроможності боржника (досудова санація). У разі виникнення ознак банкрутства керівник боржника зобов'язаний надіслати засновникам (учасникам, акціонерам) боржника, власнику майна (органу, уповноваженому управляти майном) боржника відомості щодо наявності ознак банкрутства.

Засновники (учасники, акціонери) боржника, власники майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, кредитори боржника, інші особи в межах заходів щодо запобігання банкрутству боржника можуть надати боржнику фінансову допомогу в розмірі, достатньому для погашення грошових зобов'язань боржника перед кредиторами, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування і відновлення платоспроможності боржника (санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство).

У разі отримання боржником фінансової допомоги він бере на себе відповідні зобов'язання перед особами, які надали таку допомогу, в порядку, встановленому законом.

Санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство - це система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до відкриття провадження у справі про банкрутство.

Санація державних підприємств до відкриття провадження у справі про банкрутство здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, державних підприємств та інших джерел фінансування. Обсяг коштів для проведення санації державних підприємств за рахунок коштів державного бюджету щороку встановлюється законом про Державний бюджет України.

Умови та порядок проведення санації державних підприємств до відкриття провадження у справі про банкрутство за рахунок інших джерел фінансування погоджуються із суб'єктом управління об'єктами державної власності у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Санація — система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнання боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової і виробничої структури боржника.

Досудова санація державних підприємств провадиться за рахунок коштів державних підприємств та інших джерел фінансування відповідно до законодавства.

До судових процедур банкрутства, що застосовуються щодо боржника, Закон відносить розпорядження майном боржника, мирову угоду, санацію (відновлення платоспроможності) боржника, ліквідацію банкрута.

Підставою для застосування банкрутства до суб'єкта підприємництва є економічний фактор — неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів не інакше як через відновлення платоспроможності. Суб'єкт, неспроможний виконати зазначені грошові зобов'язання протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати, визнається Законом боржником.

Справи про банкрутство розглядаються господарським судом за місцезнаходженням боржника - юридичної особи.

Заява про відкриття провадження у справі про банкрутство подається кредитором або боржником у письмовій формі та повинна містити:

- найменування господарського суду, до якого подається заява;
- найменування боржника, його місцезнаходження, ідентифікаційний код юридичної особи;
- ім'я або найменування кредитора, його місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті);
- виклад обставин, що є підставою для звернення до суду;
- перелік документів, що додаються до заяви.

До заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство додаються:

- докази сплати судового збору, крім випадків, коли згідно із законом судовий збір не підлягає сплаті;
- довіреність чи інший документ, що засвідчує повноваження представника, якщо заяву підписано представником;
- докази авансування винагороди арбітражному керуючому трьох розмірів мінімальної заробітної плати за три місяці виконання повноважень;
- докази надсилання боржнику копії заяви і доданих до неї документів.

До заяви кредитора - контролюючого органу, уповноваженого відповідно до Податкового кодексу України здійснювати заходи щодо

забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень, іншого органу, який відповідно до закону здійснює контроль за справлянням інших обов'язкових платежів на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, додаються докази вжиття заходів щодо стягнення (погашення) податкового боргу або іншої заборгованості у встановленому законодавством порядку.

Зверніть увагу! Наразі будь-які законодавчі зміни підстав відкриття провадження у справах про банкрутство відсутні.

Заява кредитора, повинна містити відомості про розмір вимог кредитора до боржника із зазначенням окремо розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає сплаті.

Крім того, заява кредитора може ґрунтуватися на об'єднаній заборгованості боржника за сукупністю його різних зобов'язань перед цим кредитором.

Також кредитори мають право об'єднати свої вимоги до боржника і звернутися до суду з однією спільною заявою. Таку заяву підписують усі кредитори, які об'єднали свої вимоги до боржника.

До заяви боржника про відкриття провадження у справі про банкрутство додаються:

- докази сплати судового збору, крім випадків, коли згідно із законом судовий збір не підлягає сплаті;
- довіреність чи інший документ, що засвідчує повноваження представника, якщо заяву підписано представником;
- докази загрози неплатоспроможності;
- докази авансування винагороди арбітражному керуючому трьох розмірів мінімальної заробітної плати за три місяці виконання повноважень;
- установчі документи боржника - юридичної особи;
- бухгалтерський баланс боржника на останню звітну дату;
- перелік кредиторів боржника, вимоги яких визнаються боржником, із зазначенням загальної суми грошових вимог усіх кредиторів, а також щодо кожного кредитора - ім'я або найменування, місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті), сума грошових вимог (загальної суми заборгованості, заборгованості за основним зобов'язанням та суми неустойки (штрафу, пені) окремо),

підстави виникнення зобов'язань, а також строк їх виконання згідно із законом або договором;

- перелік майна боржника із зазначенням його балансової вартості та місцезнаходження, а також загальна балансова вартість майна;

- перелік майна, що перебуває у заставі або є обтяженим у інший спосіб, його місцезнаходження, вартість, а також інформація про кредиторів, на користь яких вчинено обтяження майна боржника, - ім'я або найменування, місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті), сума грошових вимог, підстави виникнення зобов'язань, а також строк їх виконання згідно із законом або договором;

- довідка органів приватизації (органів, уповноважених управляти об'єктами державної власності) про наявність або відсутність на балансі підприємства, щодо якого подано заяву про відкриття провадження у справі, державного майна, що в процесі приватизації (корпоратизації) не увійшло до його статутного капіталу;

- перелік осіб, які мають невиконані зобов'язання перед боржником, із зазначенням вартості таких зобов'язань, строку виконання та підстав виникнення;

- відомості про всі рахунки у депозитарних установах боржника, відкриті в банках та інших фінансово-кредитних установах, їх реквізити;

- відомості про всі рахунки, на яких ведеться облік прав на цінні папери, що належать боржнику, їх реквізити;

- протокол загальних зборів (конференції) працівників боржника, відповідне рішення первинної профспілкової організації боржника (за наявності кількох первинних організацій - їхнє спільне рішення) про обрання представника працівників боржника для участі у справі, якщо такі збори (конференція) відбулися до подання заяви боржника до господарського суду;

- копія спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, а в разі закінчення строку дії такого дозволу - довідка про наявність у боржника матеріальних носіїв секретної інформації (технічної документації, виробів, дослідних зразків тощо);

- рішення вищого органу управління боржника, а щодо державних підприємств - власника майна (органу, уповноваженого управляти майном) боржника про звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі;

- довіреність чи інший документ, що засвідчує повноваження представника, якщо заяву підписано представником;
- інші документи, що підтверджують неплатоспроможність боржника.

Варто зауважити, що боржник подає заяву до господарського суду за наявності майна, достатнього для покриття витрат, пов'язаних з провадженням у справі.

З судової практики, зокрема, вбачається, що навіть якщо активи боржника знаходяться на непідконтрольній Україні території, провадження з банкрутства такого боржника не зупиняється, а акцентується увага на інших процесуальних діях в рамках справи.

П. 8 Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженого наказом Міністерства фінансів України 2 вересня 2014 року № 879 зазначено, що підприємства, які знаходяться на тимчасово окупованій території та/або на території проведення антитерористичної операції (або їх структурні підрозділи (відокремлене майно) перебувають на зазначених територіях), проводять інвентаризацію у випадках, обов'язкових для її проведення, тоді, коли стане можливим забезпечити безпечний та безперешкодний доступ уповноважених осіб до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, в яких відображені зобов'язання та власний капітал цих підприємств.

Так, вищенаведене положення надає можливість та врегульовує порядок проведення інвентаризаційних дій в рамках справи про банкрутство в майбутньому за умови безпечного доступу до майна, що вже застосовується арбітражними керуючими у справах про банкрутство.

Питання 4. Організація правової роботи з банкрутства підприємства.

Відповідно до положень Кодексу України з процедур банкрутства, **банкрутство** - визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури.

Причини банкрутства варто поділяти на зовнішні (економічні або політичні причини, банкрутство боржників тощо) та внутрішні (падіння попиту на послуги / продукцію компанії, зростання заборгованості, дефіцит оборотних коштів, і т.п.). Одна з основних внутрішніх причин в банкрутстві підприємства є і допущення помилок в управлінні. Кодекс України з процедур банкрутства, який почав діяти восени 2019 року, передбачає, що тепер за певних обставин

керівник, власник чи акціонер підприємства може відповідати своїми коштами за неплатоспроможність бізнесу.

Арбітражний керуючий ще на стадії розпорядження майном зобов'язаний проводити аналіз фінансово-господарського стану боржника та виявляти ознаки доведення до банкрутства. Також арбітражний керуючий на стадії ліквідації складає аналіз фінансового стану банкрута. Якщо керівник не надає відповідну документацію і у арбітражного керуючого немає можливості провести фінансовий аналіз, то це є підставою для притягнення керівника до відповідальності.

Варто розглянути і основні заходи щодо запобігання банкрутству боржника - юридичної особи та позасудові процедури.

Отже, засновники (учасники, акціонери) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, центральні органи виконавчої влади, органи Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані своєчасно вживати заходів для запобігання банкрутству боржника.

У разі виникнення ознак банкрутства керівник боржника зобов'язаний надіслати засновникам (учасникам, акціонерам) боржника, власнику майна (органу, уповноваженому управляти майном) боржника відомості щодо наявності ознак банкрутства.

Засновники (учасники, акціонери) боржника, власники майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, кредитори боржника, інші особи в межах заходів щодо запобігання банкрутству боржника можуть надати боржнику фінансову допомогу в розмірі, достатньому для погашення грошових зобов'язань боржника перед кредиторами, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування і відновлення платоспроможності боржника (санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство).

У разі отримання боржником фінансової допомоги він бере на себе відповідні зобов'язання перед особами, які надали таку допомогу, в порядку, встановленому законом.

Санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство - це система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до відкриття провадження у справі про банкрутство.

Боржник за рішенням засновників (учасників, акціонерів) боржника має право ініціювати процедуру санації до відкриття провадження у справі про банкрутство.

Санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство здійснюється відповідно до плану санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство, в якому визначаються, зокрема, розміри, порядок і строки погашення вимог кредиторів, які беруть участь у санації; заходи щодо виконання плану санації та нагляду за виконанням плану санації; обсяг повноважень керуючого санацією (у разі його призначення); різні умови задоволення вимог для кредиторів різних категорій; тощо.

Для схвалення плану санації боржник скликає збори кредиторів шляхом письмового повідомлення всіх кредиторів, які відповідно до плану санації беруть участь у санації. Одночасно боржник надає цим кредиторам план санації та розміщує оголошення про проведення зборів кредиторів на офіційному веб-порталі судової влади України. Збори кредиторів скликаються не раніше ніж через 10 днів після розміщення такого оголошення.

Якщо план санації передбачає участь у санації забезпечених кредиторів, такий план санації має бути схвалений у кожній категорії забезпеченими кредиторами, які володіють двома третинами голосів кредиторів від загальної суми забезпечених вимог, включених до плану санації, у такій категорії. При цьому вимоги забезпечених кредиторів, які є заінтересованими особами стосовно боржника, не враховуються для цілей голосування при схваленні плану санації.

Якщо планом санації передбачається зміна пріоритету вимог забезпечених кредиторів, план санації має бути схвалений кожним таким кредитором.

За заявою забезпеченого кредитора до плану санації включається положення про відмову забезпеченого кредитора від забезпечення. Такий кредитор є незабезпеченим кредитором у частині тих вимог, щодо яких він відмовився від забезпечення.

План санації має бути схвалений у кожній категорії незабезпеченими кредиторами, які володіють більше ніж 50 відсотками від загальної суми незабезпечених вимог, включених до плану санації, у такій категорії. При цьому вимоги незабезпечених кредиторів, які є заінтересованими особами стосовно боржника, не враховуються для цілей голосування при схваленні плану санації.

Справи про банкрутство розглядаються господарськими судами за місцезнаходженням боржника - юридичної особи, фізичної особи або фізичної особи - підприємця. Правом на звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство наділені як боржник, так і кредитор.

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Надати поняття та ознаки оренди державного та комунального майна;
2. Охарактеризувати сутність, зміст та порядок оренди державного та комунального майна;
3. Визначити основні напрямки організації і здійснення правової роботи із забезпечення оренди державного та комунального майна;
4. Надати визначення поняття та визначити основні цілі приватизації державного і комунального майна;
5. Визначити основні принципи приватизації державного і комунального майна;
6. Охарактеризувати основні напрямки організації та здійснення правової роботи з приватизації підприємства;
7. Провести загальну характеристику провадження у справах про банкрутство;
8. Визначити основні засади і форми організації та здійснення правової роботи у процедурі банкрутства суб'єкта господарювання;

Лекція № 5

Тема: Правовий захист підприємств від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень

Мета вивчення

Вивчення основ правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень, у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальними, що дозволить вивести на новий якісний рівень систему юридичного обслуговування бізнесу в Україні.

Результати навчання

Після лекції здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень;
2. **застосовувати** знання під час участі у проведенні практичних занять щодо правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень;
3. **визначати та аналізувати** новітні тенденції розвитку правової науки та практики правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень;
4. **порівнювати** сучасні тенденції розвитку основ правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень України та країн ЄС та формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС щодо правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень.

Література

Нормативно-правові акти:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.
2. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. – Ст. 56.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
5. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua
6. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. 2015, № 2-3, ст.12.

7. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству Закон України від 12 травня 2022 р. № 2255-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2255-20>

8. Рекомендації Міністерства юстиції №2 від 15.01.1996 р. «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації».

9. Про практику Верховного Суду України у справах про банкрутство. Інформаційний Лист вищого господарського суду України від 16.05 2003 р. // Бізнес: законодавство та практика. – 2003. - № 12.

Спеціальна література:

10. Організація юридичної служби на підприємстві: Навч. посібник / В. І. Горевий. – Суми, 2008. – 319 с.

11. Окремі питання, пов'язані з укладенням господарських договорів / В. Мілаги // Господарське право. – 2010. – № 1. – С. 63-67.

12. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. – С. 603-632.

13. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Оліфер, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт. – 2016. – С. 263-297.

14. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р. П. Бойчук, Д.В. Задихайло В.М. Пашков. – Х.:ФІНН. – 2010. – С.57.

15. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва : Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; – Донецьк, 2003.

16. Організація правової роботи на підприємстві/ В. І. Коростей. – Курс лекцій. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 158 с.

17. Организация хозяйственно-правовой работы на предприятии / В. К. Макутов, В. З. Михайлин, Липницкий Д.Х. – М.: Юрид. лит., 1975.

18. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання / О. Віхров // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 4 – С. 11-13.

19. Організація юридичної служби на підприємствах.: Конспект лекцій / А.М. Долгополов. – К.: МАУП, 2000.

20. Эффективность хозяйственно-правовой работы / И.Е. Замойский. К.: Наук. думка, 1982.

21. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д. В. Задихайло, А. О. Оліфер, В. М. Пашков. – Х.: Юрайт, 2016. – 258с.

22. Смітюх А.В. Рейдерство, поглинання та загарблення: співвідношення понять та класифікацій / А.В. Смітюх // Вісник господарського судочинства. – 3/2008. – С. 92-101.

23. Смітюх А.В. Процесуальні диверсії та зловживання процесуальними правами в умовах правової реальності України / А.В. Смітюх // Вісник господарського судочинства. - 2007. - № 1. - С. 89-92.

24. Смітюх А.В. Определения и решения судов в рейдерских технологиях в свете изменений процессуального закона / А.В. Смітюх // Юридичний радник. – 2007. - № 2 (16). – С. 10-14.

25. Симаков С. Рейдерство по-українськи (краткий очерк) / С. Симаков // Юридичний радник. – 2006. – № 6. – С. 23-24.

26. Смітюх А.В. Заходи щодо протидії акціонерного товариства корпоративному рейдерству: системний підхід / А.В. Смітюх // Вісник Одеського національного університету. – 2007. – Том 12. – Випуск 12 (Правознавство). – С. 78-85.

27. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – С. 10-62.

План

1. Поняття, ознаки та види неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

2. Загальна характеристика організації правової роботи щодо запобігання та усунення неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

3. Основні елементи системи захисту суб'єкта господарювання від неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

4. Сутність та зміст завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).

5. Правова робота в період загрози неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) і відкритого господарського конфлікту з рейдером.

6. Попередження неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) та усунення його наслідків як функція юридичної служби.

Основний зміст

Питання 1. Поняття, ознаки та види неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

У сучасній практиці господарських відносин поширення набуло небезпечне явище, назване рейдерством, або недружніми злиттями та поглинанням. При відсутності законодавчого закріплення такого

поняття його зміст слід формувати, виходячи з усього набору негативних проявів заволодіння корпоративними правами та іншого контролю над суб'єктів господарювання - юридичною особою.

Під рейдерством слід розуміти дії, які характеризуються такими специфічними ознаками:

- Майнові права або контроль над суб'єктом господарювання переходять від однієї особи до іншої (рейдеру);

- Такий перехід відбувається без згоди власника прав або особи, яка має контролем;

- Такий перехід відбувається в ході спланованої рейдером конфлікту відповідно до розробленого ним сценарієм, мають правове обґрунтування - дійсне або уявне і реалізується з дотриманням (або з імітацією дотримання) встановлених законом процедур.

Саме одночасна наявність всіх цих ознак відрізняє рейдерство від звичайного захоплення майна (коли загарбник не доводить законність своїх дій), від звичайного господарського спору (який виникає в силу об'єктивних обставин, а не планується повністю однієї зі сторін) і від добровільного переходу права власності, або корпоративного контролю (коли присутня волевиявлення обох сторін на перехід прав або контролю та відсутня конфлікт).

Прикладом рейдерства може бути скупка акцій у міноритарних (дрібних) акціонерів акціонерного товариства без узгодження з мажоритарними (великими) акціонерами і призначеними ними органами управління підприємства з тим, щоб провести в подальшому загальні збори акціонерів і переобрати органи управління, відсторонивши, таким чином, мажоритарних акціонерів від управління підприємством без їх згоди. Якщо шляхом скупки акцій у міноритарних акціонерів рейдеру вдасться набрати пакет, необхідний для законного скликання, проведення загальних зборів і прийняття рішень про зміну керівництва підприємства без згоди мажоритарних акціонерів, буде мати місце "біле" рейдерство. Однак, оскільки на більшості вітчизняних АТ мажоритарні акціонери сформували контрольні пакети акцій, змінити органи управління законним шляхом без згоди мажоритарних акціонерів, як правило, неможливо. В такому випадку рейдерство може бути пов'язано з силовим впливом і порушенням закону (т.зв. "чорне рейдерство"). Особливістю такого рейдерства є те, що незаконні по суті дії вдягаються в юридичну форму, в корпоративні права закріплюються за рейдером при відсутності правових підстав. При цьому рейдери використовують прогалини і недоліки законодавства, вишукують недоліки правовстановлюючих документів, інші "слабкі місця" підприємства-жертви, іноді використовують державний примус на основі підроблених рішень судів, приписів контролюючих органів, витрачаючи великі кошти на юридичний супровід своїх операцій.

З огляду на поширеність подібних дій, суб'єктам господарювання, які мають ліквідні активи (цінну нерухомість, прибуткові виробництва), слід завчасно шляхом належної організації правової роботи та інших управлінських заходів сформувати систему захисту від рейдерства.

Система захисту від рейдерства представляє собою ряд спланованих і взаємодоповнюючих правових, інформаційних, силових і організаційних заходів, спрямованих на збереження контролю над суб'єктом господарювання і його майном, за призначеними акціонерам (власникам, учасниками) органами управління, які здійснюються в період нормальної роботи суб'єкта господарювання та в період загрози рейдерства і в ході відкритого господарського конфлікту з рейдером.

Питання 2. Загальна характеристика організації правової роботи щодо запобігання та усунення неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

Щодо організації правової роботи з запобігання та усунення неправомірного поглинання та захоплення суб'єкта господарювання (рейдерства), слід вказати наступне.

При організації відповідної правової роботи керівник суб'єкта господарювання та керівник юридичної служби повинні здійснювати періодичні заходи з оцінки правових ризиків внутрішньої управлінської політики підприємства, а також зовнішні ризики щодо позиції підприємства на ринку і можливості його поглинання конкурентами.

Зокрема, перед прийняттям управлінських рішень слід приділити значну увагу питанням впливу таких управлінських рішень на можливість поставлення діяльності підприємства під загрозу через зміну порядку управління, укладення сумнівних угод або непередбачене розміщення активів підприємства.

Аналогічним чином слід здійснювати правовий аудит питань щодо вступу (прийняття) до складу учасників (акціонерів, засновників) юридичної особи інших осіб. Зокрема, слід перевірити публічну інформацію щодо такої особи, яка наявна в засобах масової інформації, реєстрі судових рішень, а також розглянути питання щодо залучення приватного детектива для збору і перевірки інформації.

Детальному аналізу слід піддавати пропозиції щодо співпраці, які надходять від організацій, які є пов'язаними особами (або щодо яких вбачаються ознаки пов'язаності) з конкурентами підприємства, так як прийняття невірної рішення щодо надання такої особі доступу до внутрішньої інформації суб'єкта господарювання може надати конкуренту перевагу при спробі примусового поглинання або рейдерської атаки з метою заблокувати діяльність суб'єкта

господарювання на час, необхідний для перехоплення його замовлень та ділових зв'язків.

Питання 3. Основні елементи системи захисту суб'єкта господарювання від неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

Дієвим способом захисту від рейдерства є обтяження майна підприємств, що ускладнює захоплення і зменшує привабливість об'єкту шляхом зниження ліквідності нерухомості. Найбільш поширеними видами обтяження в цілях захисту майна є довірче управління, застава і оренда, які є ускладнюючими умовами для власника при здійсненні своїх прав, тому стають палицями в колесах для рейдера. При цьому обтяжувати свою власність в цілях захисту необхідно тільки за допомогою дружньої компанії (бажано підконтрольною власникові), інакше сенсу в такому захисті немає. Важливою превентивною мірою є і ретельне вивчення свого персоналу в цілях виключення витоку критично важливої інформації або прямої зради, а також збір інформації про потенційних замовників рейдерських нападів. Як правило, дії рейдерів базуються не тільки на застосуванні сірих і чорних схем, але і на пошуку помилок керівника: неправильно оформлені документи, чорна бухгалтерія, невиплата дивідендів міноритарним акціонерам і тому подібні прорахунки. Мета ж захисної структури — створити ситуацію, при якій компанія буде практично недоступною рейдеру. Фахівці вважають, що в першу чергу треба бути впевненим в реєстраторі, оскільки саме він здійснює перереєстрацію переходу права власності на акції. Іноді реєстратор, що співпрацює з менеджментом підприємства стає його головним інформатором стосовно кількості скуплених рейдером акцій. Окрім того, реєстратор має адреси міноритарних акціонерів, що може полегшити рейдеру скупку акцій, тому досить часто рейдер намагається витребувати його навіть в судовому порядку, або вимагає реєстр поштових відправлень, за яким надсилалися повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів. В такому випадку, якщо суд задовольняє таке клопотання, сторона, що захищається, просто дає копію цього реєстру, де адреса акціонерів закрита. Іноді менеджмент, володіючи достатнім пакетом акцій здійснює їх додаткову емісію, з тим розрахунком, щоб самому або через підконтрольну фірму скупити всі акції не допустивши до купівлі рейдера. Таким чином пакет акцій рейдера може зменшитись у декілька разів. Але щоб гарантувати компанії, що захищається, від захоплень, необхідно спробувати викупити здобутий рейдерами пакет, навіть якщо ті начебто відмовилися від своїх намірів, адже навіть одна акція в руках рейдера може бути страшною зброєю. Така боротьба є досить тяжкою, оскільки

потребує великих видатків і тих же заходів захисту, що використовують рейдери для нападу – адміністративного ресурсу та необхідних судових рішень.

Питання 4. Сутність та зміст завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).

Завчасна підготовка в період нормальної роботи суб'єкта господарювання повинна бути спрямована на усунення умов, які можуть призвести до рейдерських захоплень. Така підготовка може ґрунтуватися на спеціальному локальному акті суб'єкта господарювання, формалізованому у рішенні органу управління суб'єкта господарювання. Зазначений документ має бути конфіденційним, щоб його зміст був відомий тільки керівництву суб'єкта господарювання і керівникові його юридичної служби. Відповідний акт повинен містити:

- опис можливих загроз суб'єктові господарювання з боку рейдерів (як правило, спрямованих на заволодіння цінними активами);
- рішення щодо порядку узгоджених дій посадових осіб суб'єкта господарювання у разі рейдерства;
- опис заходів, які слід здійснити ще за відсутності рейдерської загрози з метою належної підготовки до неї (від встановлення сигналізації і нічного освітлення до внесення змін до установчих документів).

До акта можуть додаватися проекти типових документів (внутрішніх – наказів, рішень посадових осіб і органів суб'єкта господарювання і зовнішніх – наприклад листів і договорів), що підписуватимуться з мінімальним редагуванням за умов нестачі часу.

Юридична служба за відсутності загрози рейдерства бере участь у розробці, удосконаленні, впровадженні захисних заходів, буде конструктивні відносини з правоохоронними, контролюючими органами, державною виконавчою службою, спостерігає, чи немає ознак збору інформації про підприємство, підозрілих придбань акцій, або заборгованостей підприємства, контактує з реєстратором (депозитарієм) цінних паперів, бухгалтерією підприємства, іншими його підрозділами.

Дуже важливе значення має також профілактична робота з планомірного і максимально повного усунення «слабких місць» - передумов для рейдерства щодо суб'єкта господарювання, включаючи, в т.ч.: мінімізацію його заборгованостей; формування корпоративної культури у відносинах між акціонерами (учасниками), а також з трудовим колективом; перегляд установчих і внутрішніх документів підприємства на предмет усунення вад, які можуть полегшити

рейдерам захоплення, формалізацію внутрішніх процедур – в т.ч. скликання загальних зборів та ін.

Юридичній службі слід відпрацювати і закріпити в установчому документі, внутрішніх документах підприємства способи заміни його ключових посадових осіб в разі їх раптового вибуття (наприклад – механізм призначення наглядовою радою виконуючого обов'язки голови правління за його несподіваної відсутності).

Керівництво підприємства повинне завчасно передбачити можливість посилення юридичної служби шляхом укладення договору про надання юридичних послуг з юридичними фірмами на випадок рейдерського конфлікту.

Питання 5. Правова робота в період загрози неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) і відкритого господарського конфлікту з рейдером.

Робота в період загрози рейдерства і відкритого господарського конфлікту з рейдером. Перший виявлений підприємством рейдерський позов, скарга, перевірка або негативна публікація, а також дані про систематичний збір інформації про підприємство, скупку його акцій або боргів повинні відповідним чином активізувати роботу юридичної служби підприємства.

У розрізі відповідних заходів юридична служба:

- реагує на всі позови, оскаржує всі ухвали і рішення, прийняті на користь рейдера;
- оскаржує в адміністративні суди і правоохоронні органи дії органів і посадових осіб, що сприяють рейдеру;
- організовує перерозподіл активів підприємства між пов'язаними з підприємством особами;
- організовує «евакуацію» найбільш цінного майна, у тому числі нерухомого — майно передається у заставу пов'язаним юридичним особам;
- підтримує в актуальному стані обтяження (арешти, заборони, застави) на активи з тим, щоб зробити неможливим відчуження таких активів за рішеннями органів управління, обраних на скликаних і проведених рейдером загальних зборах акціонерів (далі – «альтернативні» органи, «альтернативні» збори);
- бере участь в «альтернативних» зборах як представник акціонерів, збирає докази відсутності кворуму, порушень під час їх проведення, оскаржує до суду їхнє рішення;
- оскаржує дії державного виконавця при спробах рейдерів встановити контроль над майном підприємства за процедурою примусового виконання;

- подає в правоохоронні органи заяви про порушення кримінальних справ відносно рейдерів, за наявності в їхніх діях складу злочину;

- оскаржує договори купівлі-продажу майна підприємства, укладені «альтернативними» органами і повертає у власність підприємства продане ними майно;

- забезпечує юридичний супровід повернення органів управління на підприємство через відновлення на роботі керівника і визнання недійсними рішень «альтернативних» зборів.

Оскільки підприємство здійснює захист, стратегічна ініціатива в такому конфлікті належить рейдеру. Водночас, захист підприємства повинен передбачати як симетричні відповіді на дії рейдера, направлені на блокування його спроб встановити контроль над майном підприємства, так і асиметричні контрзаходи, зокрема – дії на випередження (наприклад – передача активів підприємства у заставу пов'язаним особам).

Враховуючи те, що вплив рейдера на підприємство має, зазвичай, комплексний характер, юридична служба підприємства не повинна залишатися з рейдером сам-на-сам. Обов'язковою є тісна взаємодія такої служби з прес-службою підприємства, фірмами, що надають підприємству послуги з охорони майна, громадським формуванням з охорони громадського порядку за місцем роботи (у разі його створення на підприємстві).

Слід також мати на увазі те, що, ухвалюючи рішення про рейдерське захоплення, рейдери звертають увагу на два чинники: ліквідність активів підприємства і його здібність до належної організації захисту від захоплення, у тому числі – правової роботи. Тому виявлення рейдером наявності на підприємстві такої системи захисту і усунення умов, що створюють передумови для захоплення, значно знижують вірогідність неправомірних дій щодо підприємства.

Питання 6. Попередження неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) та усунення його наслідків як функція юридичної служби.

На сьогоднішній день актуальний новий напрямок правової роботи, а саме захист суб'єкта господарювання від рейдерства. Сьогодні це явище є однією з найбільших проблем корпоративних відносин і практики діяльності суб'єктів господарювання в Україні, так як призводить до отримання контролю над суб'єктом, необхідного для відчуження його активів з використанням силових методів, підроблених документів та зловживання правами. Під рейдерством традиційно розуміється захоплення суб'єкта господарювання – юридичної особи шляхом незаконного набуття права засновника

(керівника) такого суб'єкта. Слід враховувати, що вирішальною стадією будь-якої «рейдерської атаки» є юридичне оформлення зміни корпоративного контролю, яке, як правило, здійснюється шляхом зміни складу органів управління на загальних зборах суб'єкта або через призначення арбітражного керуючого в процедурі банкрутства, або через певну комбінацію даних двох варіантів. Не є виключенням також і більш грубі порушення, а саме підробка документів, які підтверджують відправку повідомлень акціонерам, або ж перед самим зібранням рейдер має на руках фіктивний судовий документ, як правило, ухвалу про забезпечення позовних вимог або рішення.

При охороні і захисті від даного явища юридичній службі (юристу) слід гранично уважно ставитися до всіх фактів скуповування акцій (корпоративних прав) підприємства, зміст його установчих та інших документів, своєчасно прогнозувати і запобігати даним протиправним діям.

Для припинення рейдерства останнім часом прийнято ряд законодавчих новел, серед яких можна відзначити зміни до Господарського процесуального кодексу України - обмеження на прийняття деяких забезпечувальних заходів в господарському процесі (наприклад, заборонено обмежувати проведення загальних зборів акціонерів господарського товариства), віднесення розгляду корпоративних спорів до виключної компетенції господарських судів України. Пленумом Вищого господарського суду України прийнято нову Постанову №4 від 25.02.2016 року «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин», яка замінила собою застарілу Постанову Пленуму ВСУ №13 від 24.10.2008 «Про практику розгляду судами корпоративних спорів».

Щодо кроків протидії рейдерству з боку юридичної служби слід вказати наступні:

- 1) Ретельне дослідження пропонованих змін до установчих документів підприємства, які змінюють порядок управління ним, голосування на загальних зборах (розмір кворуму тощо), дають можливість одноособово зміщувати виконавчий орган управління;

- 2) Досліджувати дані Єдиного державного реєстру судових рішень щодо наявності судових справ, в яких стороною є відповідна юридична особа;

- 3) Оскаржувати до правоохоронних органів неправомірні дії учасників підприємства або будь-яких сторонніх осіб, які шляхом вчинення дій, які містять ознаки злочину, здобули неправомірний контроль над підприємством;

- 4) Оскаржувати до суду неправомірні рішення судів, заходи забезпечення, а також рішення органів управління підприємства, які прийняті рейдерами всупереч закону.

5) Залучати засоби масової інформації для вирішення питання щодо формування громадської думки стосовно неправомірності захоплення підприємства рейдерами, що створить негативний імідж агресорів.

6) Здійснювати інші передбачені законом дії для забезпечення повернення законного керівництва до управління підприємством.

Контрольні запитання для перевірки досягнення результатів навчання

1. Визначити поняття, ознаки неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

2. Провести класифікацію рейдерства і охарактеризувати основні його види.

3. Визначити основи організації правової роботи щодо запобігання та усунення неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства)..

4. Надати характеристику основних елементів системи захисту суб'єкта господарювання від неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

5. Охарактеризувати сутність завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).

6. Визначити зміст завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).

7. Визначити та охарактеризувати основні напрямки правової роботи в період загрози неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) і відкритого господарського конфлікту з рейдером.

8. Попередження неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) та усунення його наслідків як функція юридичної служби.

Критерії оцінювання під час поточного контролю

відповідності до визначених критеріїв поточний контроль здійснюється за визначеною силабусом (робочою навчальною програмою) системою.

Додатки

банк тестів для самоконтролю здобувачів вищої освіти за темами лекцій.

До Теми 1

До правової роботи відноситься, зокрема:

А. Договірна, претензійно-позовна робота та робота по захисту прав і інтересів суб'єкта господарювання від рейдерських захоплень;

Б. Договірна, претензійно-позовна робота та робота по кадровому забезпеченню підприємства;

В. Виключно робота по захисту прав і інтересів суб'єкта господарювання від рейдерських захоплень.

В залежності від сфери застосування правова робота поділяється на:

А. Індивідуальну, локальну та загально правову;

Б. Внутрішню та зовнішню;

В. Формальну, індивідуальну та глобальну.

Юридичний супровід бізнесу може здійснюватись:

А. Виключно юридичною службою;

Б. Виключно юридичною службою та адвокатом;

В. Юридичною службою, адвокатом та юридичною фірмою.

Юридична служба це:

А. Орган державної влади, що здійснює юридичне обслуговування суб'єктів господарювання;

Б. Підрозділ суб'єкта господарювання, що здійснює правову роботу по відношенню до нього;

В. Підрозділ відокремленого підрозділу суб'єкта господарювання.

До форм організації юридичної служби варто відносити:

А Юридичну особу;

Б. Юридичну особу та її структурні підрозділи;

В. Юридичний відділ, департамент.

Актом, що визначає структуру, функції, повноваження та порядок взаємовідносин з іншими структурними підрозділами юридичної особи є:

А. Статут;

Б. Положення;

В. Установчий договір.

До функцій правової роботи відносяться:

А. Правотворча, правоконкретизуюча, право стабілізуюча та оптимізує функції.

Б. Охоронна та захисна функції;

В. Функції визначені в пунктах А. і Б.

Керівник юридичної особи є суб'єктом здійснення правової роботи: А. За Статутом; Б. У випадках визначених Статутом; В. Лише за наявності вищої юридичної освіти.
Об'єктом рейдерської атаки можуть бути: А. Активи суб'єкта господарювання; Б. Корпоративні права та корпоративний контроль відносно юридичної особи; В. Об'єкти визначені у пунктах А і Б.
До кроків протидії рейдерству з боку юридичної служби слід відносити наступні: А. Здійснення поточного корпоративного контролю, зокрема, ретельне дослідження пропонованих змін до установчих документів підприємства, які змінюють порядок управління ним, голосування на загальних зборах (розмір кворуму тощо), дають можливість одноособово зміщувати виконавчий орган управління; Б. Дослідження даних Єдиного державного реєстру судових рішень щодо наявності судових справ, в яких стороною є відповідна юридична особа; В. Оскарження до правоохоронних органів неправомірних дій учасників підприємства або будь-яких сторонніх осіб, які шляхом вчинення дій, які містять ознаки злочину, здобули неправомірний контроль над підприємством; Г. Оскарження до суду неправомірних рішень судів, заходів забезпечення, а також рішень органів управління підприємства, які прийняті рейдерами всупереч закону; Д. Залучення засобів масової інформації для вирішення питання щодо формування громадської думки стосовно неправомірності захоплення підприємства рейдерами, що створить негативний імідж агресорів; Є. Запровадження обмежень і обтяжень щодо потенційних об'єктів рейдерських атак; Ж. Дії вказані у пунктах: А. Б. В. Г. Д.; З. Дії вказані у пунктах: А. Б. В. Г. Д. Є.

До Теми 2

Претензійно-позовна робота є: А. різновидом позовної роботи; Б. різновидом правової роботи; В. різновидом претензійної роботи.
Договірна робота включає: А. Переддоговірну роботу, підготовку протоколів розбіжностей,

роботу з контролю за виконанням договорів; Б. Підготовку проектів договорів, підготовку протоколів розбіжностей, позовів; В. Переддоговірну роботу, підготовку претензій, роботу з контролю за виконанням договорів.
Робота з укладання і виконання договорів: А. є частиною договірної роботи; Б. повністю охоплює поняття договірної роботи; В. не стосується договірної роботи
Оферта це? А. Відповідь на пропозицію про укладення договору; Б. Пропозиція про укладення договору; В. Факт пред'явлення претензії.
Протокол розбіжностей це: А. протокол, що фіксує хід переговорів щодо укладення договорів; Б. протокол, що фіксує хід самого процесу укладення договору; В. протокол, що фіксує хід самого процесу узгодження розбіжностей між сторонами щодо узгодження умов договору.
Претензійно-позовна робота включає: А. Переддоговірну роботу, підготовку протоколів розбіжностей, роботу з контролю за виконанням договорів, та роботу з підготовки позовів та претензій; Б. Підготовку протоколів розбіжностей, позовів, претензій, апеляційних та касаційних скарг, заяв, клопотань, та інших процесуальних документів; В. Роботу з підготовки, надсилання претензій, підготовки відповідей на претензії, підготовки позовів (інших процесуальних документів), їх подання та представницької підтримки правових позицій за даними позовами.
Який строк розгляду претензії? А. 20 днів; Б. 30 днів; В. один місяць.
Загальний строк позовної давності складає: А. один рік; Б. два роки; В. три роки.
Юридична служба у процесі організації і здійснення правової роботи може вступати у взаємодію, зокрема, з такими контролюючими органами: А. Державною прикордонною службою, митними органами, органами соціального та пенсійного забезпечення (страхування),

фіскальними органами, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, міністерствами та відомствами;

Б. Державною прикордонною службою, митними органами, органами МНС України, органами соціального та пенсійного забезпечення (страхування), органами ДФС України, органами захисту прав споживачів, Держцінінспекцією, АМК України;

В. З усіма контролюючими органами перерахованими у пунктах А. і Б.

За який строк до дні проведення позапланової перевірки органами ДВС України суб'єкт господарювання має бути про неї попереджений:

А. не менше ніж за десять днів;

Б. не менше ніж за двадцять днів;

В. не менше ніж за тридцять днів.

До теми 3

Заходами охорони можна визнати:

А. Будь-які правомірні, такі, що відповідають Конституції та основним принципам міжнародного права, дії держави, в результаті яких певним чином виникають, змінюються чи припиняються правовідносини між суб'єктів господарювання та іншими особами, які мають певний політико-правовий зв'язок із державою.

Б. Будь-які неправомірні, такі, що відповідають Конституції та основним принципам міжнародного права, дії держави, в результаті яких певним чином виникають, змінюються чи припиняються правовідносини між суб'єктів господарювання та іншими особами, які мають певний політико-правовий зв'язок із державою.

В. Будь-які як правомірні так і неправомірні, такі, що відповідають Конституції та основним принципам міжнародного права, дії держави, в результаті яких певним чином виникають, змінюються чи припиняються правовідносини між суб'єктів господарювання та іншими особами, які мають певний політико-правовий зв'язок із державою.

Охорона та захист прав суб'єктів господарювання співвідносяться як:

А. Частина і ціле;

Б. Ціле і частина;

В. Це є синоніми.

Основні ознаки охоронюваного законом інтересу, як правового феномену: а) виходить за межі змісту суб'єктивного права; б) є

самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони; в) має на меті задоволення усвідомлених індивідуальних і колективних потреб; г) не може суперечити Конституції і законам України, суспільним інтересам, загальновизнаним принципам права; д) означає прагнення (не юридичну можливість) до користування у межах правового регулювання конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом; е) розглядається як простий легітимний дозвіл, тобто такий, що не заборонений законом.

А. а) Не виходить за межі змісту суб'єктивного права; б) не є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони; в) має на меті задоволення усвідомлених індивідуальних і колективних потреб; г) не може суперечити Конституції і законам України, суспільним інтересам, загальновизнаним принципам права; д) означає прагнення (не юридичну можливість) до користування у межах правового регулювання конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом; е) розглядається як простий легітимний дозвіл, тобто такий, що не заборонений законом.

Б. а) виходить за межі змісту суб'єктивного права; б) є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони; в) має на меті задоволення усвідомлених індивідуальних і колективних потреб; г) може суперечити Конституції і законам України, суспільним інтересам, загальновизнаним принципам права; д) означає прагнення (не юридичну можливість) до користування у межах правового регулювання конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом; е) розглядається як простий легітимний дозвіл, тобто такий, що не заборонений законом.

В. а) виходить за межі змісту суб'єктивного права; б) є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони; в) має на меті задоволення усвідомлених індивідуальних і колективних потреб; г) не може суперечити Конституції і законам України, суспільним інтересам, загальновизнаним принципам права; д) означає прагнення (не юридичну можливість) до користування у межах правового регулювання конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом; е) розглядається як простий легітимний дозвіл, тобто такий, що не заборонений законом.

Охоронюваний законом інтерес – це:

А. прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, зумовлене загальним змістом об'єктивного

і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що не є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам;

Б. прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, зумовлене загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам;

В. прагнення до користування лише конкретним матеріальним, зумовлене загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам.

Способами захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання можуть бути:

А. виключно: 1) визнання права; 2) визнання правочину недійсним; 3) припинення дії, яка порушує право; 4) відновлення становища, яке існувало до порушення; 5) примусове виконання обов'язку в натурі; 6) зміна правовідношення; 7) припинення правовідношення; 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди; 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Б. виключно: 1) визнання права; 2) визнання правочину недійсним; 3) припинення дії, яка порушує право; 4) відновлення становища, яке існувало до порушення; 5) примусове виконання обов'язку в натурі; 6) зміна правовідношення; 7) припинення правовідношення; 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди; 10) визнання незаконними рішення, дій чи

бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб; 11) Інший спосіб передбачений законом або договором, або спосіб що є необхідним для захисту права.

В. виключно: 1) визнання права; 2) визнання правочину недійсним; 3) припинення дії, яка порушує право; 4) відновлення становища, яке існувало до порушення; 5) примусове виконання обов'язку в натурі; 6) зміна правовідношення; 7) припинення правовідношення; 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Стратегія захисту прав та інтересів суб'єкта господарювання –це:

А. короткостроковий (разовий), послідовний, конструктивний, раціональний, підкріплений ідеологією, стійкий до невизначеності умов середовища план захисту прав та інтересів суб'єктів здійснення господарської діяльності, який супроводжується постійним аналізом та моніторингом в процесі його реалізації та спрямований з певною метою на досягнення успіху в кінцевому результаті.

Б. – довгостроковий (тривалий), послідовний, конструктивний, раціональний, підкріплений ідеологією, стійкий до невизначеності умов середовища план захисту прав та інтересів суб'єктів здійснення господарської діяльності, який супроводжується постійним аналізом та моніторингом в процесі його реалізації та спрямований з певною метою на досягнення успіху в кінцевому результаті.

В. – як довгостроковий (тривалий) так і короткостроковий (разовий), послідовний, конструктивний, раціональний, підкріплений ідеологією, стійкий до невизначеності умов середовища план захисту прав та інтересів суб'єктів здійснення господарської діяльності, який супроводжується постійним аналізом та моніторингом в процесі його реалізації та спрямований з певною метою на досягнення успіху в кінцевому результаті.

Тактика захисту прав та інтересів суб'єкта господарювання:

А. сукупність засобів і прийомів для досягнення поставленої мети щодо захисту прав та інтересів суб'єктів, що здійснюють господарську діяльність як в довготривалій так і короткотривалій перспективі, в окремий момент часу;

Б. сукупність засобів і прийомів для пошуку способів захисту прав та інтересів суб'єктів, що здійснюють господарську діяльність як в довготривалій так і короткотривалій перспективі, в окремий момент часу.

В. сукупність засобів і прийомів для пошуку способів захисту прав та інтересів суб'єктів, що здійснюють господарську діяльність лише в короткотривалій перспективі, в окремий момент часу.
Критеріями визначення підвідомчості господарських справ судовим органам у механізмі правової роботи є: А. суб'єктний; Б. суб'єктний та функціональний; В. суб'єктний, функціональний, характер і спрямованість прав та інтересів суб'єктів учасників у спірних правовідносинах

До теми 4

Під орендою державного та комунального майна слід розуміти: а) засноване на договорі строкове платне користування майном, необхідним орендареві для здійснення підприємницької та іншої діяльності; б) засноване на законі строкове платне користування майном, необхідним орендареві для здійснення підприємницької та іншої діяльності; в) засноване виключно на договорі або виключно на законі строкове платне користування майном, необхідним орендареві для здійснення підприємницької та іншої діяльності.
Закон України «Про оренду державного та комунального майна» регулює: а) організаційні відносини, що охоплюють порядок передачі в оренду державного або комунального майна; б) майнові, що складаються між орендодавцем та орендарем щодо використання державного чи комунального майна; в) організаційні відносини, що охоплюють порядок передачі в оренду державного або комунального майна та майнові, що складаються між орендодавцем та орендарем щодо використання державного чи комунального майна.
Відповідно до ст. 10 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» істотними умовами договору оренди є: А) об'єкт оренди (склад і вартість майна з урахуванням її індексації); термін; орендна плата; порядок використання амортизаційних відрахувань; виконання зобов'язань; забезпечення виконання зобов'язання – неустойка (штраф, пеня), порука, завдаток, гарантія тощо; порядок здійснення орендодавцем контролю за станом об'єкта оренди; відповідальність сторін; страхування орендарем взятого ним в оренду майна та інші; Б) виключно: об'єкт оренди (склад і вартість майна з урахуванням її індексації); термін; орендна плата; порядок використання амортизаційних відрахувань; виконання зобов'язань; порядок

здійснення орендодавцем контролю за станом об'єкта оренди; В) виключно: об'єкт оренди (склад і вартість майна з урахуванням її індексації); термін; орендна плата; г) порядок використання амортизаційних відрахувань; д) виконання зобов'язань; е) забезпечення виконання зобов'язання – неустойка (штраф, пеня), порука, завдаток, гарантія тощо; є) порядок здійснення орендодавцем контролю за станом об'єкта оренди; ж) відповідальність сторін.
Основними пріоритетами приватизації є: а) виключно підвищення ефективності виробництва, прискорення структурної перебудови і розвитку економіки України; б) виключно підвищення ефективності виробництва та залучення додаткових коштів до державного бюджету України; в) виключно підвищення ефективності виробництва та мотивації до праці, прискорення структурної перебудови і розвитку економіки України.
Юрисконсульт у процесі приватизації державного та комунального майна виступає в якості: а) продавця (власника); б) представника продавця (власника); в) покупця.
Згідно з ч. 2 ст. 209 ГК України банкрутством вважається: а) нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури; б) тимчасова нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів; в) стійка нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів.
До позасудових процедур, які можуть провадитися з метою запобігання банкрутству, законодавством віднесено: а) фінансова допомога і досудова санація; б) розпорядження майном, фінансова допомога і досудова санація; в) розпорядження майном, фінансова допомога, санація і досудова санація.
До судових процедур банкрутства, що застосовуються щодо боржника, Закон відносить: а) розпорядження майном боржника, мирову угоду, санацію,

боржника, ліквідацію; б) розпорядження майном, фінансова допомога, досудова санація, мирову угоду, санацію, ліквідацію; в) фінансова допомога, досудова санація, мирову угоду, санацію, ліквідацію.
--

До теми 5

Рейдерство це: а) правомірні дії; б) неправомірні дії; в) форма бездіяльності.
До форм рейдерства відносяться: а) заволодіння корпоративними правами; б) встановлення контролю над суб'єктом; в) усі варіанти є вірними.
До видів рейдерства відносять: а) біле; б) чорне; в) усі варіанти є вірними.
Елементами захисту від рейдерства є: а) встановлення обмежень та обтяжень нерухомого майна; б) застава корпоративних прав та фізична охорона та захист підприємства; в) усі варіанти є вірними.
Захист від рейдерства на підприємстві забезпечує: а) поліція; б) головний інженер підприємства; в) юрисконсульт або юридична служба.
Антирейдерські заходи є частиною: а) правової роботи на підприємстві; б) бухгалтерської роботи підприємства; в) обидві відповіді є правильними.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

Заняття № 1

Форма заняття: практичне заняття

Тема

Предмет, поняття і функції організації господарсько-правової роботи на підприємстві. Юридична служба.

Мета вивчення

Вивчення загальних питань правової роботи на підприємстві у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальними, що дозволить вивести на новий якісний рівень юридичного супроводу (обслуговування) бізнесу в Україні, полегшити процеси створення, легалізації та правового забезпечення здійснення діяльності суб'єктів господарювання, підвищити рівень охорони та захисту їх прав та інтересів в процесі взаємодії з іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. аргументувати пропозиції щодо вирішення дискусійних питань у сфері юридичного супроводу бізнесу щодо загальних питань та засад його здійснення, а саме поняття, видів, завдань та функцій правової роботи на підприємстві, поняття, функцій, порядку організації діяльності юридичної служби на підприємстві та її взаємодії з іншими структурними підрозділами підприємства, протидії неправомірному поглинанню підприємства рейдерству;

2. визначати та аналізувати новітні тенденції організації та загальні засади здійснення юридичного (господарсько-правового) супроводу бізнесу в Україні;

3. порівнювати сучасні тенденції розвитку здійснення юридичного супроводу бізнесу в Україні та країн ЄС та формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС.

Література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // ВВР. – 1996. - № 30. - Ст. 141.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.

4. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України у редакції від 03 жовтня 2017 р. № 2147-VIII// Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436.

5. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua

Спеціальна література:

6. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. – С. 603-619.

7. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Оліфер, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт. – 2016. – С.12-22.

8. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р. П. Бойчук, Д.В. Задихайло, В.М. Пашков. – Х.:ФІНН. – 2010. – С. 57.

9. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; – Донецьк, 2003.

10. Організація правової роботи на підприємстві / В.І. Коростей. – Курс лекцій. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 158 с.

11. Организация хозяйственно-правовой работы на предприятии / В. К. Мамутов, В. З. Михайлин, Липницкий Д.Х. – М.: Юрид. лит., 1975.

12. Симаков С. Рейдерство по-украински (краткий очерк) / С. Симаков // Юридичний радник. – 2006. – № 6. – С. 23-24.

13. Смітюх А.В, Рейдерство, поглинання та загарблення: співвідношення понять та класифікацій / А. В. Смітюх // Вісник господарського судочинства. – 3/2008. – С. 92-101.

14. Смітюх А.В. Процесуальні диверсії та зловживання процесуальними правами в умовах правової реальності України / А.В. Смітюх // Вісник господарського судочинства. - 2007. - №1. - С. 89-92.

15. Смітюх А.В. Определения и решения судов в рейдерских технологиях в свете изменений процессуального закона / А. В. Смітюх // Юридичний радник. – 2007. - № 2 (16). – С. 10-14.

16. Смітюх А.В. Заходи щодо протидії акціонерного товариства корпоративному рейдерству: системний підхід / А.В. Смітюх // Вісник Одеського національного університету. – 2007. – Том 12. – Випуск 12 (Правознавство). – С. 78-85.

17. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання / О. Віхров // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 4 – С. 11-13.

18. Смітюх А. Грінмейл: поняття та правова сутність / А. Смітюх // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 7 – С. 20-23.

19. Організація юридичної служби на підприємствах: конспект лекцій / А.М. Долгополов. – К.: МАУП, 2000.

20. Эффективность хозяйственно-правовой работы / И.Е. Замойский. К.: Наук. думка, 1982.

21. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Олефір, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт, 2016. – 258 с.

22. Знаменський Г.Л. Хозяйственное законодательство Украины: формирование и перспективы развития. - К.: Наукова думка, 1996. – С. 4-18.

23. Знаменский Г.Л. Новое хозяйственное право. Избранные труды: Сб. науч. трудов. – К.: Юринком Интер, 2012. – С. 11-89.

24. Коммерческое (предпринимательское) право: Учебник в 2 т. – Том 1 / Под ред. В.Ф. Попондопуло. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2016. – С. 13-90.

25. Лаптев В. В. Предмет и система хозяйственного права. – М., 1969. – С. 5-29.

26. Мамутов В. К. Экономика и право. – К, Ірінком Інтер, 2003. – С. 15-30.

27. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – С. 10-62.

Питання заняття

1. Поняття правової роботи суб'єкта господарювання.
2. Функції організації господарсько-правової роботи на підприємстві.
3. Поняття та функції юридичної служби на підприємстві. Взаємодія юридичної служби з іншими структурними підрозділами підприємства.
4. Протидія неправомірному поглинанню та захопленню підприємств та усунення його наслідків як функція юридичної служби.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначити ознаки і поняття правової роботи суб'єкта господарювання.
2. Співвіднести поняття юридичний супровід бізнесу та правова робота суб'єкта господарювання.

3. Надати характеристику суб'єктам здійснення юридичного супроводу бізнесу та об'єктів правової роботи в господарському комплексі суб'єкта господарювання.

4. Розкрити функції організації господарсько-правової роботи на підприємстві.

5. Визначити поняття, ознаки та форми організації юридичної служби на підприємстві.

6. Охарактеризувати функції юридичної служби на підприємстві.

7. Визначити порядок взаємодії юридичної служби з іншими структурними підрозділами підприємства.

8. Надати загальну характеристику протидії неправомірному поглинанню та рейдерському захопленню підприємств та провести порівняльну характеристику даних явищ.

9. Визначити основні напрямки дій щодо усунення наслідків неправомірного поглинання та рейдерського захоплення як функції юридичної служби підприємства.

Заняття № 2

Форма заняття: практичне заняття

Тема: Організація договірної та претензійно-позовної роботи на підприємстві. Взаємодія з контролюючими та адміністративними органами

Мета вивчення

Вивчення загальних питань організації договірної, претензійно-позовної роботи на підприємстві, роботи із його взаємодії з контролюючими та адміністративними органами, та інших видів правової роботи у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальними, що дозволить вивести на новий якісний рівень систему господарського законодавства в Україні, полегшити створення та діяльність суб'єктів господарювання, підвищити рівень господарських відносин та державного регулювання господарської діяльності у руслі економічного реформування.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань у сфері організації договірної, претензійно-позовної роботи на підприємстві, роботи із його взаємодії з контролюючими та адміністративними органами та інших видів правової роботи;

2. визначати та аналізувати новітні тенденції розвитку правової науки та практики щодо організації договірної, претензійно-позовної роботи на підприємстві, роботи із його взаємодії з контролюючими та адміністративними органами та інших видів правової роботи;

3. порівнювати сучасні тенденції організації договірної, претензійно-позовної роботи на підприємстві, роботи із його взаємодії з контролюючими та адміністративними органами України та країн ЄС та формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС з питань організації даних видів правової роботи.

Література

Нормативно-правові акти:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.

3. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua

4. Рекомендації Міністерства юстиції № 2 від 15.01.1996 р. «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації».

5. Горевий В.І. Участь юридичної служби суб'єктів господарювання та веденні договірної роботи (практичний аспект) / В.І. Горевий, Я.О. Кононенко // Господарське право, жовтень 2009. – № 10. – С. 168-170.

6. Організація юридичної служби на підприємстві: Навч. посібник / В. І. Горевий. – Суми, 2008. – 319 с.

7. Окремі питання, пов'язані з укладенням господарських договорів / В. Мілаги // Господарське право. – 2010. – № 1. – С. 63-67.

8. Господарське право: Підручник / О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. 2-ге вид., доп. і перероб. – Х.: Одиссей, 2012. – С. 603-619.

9. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д. В. Задихайло, А. О. Оліфер, В. М. Пашков. – Х.: Юрайт. – 2016. – С. 12-22.

10. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р. П. Бойчук, Д. В. Задихайло, В.М. Пашков. – Х.:ФІНН. – 2010. – С. 57.

11. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; – Донецьк, 2003.
12. Організація правової роботи на підприємстві / В.І. Коростей. – Курс лекцій. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 158 с.
13. Организация хозяйственно-правовой работы на предприятии / В. К. Мамутов, В. З. Михайлин, Липницкий Д.Х. – М.: Юрид. лит., 1975.
14. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання / О. Віхров // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 4 – С. 11-13.
15. Організація юридичної служби на підприємствах.: Конспект лекцій / А.М. Долгополов. – К.: МАУП, 2000.
16. Эффективность хозяйственно-правовой работы / И.Е. Замойский. К.: Наук. думка, 1982.
17. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Олефір, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт, 2016. – 258 с.
18. Знаменський Г.Л. Хозяйственное законодательство Украины: формирование и перспективы развития. - К.: Наукова думка, 1996. – С. 4-18.
19. Знаменский Г.Л. Новое хозяйственное право. Избранные труды: Сб. науч. трудов. – К.: Юринком Интер, 2012. – С. 11-89.
20. Коммерческое (предпринимательское) право: Учебник в 2 т. – Том 1 / Под ред. В.Ф. Попондопуло. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2016. – С. 13-90.
21. Лаптев В. В. Предмет и система хозяйственного права. – М., 1969. – С. 5-29.
22. Мамутов В. К. Экономика и право. – К, Ірінком Інтер, 2003. – С. 15-30.
23. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – С. 10-62.

Питання заняття

1. Організація роботи з укладання і виконання договорів.
2. Поняття, її ознаки, зміст і функції претензійно-позовної роботи на підприємстві.
3. Порядок і термін подання та розгляду претензій і позовів.
4. Організація роботи з подання і розгляду претензій і позовів.
5. Взаємодія юридичної служби з контролюючими органами. Забезпечення законності при проведенні перевірок.
6. Взаємодія з адміністративними органами в діяльності суб'єкта господарювання.

7. Взаємодія з податковими органами органи адміністративно-податкового оскарження. Порядок адміністративно-податкового оскарження.

8. Взаємодія з правоохоронними органами в механізмі охорони та захисту прав суб'єктів господарювання.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

1. Визначити поняття договірної роботи як виду правової роботи.
2. Надати характеристику організації роботи з укладання і виконання договорів.
3. Визначити поняття претензійно-позовної роботи на підприємстві.
4. Надати характеристику ознак, змісту і функцій претензійно-позовної роботи на підприємстві.
5. Охарактеризувати порядок і термін подання та розгляду претензій і позовів.
6. Визначити засади і порядок взаємодії юридичної служби з контролюючими органами.
7. Обґрунтувати порядок забезпечення законності при проведенні перевірок.
8. Охарактеризувати взаємодію з адміністративними органами в діяльності суб'єкта господарювання.
9. Визначити порядок взаємодії з податковими органами та органами адміністративно-податкового оскарження.
10. Деталізувати порядок адміністративно-податкового оскарження.
11. Охарактеризувати взаємодію з правоохоронними органами в механізмі охорони та захисту прав суб'єктів господарювання.

Заняття № 3

Форма заняття: практичне заняття

Тема: Правовий захист інтересів підприємства

Мета вивчення

Вивчення способів, форм та засобів правового захисту інтересів суб'єктів господарювання у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальним, що дозволить вивести на новий якісний рівень систему господарського законодавства в Україні, полегшити створення та

діяльність суб'єктів господарювання, підвищити рівень господарських відносин та державного регулювання господарської діяльності.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань у сфері правового захисту інтересів суб'єктів господарювання;
2. **визначати та аналізувати** новітні тенденції розвитку правової науки та практики у сфері правового захисту інтересів суб'єктів господарювання;
3. **порівнювати** сучасні тенденції розвитку інституту правового захисту інтересів суб'єктів господарювання України та країн ЄС та формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС;
4. **здійснювати** системний науковий аналіз вітчизняної та зарубіжної практики у галузі приватного права та законодавства стосовно суб'єктно-об'єктного складу сфери господарювання.

Література

Нормативно-правові акти:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України у редакції від 03 жовтня 2017 р. № 2147-VIII// Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436.
4. 4. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
5. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 № 4002-XII/ URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4002-12>
6. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 № 1701-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1701-15>
7. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4618-VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>
8. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05 квітня 2007 р. № 877-V.

Відомості Верховної Ради України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

9. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07 червня 1996 р. № 236/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>

10. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 01 липня 2014 р. № 1555-VII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>

11. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua

12. Рекомендації Міністерства юстиції №2 від 15.01.1996 р. «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації»// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002323-96#Text>

13. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання. Підприємництво, господарство і право. 2008. № 4. С 11-13.

14. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. – С. 603-623.

15. Григорчук М.В. Конституційно-правові гарантії захисту прав суб'єктів господарювання. Вісник Пенітенціарної асоціації України. 2021. № 1. С. 102-112

16. Дякуновський О. Є. Щодо державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва в умовах пандемії коронавірусної хвороби (COVID-19) у Республіці Польща та Україні. Knowledge; Education; Law; Management. 2020. № 3 (31). Vol. 1. С. 181–189.

17. Матвієнко-Біляева Г.Л., Ляліна Н.С., Панчук А.С. Сучасний бізнес в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Economics. Finances. Law. 2022. № 4 30 Інфраструктура ринку. 2021. № 53. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/53-2021>

18. Молчанов А. Основні принципи організації безпеки підприємства. URL:
https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA013982

19. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р.П. Бойчук, Д.В. Задихайло, В.М. Пашков. Х.:ФІНН. 2010. 60 с.

20. Організація юридичної служби на підприємствах.: Конспект лекцій / А. М. Долгополов. К.: МАУП, 2000.

21. Організація юридичної служби на підприємстві: Навч. посібник / В. І. Горевий. Суми, 2008. 319с.

22. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юрисконсульта): навчальний посібник. Х.: Юрайт, 2016. 258 с.

23. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юрисконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А. О. Оліфер, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт. – 2016. – С.12-22.

24. Створення та юридичний супровід стартапів в Україні. URL: <http://pravova-rada.com/ua/244-sozdanie-i-juridicheskoe-soprovozhdeniestartapov-v-ukraine>

Питання заняття

1. Поняття охорони та захисту прав (законних інтересів) суб'єктів господарювання.

2. Офіційне тлумачення поняття «охоронюваний законом інтерес» та способи його захисту.

3. Класифікація та загальна характеристика способів захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів.

4. Тактика та стратегія захисту прав та інтересів суб'єкта господарювання юридичною службою (юристами)

5. Проблеми визначення підвідомчості господарських справ судовим органам у механізмі правової роботи.

6. Мистецтво ведення спору та інститут зловживання правами: сутність та розмежування.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

1. Надати поняття охорони прав (законних інтересів суб'єктів господарювання).

2. Надати поняття захисту прав (законних інтересів суб'єктів господарювання).

3. Провести порівняльну характеристику поняття охорони та захисту прав (законних інтересів суб'єктів господарювання).

4. Охарактеризувати офіційне тлумачення поняття «охоронюваний законом інтерес».

5. Визначити форми і способи захисту охоронюваного законом інтересу.

6. Дослідити загальну характеристику способів захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів.

7. Класифікувати форми і способи захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів в Україні.

8. Визначити основи тактики та стратегії захисту прав та інтересів суб'єкта господарювання юридичною службою (юристами).

9. Визначте основні підходи вирішення проблем визначення підвідомчості господарських справ судовим органам у механізмі правової роботи.

10. Охарактеризуйте сутність та розмежуйте у чому полягає мистецтво ведення спору в суді і зловживання правами.

Заняття № 4

Форма заняття: практичне заняття

Тема: Організація правової роботи з оренди державного майна та приватизації підприємства. Правова робота в процесі банкрутства підприємства

Вивчення основ організації правової роботи з оренди державного майна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальними, що дозволить вивести на новий якісний рівень систему норм права спрямованих на забезпечення організації і здійснення юридичного обслуговування суб'єктів господарювання в Україні.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань у сфері організації правової роботи з оренди державного майна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства;

2. **застосовувати** знання під час проведення підготовки та в процесі участі у проведенні практичних занять щодо організації правової роботи з оренди державного майна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства;

3. **визначати та аналізувати** новітні тенденції розвитку правової науки та практики у сфері організації правової роботи з оренди державного майна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства;

4. **порівнювати** сучасні тенденції розвитку організації правової роботи з оренди держмайна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства в Україні та у країнах ЄС, а також формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та

законодавства ЄС щодо забезпечення організації правової роботи з оренди держмайна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства.

Література

Нормативно-правові акти:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.
2. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. – Ст. 56.
3. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. //ВВР. - 10.05.2019— 2019 р., -№ 19, стор. 5.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.
5. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 р. // ВВР. – 1992. - № 30. – Ст. 416.
6. Про особливості передачі в оренду об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності: Закон України від 21.10.2010 р. № 2624-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
7. Про особливості оренди об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності: Закон України від 08.07.2011 р. №3687-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
8. Про концесії: Закон України від 03.10.2019р. №155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-IX>
9. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 р. № 2269-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>
10. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua
11. Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації: рекомендації Міністерства юстиції № 2 від 15.01.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002323-96#Text>
12. Про деякі питання практики застосування законодавства про оренду (найм) майна: Постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 №12 // http://vg-su.arbitr.gov.ua/files/pages/29052013_12.pdf
13. Про практику Верховного Суду України у справах про банкрутство. Інформаційний Лист вищого господарського суду України від 16.05 2003 р. // Бізнес: законодавство та практика. – 2003. - № 12.

14. Банкрутство підприємства і його наслідки.
URL: <https://cutt.ly/yN8zcjG>

15. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання / О. Віхров. Підприємництво, господарство і право. 2008. № 4. С. 11-13.

16. Возняковська К. А. Право неспроможності банків: проблеми теорії та практики : монографія. Чернівці : Друк Арт, 2018. 360 с.

17. Возняковська К. А. Щодо поняття неспроможності банківських установ. Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Юридичні науки. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2017. № 3. С.123-131.

18. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; Донецьк, 2003.

19. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. С. 603-623.

20. Окремі питання, пов'язані з укладенням господарських договорів / В. Мілаги // Господарське право. 2010. № 1. С.63-67.

21. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р.П. Бойчук, Д.В. Задихайло, В.М. Пашков. Х.: ФІНН. 2010. 60 с.

22. Організація юридичної служби на підприємствах: Конспект лекцій / А.М. Долгополов. К.: МАУП, 2000.

23. Організація юридичної служби на підприємстві: Навч. посібник / В. І. Горевий. – Суми, 2008. – 319 с.

24. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Олефір, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт, 2016. – 258с.

25. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д. В. Задихайло, А. О. Оліфер, В. М. Пашков. Х.: Юрайт. 2016. С.12-22.

26. Штрафні санкції та свобода договору. Особливості судової практики. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012874

Питання заняття

1. Сутність, ознаки, зміст і функції оренди державного і комунального майна.

2. Організація роботи з укладання договору оренди державного та комунального майна.

3. Організація правової роботи з приватизації підприємства.

4. Загальна характеристика провадження у справах про банкрутство.

5. Організація правової роботи з банкрутства підприємства.
6. Відповідальність за порушення законодавства про банкрутства.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

1. Надати поняття та ознаки оренди державного та комунального майна;
2. Охарактеризувати сутність, зміст та порядок оренди державного та комунального майна.
3. Визначити основні напрямки організації і здійснення правової роботи із забезпечення оренди державного та комунального майна.
4. Надати визначення поняття та визначити основні цілі приватизації державного і комунального майна.
5. Визначити основні принципи приватизації державного і комунального майна.
6. Охарактеризувати основні напрямки організації та здійснення правової роботи з приватизації підприємства.
7. Навести поняття та визначити основні ознаки неплатоспроможності боржника і визнання його банкрутом.
8. Провести загальну характеристику провадження у справах про банкрутство.
9. Визначити основні засади і форми організації та здійснення правової роботи у процедурі банкрутства суб'єкта господарювання.
10. Визначити основні види і форми відповідальності за порушення законодавства про банкрутство.

Заняття № 5

Форма заняття: практичне заняття

Тема: Правовий захист підприємств від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень

Мета вивчення

Вивчення основ правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень, у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальними, що дозволить вивести на новий якісний рівень систему юридичного обслуговування бізнесу в Україні.

Результати навчання

Після заняття здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень;

2. застосовувати знання під час участі у проведенні практичних занять щодо правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень;

3. визначати та аналізувати новітні тенденції розвитку правової науки та практики правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень;

4. порівнювати сучасні тенденції розвитку основ правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень України та країн ЄС та формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС щодо правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // ВВР. – 1996. - № 30. - Ст. 141.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.

3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. – Ст. 56.

4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.

5. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 р. в редакції Закону України від 16 січня 2016 р. // ВВР України. – 1992. - № 21. – Ст. 296.

6. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua

7. Рекомендації Міністерства юстиції №2 від 15.01.1996 р. «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації».

8. Про практику Верховного Суду України у справах про банкрутство. Інформаційний Лист вищого господарського суду України від 16.05 2003 р. // Бізнес: законодавство та практика. – 2003. - № 12.

9. Організація юридичної служби на підприємстві: Навч. посібник / В. І. Горевий. – Суми, 2008. – 319 с.

10. Окремі питання, пов'язані з укладенням господарських договорів / В. Мілаги // Господарське право. – 2010. – № 1. – С. 63-67.

11. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. – С. 603-632.
12. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Оліфер, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт. – 2016. – С. 263-297.
13. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р. П. Бойчук, Д.В. Задихайло В.М. Пашков. – Х.:ФІНН. – 2010. – С.57.
14. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва : Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; – Донецьк, 2003.
15. Організація правової роботи на підприємстві/ В. І. Коростей. – Курс лекцій. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 158 с.
16. Организация хозяйственно-правовой работы на предприятии / В. К. Макутов, В. З. Михайлин, Липницкий Д.Х. – М.: Юрид. лит., 1975.
17. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання / О. Віхров // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 4 – С. 11-13.
18. Організація юридичної служби на підприємствах.: Конспект лекцій / А.М. Долгополов. – К.: МАУП, 2000.
19. Эффективность хозяйственно-правовой работы / И.Е. Замойский. К.: Наук. думка, 1982.
20. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д. В. Задихайло, А. О. Оліфер, В. М. Пашков. – Х.: Юрайт, 2016. – 258 с.
21. Смітюх А.В. Рейдерство, поглинання та загарблення: співвідношення понять та класифікацій / А.В. Смітюх // Вісник господарського судочинства. – 3/2008. – С. 92-101.
22. Смітюх А.В. Процесуальні диверсії та зловживання процесуальними правами в умовах правової реальності України / А.В. Смітюх // Вісник господарського судочинства. - 2007. - № 1. - С. 89-92.
23. Смітюх А.В. Определения и решения судов в рейдерских технологиях в свете изменений процессуального закона / А.В. Смітюх // Юридичний радник. – 2007. - № 2 (16). – С. 10-14.
24. Симаков С. Рейдерство по-українски (краткий очерк) / С. Симаков // Юридичний радник. – 2006. – № 6. – С. 23-24.
25. Смітюх А.В. Заходи щодо протидії акціонерного товариства корпоративному рейдерству: системний підхід / А.В. Смітюх // Вісник Одеського національного університету. – 2007. – Том 12. – Випуск 12 (Правознавство). – С. 78-85.

26. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – С. 10-62.

Питання заняття

1. Поняття, ознаки та види неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

2. Загальна характеристика організації правової роботи щодо запобігання та усунення неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

3. Основні елементи системи захисту суб'єкта господарювання від неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

4. Сутність та зміст завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).

5. Правова робота в період загрози неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) і відкритого господарського конфлікту з рейдером.

6. Попередження неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) та усунення його наслідків як функція юридичної служби.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

1. Визначити поняття, ознаки неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

2. Провести класифікацію рейдерства і охарактеризувати основні його види.

3. Визначити основи організації правової роботи щодо запобігання та усунення неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

4. Надати характеристику основних елементів системи захисту суб'єкта господарювання від неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

5. Охарактеризувати сутність завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).

6. Визначити зміст завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).

7. Визначити та охарактеризувати основні напрямки правової роботи в період загрози неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) і відкритого господарського конфлікту з

рейдером.

8. Попередження неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) та усунення його наслідків як функція юридичної служби.

Критерії оцінювання під час поточного контролю

відповідності до визначених критеріїв поточний контроль здійснюється за визначеною силабусом (робочою навчальною програмою) системою.

Методичні вказівки (рекомендації) для викладачів, які проводять практичні заняття

Проведення семінарських занять дозволяє вирішувати такі дидактичні цілі:

- оптимально поєднувати лекційні заняття із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, їх теоретичну підготовку з практичною;

- розвивати уміння, навички розумової праці, творчого мислення, уміння використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;

- формувати у студентів інтерес до науково-дослідної роботи і залучення їх до наукових досліджень, які здійснює кафедра;

- забезпечувати системне повторення, поглиблення і закріплення знань студентів за певною темою;

- формувати уміння і навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності;

- здійснювати діагностику і контроль знань студентів з окремих розділів і тем програми, формувати уміння і навички виконання різних видів майбутньої професійної діяльності.

Практичні (семінарські) заняття проводяться в об'ємі, не меншому, ніж зазначений у цьому комплексі для таких занять.

При проведенні семінарських занять викладач заздалегідь формує порядок проведення семінарського заняття, у якому визначає порядок і послідовність заслуховування підготовлених відповідно до теми заняття доповідей, обговорення їх, опитування студентів, проведення захисту рефератів, у разі наявності таких та проведення дискусії з теми семінарського заняття.

При підготовці до перших семінарів викладачеві бажано обговорити зі студентами зміст китайського прислів'я: "Найкраща пам'ять гірша, ніж найгірше чорнило". Слід також продемонструвати першокурсникам види записів, використання яких допоможе їм приймати участь у обговоренні конкретних проблем:

- виписки, цитати - дослівні, точні записи конкретного тексту з посиланням на джерело інформації та його автора;

- план виступу - сукупність чітко сформульованих, послідовно викладених думок, які відбивають основний зміст прочитаного;

- тези - основні положення тексту без додаткових пояснень;

- конспект - короткий послідовний виклад інформації з першоджерела. Для оперативного використання студентам можна рекомендувати накопичувати інформацію на спеціальних картках - аркушах твердого паперу невеликого формату.

Оцінка доповідей, відповідей на запитання оцінюються за національною шкалою, про що ставиться відмітка у журналі академгрупи.

При провеенні занять, крім відповідей на питання (відповідно до рекомендованих планів), студентами розв'язуються ситуативні завдання (задачі).

Оцінювання вирішення сутативних завдань проводиться також за національною шкалою, про що робиться відміта в журналі академгрупи.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1

Тема

Договірна та претензійно-позовна робота на підприємстві

Мета самостійної роботи

Вивчення правового регулювання договірної та претензійно-позовної роботи на підприємстві у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальними, що дозволить вивести на новий якісний рівень систему господарського законодавства в Україні, полегшити створення та діяльність суб'єктів господарювання, підвищити рівень господарських відносин та державного регулювання господарської діяльності.

Результати навчання

Після виконання завдання для самостійної роботи здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань у сфері господарського права щодо договірної та претензійно-позовної роботи на підприємстві;
2. **визначати та аналізувати** новітні тенденції розвитку правової науки та практики у сфері господарського права щодо договірної та претензійно-позовної роботи на підприємстві;
3. **порівнювати** сучасні тенденції розвитку приватного права України та країн ЄС та формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС стосовно договірної та претензійно-позовної роботи на підприємстві.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // ВВР. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. – Ст. 56.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.

5. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 р. в редакції Закону України від 16 січня 2016 р. // ВВР України. – 1992. - № 21. – Ст. 296.

6. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua

7. Рекомендації Міністерства юстиції №2 від 15.01.1996 р. «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації».

8. Про практику Верховного Суду України у справах про банкрутство. Інформаційний Лист вищого господарського суду України від 16.05 2003 р. // Бізнес: законодавство та практика. – 2003. - № 12.

9. Організація юридичної служби на підприємстві: Навч. посібник / В. І. Горевий. – Суми, 2008. – 319 с.

10. Окремі питання, пов'язані з укладенням господарських договорів / В. Мілаги // Господарське право. – 2010. – № 1. – С. 63-67.

11. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. – С. 603-632.

12. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Оліфер, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт. – 2016. – С. 263-297.

13. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р. П. Бойчук, Д.В. Задихайло, В.М. Пашков. – Х.: ФІНН. – 2010. – С. 57.

14. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва : Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; – Донецьк, 2003.

15. Організація правової роботи на підприємстві / В.І. Коростей. – Курс лекцій. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 158 с.

16. Организация хозяйственно-правовой работы на предприятии / В. К. Мамутов, В. З. Михайлин, Липницкий Д.Х. – М.: Юрид. лит., 1975.

17. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання / О. Віхров // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 4 – С. 11-13.

18. Організація юридичної служби на підприємствах.: Конспект лекцій / А.М. Долгополов. – К.: МАУП, 2000.

19. Эффективность хозяйственно-правовой работы / И.Е. Замойский. К.: Наук. думка, 1982.

20. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Олефір, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт, 2016. – 258 с.

21. Смітюх А.В. Рейдерство, поглинання та загарблення: співвідношення понять та класифікацій / А.В. Смітюх // Вісник господарського судочинства. – 3/2008. – С. 92-101.

22. Смітюх А.В. Процесуальні диверсії та зловживання процесуальними правами в умовах правової реальності України / А.В. Смітюх // Вісник господарського судочинства. - 2007. - № 1. - С. 89-92.

23. Смітюх А.В. Определения и решения судов в рейдерских технологиях в свете изменений процессуального закона / А.В. Смітюх // Юридичний радник. – 2007. - № 2 (16). – С. 10-14.

24. Симаков С. Рейдерство по-українски (краткий очерк) / С. Симаков // Юридичний радник. – 2006. – № 6. – С. 23-24.

25. Смітюх А.В. Заходи щодо протидії акціонерного товариства корпоративному рейдерству: системний підхід / А.В. Смітюх // Вісник Одеського національного університету. – 2007. – Том 12. – Випуск 12 (Правознавство). – С. 78-85.

26. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Макутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Макутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – С. 10-62.

Зміст завдання самостійної роботи

1. Організація роботи з укладання і виконання договорів.
2. Поняття, й ознаки, зміст і функції претензійно-позовної роботи на підприємстві.
3. Порядок і термін подання та розгляду претензій і позовів.
4. Організація роботи з подання і розгляду претензій і позовів.
5. Взаємодія юридичної служби з контролюючими органами. Забезпечення законності при проведенні перевірок.
6. Взаємодія з адміністративними органами в діяльності суб'єкта господарювання.
7. Взаємодія з податковими органами органи адміністративно-податкового оскарження. Порядок адміністративно-податкового оскарження.
8. Взаємодія з правоохоронними органами в механізмі охорони та захисту прав суб'єктів господарювання.

Задачі, завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

1. Визначити поняття договірної роботи як виду правової роботи.

2. Надати характеристику організації роботи з укладання і виконання договорів.
3. Визначити поняття претензійно-позовної роботи на підприємстві.
4. Надати характеристику ознак, змісту і функцій претензійно-позовної роботи на підприємстві.
5. Охарактеризувати порядок і термін подання та розгляду претензій і позовів.
6. Визначити засади і порядок взаємодії юридичної служби з контролюючими органами.
7. Обґрунтувати порядок забезпечення законності при проведенні перевірок.
8. Охарактеризувати взаємодію з адміністративними органами в діяльності суб'єкта господарювання.
9. Визначити порядок взаємодії з податковими органами та органами адміністративно-податкового оскарження.
10. Деталізувати порядок адміністративно-податкового оскарження.
11. Охарактеризувати взаємодію з правоохоронними органами в механізмі охорони та захисту прав суб'єктів господарювання.

Завдання № 2

Тема

Правовий захист інтересів підприємства

Мета самостійної роботи

Вивчення способів, форм та засобів правового захисту інтересів суб'єктів господарювання у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальним, що дозволить вивести на новий якісний рівень систему господарського законодавства в Україні, полегшити створення та діяльність суб'єктів господарювання, підвищити рівень господарських відносин та державного регулювання господарської діяльності.

Результати навчання

Після виконання завдання для самостійної роботи здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань у сфері правового захисту інтересів суб'єктів господарювання;
2. **визначати та аналізувати** новітні тенденції розвитку правової науки та практики у сфері правового захисту інтересів суб'єктів господарювання;
3. **порівнювати** сучасні тенденції розвитку інституту правового захисту інтересів суб'єктів господарювання України та країн ЄС та

формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС;

4. **здійснювати** системний науковий аналіз вітчизняної та зарубіжної практики у галузі приватного права та законодавства стосовно суб'єктно-об'єктного складу сфери господарювання.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // ВВР. – 1996. - № 30. - Ст. 141.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.

4. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua

5. Рекомендації Міністерства юстиції №2 від 15.01.1996 р. «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації».

6. Горевий В.І. Участь юридичної служби суб'єктів господарювання та веденні договірної роботи (практичний аспект) / В.І. Горевий, Я.О. Кононенко // Господарське право. - 2009. – № 10. – С. 168-170.

7. Організація юридичної служби на підприємстві: Навч. посібник / В. І. Горевий. – Суми, 2008. – 319 с.

8. Окремі питання , пов'язані з укладенням господарських договорів / В. Мілаги // Господарське право. – 2010. – № 1. – С. 63-67.

9. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. – С. 603-623.

10. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А. О. Оліфер, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт. – 2016. – С. 12-22.

11. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р.П. Бойчук, Д.В. Задихайло, В.М. Пашков. – Х.:ФІНН. – 2010. – С. 57.

12. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; – Донецьк, 2003.

13. Організація правової роботи на підприємстві / В.І. Коростей. – Курс лекцій. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 158 с.

14. Организация хозяйственно-правовой работы на предприятии / В. К. Мамутов, В. З. Михайлин, Липницкий Д.Х. – М.: Юрид. лит., 1975.
15. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання / О. Віхров // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 4 – С. 11-13.
16. Організація юридичної служби на підприємствах.: Конспект лекцій / А. М. Долгополов. – К.: МАУП, 2000.
17. Эффективность хозяйственно-правовой работы / И.Е. Замойский. К.: Наук. думка, 1982.
18. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д. В. Задихайло, А. О. Олефір, В. М. Пашков. – Х.: Юрайт, 2016. – 258 с.
19. Знаменський Г. Л. Хозяйственное законодательство Украины: формирование и перспективы развития. - К.: Наукова думка, 1996. – С. 4-18.
20. Знаменский Г.Л. Новое хозяйственное право. Избранные труды: Сб. науч. трудов. – К.: Юринком Интер, 2012. – С. 11-89.
21. Коммерческое (предпринимательское) право: Учебник в 2 т. – Том 1 / Под ред. В.Ф. Попондопуло. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2016. – С. 13-90.
22. Лаптев В. В. Предмет и система хозяйственного права. – М., 1969. – С. 5-29.
23. Мамутов В. К. Экономика и право. – К, Ірінком Інтер, 2003. – С. 15-30.
24. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – С. 10-62.

Зміст завдання самостійної роботи

1. Поняття охорони та захисту прав (законних інтересів) суб'єктів господарювання.
2. Офіційне тлумачення поняття «охоронюваний законом інтерес» та способи його захисту.
3. Класифікація та загальна характеристика способів захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів.
4. Тактика та стратегія захисту прав та інтересів суб'єкта господарювання юридичною службою (юристами).
5. Проблеми визначення підвідомчості господарських справ судовим органам у механізмі правової роботи.
6. Мистецтво ведення спору та інститут зловживання правами: сутність та розмежування.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

1. Надати поняття охорони прав (законних інтересів суб'єктів господарювання).
2. Надати поняття захисту прав (законних інтересів суб'єктів господарювання).
3. Провести порівняльну характеристику поняття охорони та захисту прав (законних інтересів суб'єктів господарювання).
4. Охарактеризувати офіційне тлумачення поняття «охоронюваний законом інтерес».
5. Визначити форми і способи захисту охоронюваного законом інтересу.
6. Надати загальну характеристику способів захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів.
7. Класифікувати форми і способи захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів в Україні.
8. Визначити основи тактики та стратегії захисту прав та інтересів суб'єкта господарювання юридичною службою (юристами).
9. Визначте основні підходи вирішення проблем визначення підвідомчості господарських справ судовим органам у механізмі правової роботи.
10. Охарактеризуйте сутність та розмежуйте у чому полягає мистецтво ведення спору в суді і зловживання правами.

Завдання № 3

Тема

Організація правової роботи з оренди державного майна та приватизації підприємства. Правова робота в процесі банкрутства підприємства

Мета самостійної роботи

Вивчення основ організації правової роботи з оренди державного майна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальними, що дозволить вивести на новий якісний рівень систему норм права спрямованих на забезпечення організації і здійснення юридичного обслуговування суб'єктів господарювання в Україні.

Результати навчання

Після виконання завдання для самостійної роботи здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань у сфері організації правової роботи з оренди державного майна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства;

2. **застосовувати** знання під час проведення підготовки та в процесі участі у проведенні практичних занять щодо організації правової роботи з оренди державного майна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства;

3. **визначати та аналізувати** новітні тенденції розвитку правової науки та практики у сфері організації правової роботи з оренди державного майна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства;

4. **порівнювати** сучасні тенденції розвитку організації правової роботи з оренди держмайна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства в Україні та у країнах ЄС, а також формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС щодо забезпечення організації правової роботи з оренди держмайна, приватизації підприємства та основ правової роботи у процесі банкрутства підприємства.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // ВВР. – 1996. - № 30. - Ст. 141.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.

3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. – Ст. 56.

4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.

5. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 р. // ВВР. – 1992. - № 30. – Ст. 416.

6. Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів централізованого водо-, теплопостачання і водовідведення, що перебувають у комунальній власності: Закон України від 21.10.2010 р. №2624-VI // <http://zakon.rada.gov.ua/>

7. Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності: Закон України від 08.07.2011 р. №3687-VI // <http://zakon.rada.gov.ua/>

8. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua

9. Рекомендації Міністерства юстиції № 2 від 15.01.1996 р. «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації».

10. Про деякі питання практики застосування законодавства про оренду (найм) майна: Постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 №12 // http://vgsu.arbitr.gov.ua/files/pages/29052013_12.pdf

11. Про практику Верховного Суду України у справах про банкрутство. Інформаційний Лист вищого господарського суду України від 16.05 2003 р. // Бізнес: законодавство та практика. – 2003. - № 12.

12. Організація юридичної служби на підприємстві: Навч. посібник / В. І. Горевий. – Суми, 2008. – 319 с.

13. Окремі питання, пов'язані з укладенням господарських договорів / В. Мілаги // Господарське право. – 2010. – № 1. – С. 63-67.

14. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. – С. 603-623.

15. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Оліфер, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт. – 2016. – С.12-22.

16. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р.П. Бойчук, Д.В. Задихайло, В.М. Пашков. – Х.: ФІНН. – 2010. – С. 57.

17. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; – Донецьк, 2003.

18. Організація правової роботи на підприємстві / В.І. Коростей. – Курс лекцій. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 158 с.

19. Организация хозяйственно-правовой работы на предприятии / В.К. Мамутов, В.З. Михайлин, Липницкий Д.Х. – М.: Юрид. лит., 1975.

20. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання / О. Віхров // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 4 – С. 11-13.

21. Возняковська К. А. Право неспроможності банків: проблеми теорії та практики : монографія. Чернівці : Друк Арт, 2018. 360 с.
22. Організація юридичної служби на підприємствах: Конспект лекцій / А.М. Долгополов. – К.: МАУП, 2000.
23. Эффективность хозяйственно-правовой работы / И.Е. Замойский. К.: Наук. думка, 1982.
24. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Олефір, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт, 2016. – 258 с.
25. Знаменський Г.Л. Хозяйственное законодательство Украины: формирование и перспективы развития. - К.: Наукова думка, 1996. – С. 4-18.
26. Знаменский Г.Л. Новое хозяйственное право. Избранные труды: Сб. науч. трудов. – К.: Юринком Интер, 2012. – С. 11-89.
27. Коммерческое (предпринимательское) право: Учебник в 2 т. – Том 1 / Под ред. В.Ф. Попондопуло. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2016. – С. 13-90.
28. Лаптев В. В. Предмет и система хозяйственного права. – М., 1969. – С. 5-29.
29. Мамутов В. К. Экономика и право. – К, Юринком Интер, 2003. – С. 15-30.
30. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – С. 10-62.

Зміст завдання самостійної роботи

1. Сутність, ознаки, зміст і функції оренди державного і комунального майна.
2. Організація роботи з укладання договору оренди державного та комунального майна.
3. Поняття, цілі, пріоритети і принципи приватизації.
4. Організація правової роботи з приватизації підприємства.
5. Поняття та ознаки неплатоспроможності боржника і визнання його банкрутом.
6. Загальна характеристика провадження у справах про банкрутство.
7. Організація правової роботи з банкрутства підприємства.
8. Відповідальність за порушення законодавства про банкрутства.

**Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь
здобувачів вищої освіти**

1. Надати поняття та ознаки оренди державного та комунального майна.
2. Охарактеризувати сутність, зміст та порядок оренди державного та комунального майна.
3. Визначити основні напрямки організації і здійснення правової роботи із забезпечення оренди державного та комунального майна.
4. Надати визначення поняття та визначити основні цілі приватизації державного і комунального майна.
5. Визначити основні принципи приватизації державного і комунального майна.
6. Охарактеризувати основні напрямки організації та здійснення правової роботи з приватизації підприємства.
7. Навести поняття та визначити основні ознаки неплатоспроможності боржника і визнання його банкрутом.
8. Провести загальну характеристику провадження у справах про банкрутство.
9. Визначити основні засади і форми організації та здійснення правової роботи у процедурі банкрутства суб'єкта господарювання.
10. Визначити основні види і форми відповідальності за порушення законодавства про банкрутство.

Тема

Правовий захист підприємств від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень

Мета самостійної роботи

Вивчення основ правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень, у зазначеній темі є безперечно необхідним та актуальними, що дозволить вивести на новий якісний рівень систему юридичного обслуговування бізнесу в Україні.

Результати навчання

Після виконання завдання для самостійної роботи здобувач вищої освіти буде (спроможний):

1. **аргументувати** пропозиції щодо вирішення дискусійних питань правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень;
2. **застосовувати** знання під час участі у проведенні практичних занять щодо правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень;
3. **визначати та аналізувати** новітні тенденції розвитку правової науки та практики правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень;
4. **порівнювати** сучасні тенденції розвитку основ правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень України та країн ЄС та формувати пропозиції щодо врахування міжнародного досвіду та гармонізації законодавства України та законодавства ЄС щодо правового захисту суб'єктів господарювання від неправомірного поглинання та рейдерських захоплень.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // ВВР. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. - 2003. - № 18-22. – Ст. 144.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. – Ст. 56.

4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.
5. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. N 1040 // www.rada.gov.ua
6. Рекомендації Міністерства юстиції №2 від 15.01.1996 р. «Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації».
7. Про практику Верховного Суду України у справах про банкрутство. Інформаційний Лист вищого господарського суду України від 16.05 2003 р. // Бізнес: законодавство та практика. – 2003. - № 12.
8. Організація юридичної служби на підприємстві: Навч. посібник / В. І. Горевий. – Суми, 2008. – 319 с.
9. Окремі питання, пов'язані з укладенням господарських договорів / В. Мілаги // Господарське право. – 2010. – № 1. – С. 63-67.
10. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Фенікс, 2018. – С. 603-632.
11. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д.В. Задихайло, А.О. Оліфер, В.М. Пашков. – Х.: Юрайт. – 2016. – С. 263-297.
12. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник / Р. П. Бойчук, Д.В. Задихайло В.М. Пашков. – Х.:ФІНН. – 2010. – С. 57.
13. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва : Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; – Донецьк, 2003.
14. Організація правової роботи на підприємстві / В.І. Коростей. – Курс лекцій. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 158 с.
15. Организация хозяйственно-правовой работы на предприятии / В. К. Мамутов, В. З. Михайлин, Липницкий Д.Х. – М.: Юрид. лит., 1975.
16. Віхров О. Правовідносини у сфері планування діяльності суб'єктів господарювання / О. Віхров // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 4 – С. 11-13.
17. Організація юридичної служби на підприємствах.: Конспект лекцій / А.М. Долгополов. – К.: МАУП, 2000.
18. Эффективность хозяйственно-правовой работы / И.Е. Замойский. К.: Наук. думка, 1982.

19. Правове забезпечення господарських організацій (довідник юристконсульта): навчальний посібник / Д. В. Задихайло, А. О. Олефір, В. М. Пашков. – Х.: Юрайт, 2016. – 258 с.

20. Смітюх А.В. Рейдерство, поглинання та загарблення: співвідношення понять та класифікацій / А.В. Смітюх // Вісник господарського судочинства. – 3/2008. – С. 92-101.

21. Смітюх А.В. Процесуальні диверсії та зловживання процесуальними правами в умовах правової реальності України / А.В. Смітюх // Вісник господарського судочинства. - 2007. - № 1. - С. 89-92.

22. Смітюх А.В. Определения и решения судов в рейдерских технологиях в свете изменений процессуального закона / А.В. Смітюх // Юридичний радник. – 2007. - № 2 (16). – С. 10-14.

23. Симаков С. Рейдерство по-українськи (краткий очерк) / С. Симаков // Юридичний радник. – 2006. – № 6. – С. 23-24.

24. Смітюх А.В. Заходи щодо протидії акціонерного товариства корпоративному рейдерству: системний підхід / А.В. Смітюх // Вісник Одеського національного університету. – 2007. – Том 12. – Випуск 12 (Правознавство). – С. 78-85.

25. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Макутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Макутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – С. 10-62.

Зміст завдання самостійної роботи

1. Поняття, ознаки та види неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

2. Загальна характеристика організації правової роботи щодо запобігання та усунення неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

3. Основні елементи системи захисту суб'єкта господарювання від неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

4. Сутність та зміст завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).

5. Правова робота в період загрози неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) і відкритого господарського конфлікту з рейдером.

6. Попередження неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) та усунення його наслідків як функція юридичної служби.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

1. Визначити поняття, ознаки неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).
2. Провести класифікацію рейдерства і охарактеризувати основні його види.
3. Визначити основи організації правової роботи щодо запобігання та усунення неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).
4. Надати характеристику основних елементів системи захисту суб'єкта господарювання від неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).
5. Охарактеризувати сутність завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).
6. Визначити зміст завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).
7. Визначити та охарактеризувати основні напрямки правової роботи в період загрози неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) і відкритого господарського конфлікту з рейдером.
8. Попередження неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) та усунення його наслідків як функція юридичної служби.

Критерії оцінювання самостійної роботи

У відповідності до визначених критеріїв самостійна робота оцінюється за визначеною силабусом (робочою навчальною програмою) системою.

З метою контролю виконання завдань самостійної роботи студенти складають рефеати або ведуть окремий зошит для виконання самостійної роботи, який представляють наприкінці практичних занять на перевірку викладачеві.

Додатки

Банк тестів за темами самостійної роботи

Справа про банкрутство порушується господарським судом у разі: А. Якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають не менше 500 мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку. Б. Якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають не менше 300 мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку. В. Якщо є безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника.
Право на звернення до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство мають: А. Боржник. Б. Кредитор. В. Боржник та кредитор.
До боржника у справі про банкрутство застосовуються такі судові процедури банкрутства: А. Розпорядження майном боржника; санація (відновлення платоспроможності) боржника; ліквідація банкрута.. Б. Розпорядження майном боржника; мирова угода; санація (відновлення платоспроможності) боржника; ліквідація банкрута. В. Санація (відновлення платоспроможності) боржника; ліквідація банкрута.
До стадій провадження по справах про банкрутство відносяться: А. Подання заяви про порушення справи про банкрутство; прийняття рішення про санацію, проведення процедури санації. Б. Подання заяви про порушення справи про банкрутство; проведення зборів кредиторів, створення комітету кредиторів; визнання боржника банкрутом, призначення ліквідаційної комісії; припинення провадження по справі.. В. Подання заяви про порушення справи про банкрутство; порушення справи про банкрутство господарським судом; підготовче засідання господарського суду; попереднє засідання господарського суду; проведення зборів кредиторів, створення комітету кредиторів; прийняття рішення про санацію, проведення процедури санації; мирова угода; визнання боржника банкрутом, призначення ліквідаційної комісії; припинення провадження по справі.
Реєстр вимог кредиторів затверджується: А. Господарським судом на попередньому засіданні у справі про банкрутство.

Б. Господарським судом на підготовчому засіданні у справі про банкрутство. В. Господарським судом по результатам проведених зборів кредиторів у справі про банкрутство.
Учасниками провадження по справах про банкрутство є: А. Сторони; арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор). Б. Суд; сторони; арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор); власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника. В. Сторони; арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор); власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника; а також інші особи, які беруть участь у провадженні у справі про банкрутство; Фонд державного майна України; державний орган з питань банкрутства; представник органу місцевого самоврядування; представник працівників боржника; уповноважена особа акціонерів або учасників господарських товариств.
Арбітражним керуючим може бути призначено: А. Фізичну особу - суб'єкта підприємницької діяльності, яка має вищу юридичну або економічну освіту, володіє спеціальними знаннями, не є зацікавленою особою щодо боржника і кредиторів, отримала відповідну ліцензію. Б. Юридичну фірму. В. Фізичну особу, яка має вищу юридичну або економічну освіту, володіє спеціальними знаннями, не є зацікавленою особою щодо боржника і кредиторів.
Боржником у процедурі банкрутства є: А. Будь-яка фізична чи юридична особа, яка неспроможна виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати. Б. Суб'єкт підприємницької діяльності, неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати. В. Будь-яка фізична чи юридична особа.

ПИТАННЯ, ЗАВДАННЯ ТА КЕЙСИ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Питання

1. Поняття правової роботи суб'єкта господарювання.
2. Функції організації господарсько-правової роботи на підприємстві.
3. Поняття та функції юридичної служби на підприємстві.
4. Взаємодія юридичної служби з іншими структурними підрозділами підприємства.
5. Протидія неправомірному поглинанню та захопленню підприємств та усунення його наслідків як функція юридичної служби.
6. Організація роботи з укладання і виконання договорів.
7. Поняття, її ознаки, зміст і функції претензійно-позовної роботи на підприємстві.
8. Порядок і термін подання та розгляду претензій і позовів.
9. Організація роботи з подання і розгляду претензій і позовів.
10. Взаємодія юридичної служби з контролюючими органами.
11. Забезпечення законності при проведенні перевірок.
12. Взаємодія з адміністративними органами в діяльності суб'єкта господарювання.
13. Взаємодія з податковими органами органи адміністративно-податкового оскарження.
14. Порядок адміністративно-податкового оскарження.
15. Взаємодія з правоохоронними органами в механізмі охорони та захисту прав суб'єктів господарювання.
16. Сутність, ознаки, зміст і функції оренди державного і комунального майна.
17. Організація роботи з укладання договору оренди державного та комунального майна.
18. Поняття, цілі, пріоритети і принципи приватизації.
19. Нормативне підґрунтя приватизації.
20. Організація правової роботи з приватизації підприємства.
21. Поняття та ознаки неплатоспроможності боржника і визнання його банкрутом.
22. Загальна характеристика провадження у справах про банкрутство.
23. Організація правової роботи з банкрутства підприємства.
24. Відповідальність за порушення законодавства про банкрутства

25. Поняття, ознаки та види неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

26. Загальна характеристика організації правової роботи щодо запобігання та усунення неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

27. Основні елементи системи захисту суб'єкта господарювання від неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

28. Сутність та зміст завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).

29. Правова робота в період загрози неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) і відкритого господарського конфлікту з рейдером.

30. Попередження неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) та усунення його наслідків як функція юридичної служби.

Завдання та кейси

Завдання

1. Провести порівняльну характеристику поняття охорони та захисту прав (законних інтересів суб'єктів господарювання).

2. Охарактеризувати офіційне тлумачення поняття «охоронюваний законом інтерес».

3. Визначити форми і способи захисту охоронюваного законом інтересу.

4. Визначити основи тактики та стратегії захисту прав та інтересів суб'єкта господарювання юридичною службою (юристами).

5. Визначте основні підходи вирішення проблем визначення підвідомчості господарських справ судовим органам у механізмі правової роботи.

6. Охарактеризуйте сутність та розмежуйте у чому полягає мистецтво ведення спору в суді і зловживання правами.

7. Співвіднести поняття юридичний супровід бізнесу та правова робота суб'єкта господарювання.

8. Надати характеристику суб'єктам здійснення юридичного супроводу бізнесу та об'єктів правової роботи в господарському комплексі суб'єкта господарювання.

9. Визначити порядок взаємодії юридичної служби з іншими структурними підрозділами підприємства.

10. Надати загальну характеристику протидії неправомірному поглинанню та рейдерському захопленню підприємств та провести порівняльну характеристику даних явищ.

11. Визначити основні напрямки дій щодо усунення наслідків неправомірного поглинання та рейдерського захоплення як функції юридичної служби підприємства.

12. Провести класифікацію рейдерства і охарактеризувати основні його види.

13. Надати характеристику основних елементів системи захисту суб'єкта господарювання від неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

14. Охарактеризувати сутність завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).

15. Визначити та охарактеризувати основні напрямки правової роботи в період загрози неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) і відкритого господарського конфлікту з рейдером.

Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

відповідності до визначених критеріїв підсумковий контроль здійснюється за визначеною ілабусом (робочою навчальною програмою) системою.

Задача 1.

Керівництво суб'єкта господарювання не змогло потрапити в будинок правління господарського товариства, що було зайнято невідомими особами, які надали ухвалу суду про забезпечення позову шляхом встановлення тимчасового керівника підприємства. Які дії має запропонувати юридична служба для відновлення нормальної роботи підприємства?

Завдання 1.

Складіть положення про юридичну службу підприємства із моделюванням усіх необхідних даних та реквізитів.

Завдання 2: Наведіть приклад неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства), що обговорювалося в ЗМІ, та визначте основні види неправомірних дій та засоби їх попередження.

ПИТАННЯ ДЛЯ ІСПИТУ/ЗАЛІКУ

1. Поняття правової роботи суб'єкта господарювання.
2. Функції організації господарсько-правової роботи на підприємстві.
3. Поняття та функції юридичної служби на підприємстві.
4. Взаємодія юридичної служби з іншими структурними підрозділами підприємства.
5. Протидія неправомірному поглинанню та захопленню підприємств та усунення його наслідків як функція юридичної служби.
6. Організація роботи з укладання і виконання договорів.
7. Поняття, й ознаки, зміст і функції претензійно-позовної роботи на підприємстві.
8. Порядок і термін подання та розгляду претензій і позовів.
9. Організація роботи з подання і розгляду претензій і позовів.
10. Взаємодія юридичної служби з контролюючими органами.
11. Забезпечення законності при проведенні перевірок.
12. Взаємодія з адміністративними органами в діяльності суб'єкта господарювання.
13. Взаємодія з податковими органами органи адміністративно-податкового оскарження.
14. Порядок адміністративно-податкового оскарження.
15. Взаємодія з правоохоронними органами в механізмі охорони та захисту прав суб'єктів господарювання.
16. Сутність, ознаки, зміст і функції оренди державного і комунального майна.
17. Організація роботи з укладання договору оренди державного та комунального майна.
18. Поняття, цілі, пріоритети і принципи приватизації.
19. Нормативне підґрунтя приватизації.
20. Організація правової роботи з приватизації підприємства.
21. Поняття та ознаки неплатоспроможності боржника і визнання його банкрутом.
22. Загальна характеристика провадження у справах про банкрутство.
23. Організація правової роботи з банкрутства підприємства.
24. Відповідальність за порушення законодавства про банкрутства
25. Поняття, ознаки та види неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).
26. Загальна характеристика організації правової роботи щодо запобігання та усунення неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

27. Основні елементи системи захисту суб'єкта господарювання від неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства).

28. Сутність та зміст завчасної підготовки суб'єкта господарювання в період його нормальної роботи до можливого неправомірного поглинання та захоплення підприємства (рейдерства).

29. Правова робота в період загрози неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) і відкритого господарського конфлікту з рейдером.

30. Попередження неправомірного поглинання та захоплення підприємств (рейдерства) та усунення його наслідків як функція юридичної служби.

ЗМІСТ

Загальні положення.....	3
Навчальний контент. Лекції.....	6
Плани практичних занять.....	92
Методичні вказівки (рекомендації) для викладачів, які проводять практичні заняття.....	109
Завдання для самостійної роботи.....	112
Питання, завдання та кейси для підсумкового контролю знань і вмінь студентів.....	126
Додатки	
Банк тестів за темами самостійної роботи.....	127
Питання для іспиту/заліку.....	132

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

К. А. Возняковська, О. Р. Гофман, А.О. Згама, В. В. Добровольська

ЮРИДИЧНИЙ СУПРОВІД БІЗНЕСУ

Навчально-методичний посібник
для здобувачів вищої освіти усіх форм навчання
Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти
ступеня бакалавра права в Національному університеті
«Одеська юридична академія», галузь знань – 08 «Право»,
спеціальність – 081 «Право»

Електронне видання
Ум-друк. арк. 6,8.
Кафедра господарського права і процесу НУ «ОЮА